

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXXII. Č. 3 SEPTEMBER – DECEMBER 2023 NEPREDAJNÉ

OBSAH

EDITORIÁL

Mária Feješová	Stretávanie sa, prepájanie a otvorenosť	/04
----------------	---	-----

OZNAMY

Ženy v archívnych prameňoch. XXVII. archívne dni v SR – výzva na zasielanie príspevkov	/05
Osobnosti slovenského archívnictva IX. Mária Jeršová – výzva na zasielanie príspevkov	/06

VÝBOR(N)OVINY

Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 6. 10. 2023	/07
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 3. 11. 2023	/07
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 8. 12. 2023 v Bratislave	/08

NOVINKY Z ICA

Martina Orosová – Adriána Klincová	Obohacovanie znalostných spoločností. Archívny kongres ICA v Abu Dhabi 2023	/09
---------------------------------------	--	-----

BIBLIOGRAFIA ZAMESTNANCOV ŠPECIALIZOVANÝCH VEREJNÝCH ARCHÍVOV NA SLOVENSKU ZA ROK 2020

Jozef Meliš		/16
-------------	--	-----

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Zuzana Čierniková	Skúsenosti s praxou v slovenskom a francúzskom archíve	/29
Miroslava Boboková	Výstava Horí!	/31
Juraj Šedivý	Archívne dni v Českej republike a v Rakúsku	/32
Veronika Blanáriková – Terézia Májková	Dni európskeho kultúrneho dedičstva v skalickom archíve	/37
Judita Szekeresová Kováčsová	Tradičná jesenná medzinárodná konferencia a vernisáž výstavy v Šali	/38
Judita Szekeresová Kováčsová	Jubilejné 30. medzinárodné archívne dni v Níredháze	/40
Peter Keresteš – Ladislav Holečka	Archívna desiatka v Štátnom archíve v Nitre	/42
Barbora Slovinská Katarína Répásová	O Trnave pod vežou. Prednáškový cyklus v Štátnom archíve v Trnave X. COLLOQUIA COMAROMIENSIA HISTORICORUM ARCHIVARIORUMQUE. Exkluzivita. Výsadnosť a marginalizácia spoločenských vrstiev v dejinách	/45 /46
Mária Feješová	Ako Vroclav slovenských archivárov privítal	/49
Alena Macková	Najstaršie remeslo? Výstava Malokarpatského múzea v Pezinku	/54
Ivana Červenková	Dobrý sluha, ale zlý pán. Oheň v našich dejinách (správa z konferencie)	/55
Štefan Hrivňák	Relácia o dejinách archívov na RTVS	/57
Martina Orosová	Stowarzyszenie Archiwistów Polskich a gniewsky seminár	/59
Marta Švolíková – Martina Orosová	Vplyv digitalizácie na archívnu prax. Skúsenosti chorvátskych archivárov	/62
Daniel Ďurďovič – Mária Feješová	História šitá na mieru	/64

<i>Daniela Ihnátová</i>	Uvedenie do života publikácie	
	Alexej Lelénko – korešpondenčný šachista	/65
<i>Katarína Kučerová Bodnárová</i>	Seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva VIII.	
	Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1933 – †2005)	/66

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

<i>Mária Feješová</i>	Záhľadná stredoveká listina v modranskom archíve	/69
-----------------------	--	-----

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE, ANOTÁCIE

<i>Adriána Klincová</i>	JALČOVÍK, Oto – SÝKORA, Michal – VÍTEK, Peter (zost.). Životné osudy Jozefa Sentivániho	/71
<i>Igor Balušík</i>	STRBA, Alexander (Sándor). Nové Zámky III. (Od konca II. svetovej vojny po vznik samostatnej Slovenskej republiky). 8. máj 1945 – 1. január 1993	/72
<i>Veronika Plesníková</i>	BARTALOSOVÁ, Lenka – VRTEL, Ladislav. Pečatidlá v Štátnom archíve v Bratislave. Katalóg	/73
<i>Martina Orosová</i>	SPIRITZA, Juraj. Zvony a zvonolejárstvo na Slovensku	/74

NAŠI JUBILANTI

<i>Marta Dobrotková</i>	František Bielik 95-ročný	/76
<i>Jana Gubášová Baherníková</i>	Jubilant PhDr. Jozef Klačka	/78
<i>Viera Bernátová</i>	K jubileu Mgr. Danice Hlaváčovej	/79
<i>Janka Schillerová</i>	Životné jubileum PhDr. Mikuláša Čelka	/80

SPOMÍNANIE

<i>Alena Kredatusová</i>	Opustil nás Štefan Péchy	/82
Vianočný pozdrav		/83

FÓRUM ARCHIVÁROV

2023, roč. XXXII, č. 3
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka: Mária Feješová

Redakčná rada: Adriána Klincová, Jozef Meliš

Jazyková korektúra: Mária Feješová, Jozef Meliš

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Igor Balušík, Viera Bernátová, Veronika Blánariková, Miroslava Boboková, Ivana Červenková, Zuzana Čierníková, Marta Dobrotková, Daniel Ďurďovič, Mária Feješová, Jana Gubášová Baherníková, Ladislav

Holečka, Štefan Hrivňák, Daniela Ihnátová, Peter Keresteš, Adriána Klincová, Alena Kredatusová, Katarína Kučerová Bodnárová, Alena Macková, Terézia Májková, Jozef Meliš, Martina Orosová, Veronika Plesníková, Katarína Répásová, Juraj Roháč, Janka Schillerová, Barbora Slovinská, Judita Szekeresová Kováčsová, Juraj Šedivý, Marta Švolíková

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné.
Povolilo: Ministerstvo kultúry SR 1 472/96.
Evidenčné číslo v zozname elektronických periodických publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií
len so súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Na obálke: koláž fotografií z hlavných udalostí SSA v roku 2023, ako prevzatie prvých výtlačkov Biografického slovníka slovenských archivárov 22. 5. 2023 v Bratislave, XXVI. archívne dni v SR v Považskej Bystrici v máji 2023, stretnutie štyroch editorov Biografického slovníka slovenských archivárov 23. 8. 2023 v Bratislave, archívna exkurzia do Vroclavu v septembri 2023 a VIII. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva 24. 11. 2023 v Pezinku.

Foto: Stanislav Krivjanský, Ján Kúkel, Marta Švolíková, Mária Feješová, archív Marty Švolíkovej, archív Henriety Žažovej.

EDITORIÁL

Stretávanie sa, prepájanie a otvorenosť

Tento rok sme sa vo výbore Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) posunuli smerom k efektívnejšej komunikácii. Máme vytvorenú whatsapp-ovú skupinu, v ktorej si môžeme informácie, nápady a myšlienky vymieňať oveľa ľahšie a rýchlejšie ako formou e-mailov. Každý člen výboru má vytvorený účet v prehliadači Microsoft Edge, v rámci ktorého môže využívať e-mailovú aplikáciu Microsoft Outlook či aplikáciu Sharepoint, kde majú členovia výboru prístup k spoločným dokumentom. Cieľom týchto novínok je ľahšia komunikácia, jednoduchšie stretávanie sa a plánovanie.

Naša otvorenosť smerom k celej spoločnosti i samotným archivárom sa prejavuje prípravou obsahu nového webového sídla SSA. Jeho súčasťou by mal byť aj modul Slovenská archívna akadémia zameraný na vzdelávacie materiály a aktivity. V rámci výzvy Fondu pre medzinárodný rozvoj archívov (Fund for the International Development of Archives) sme napísali projekt na jeho realizáciu.

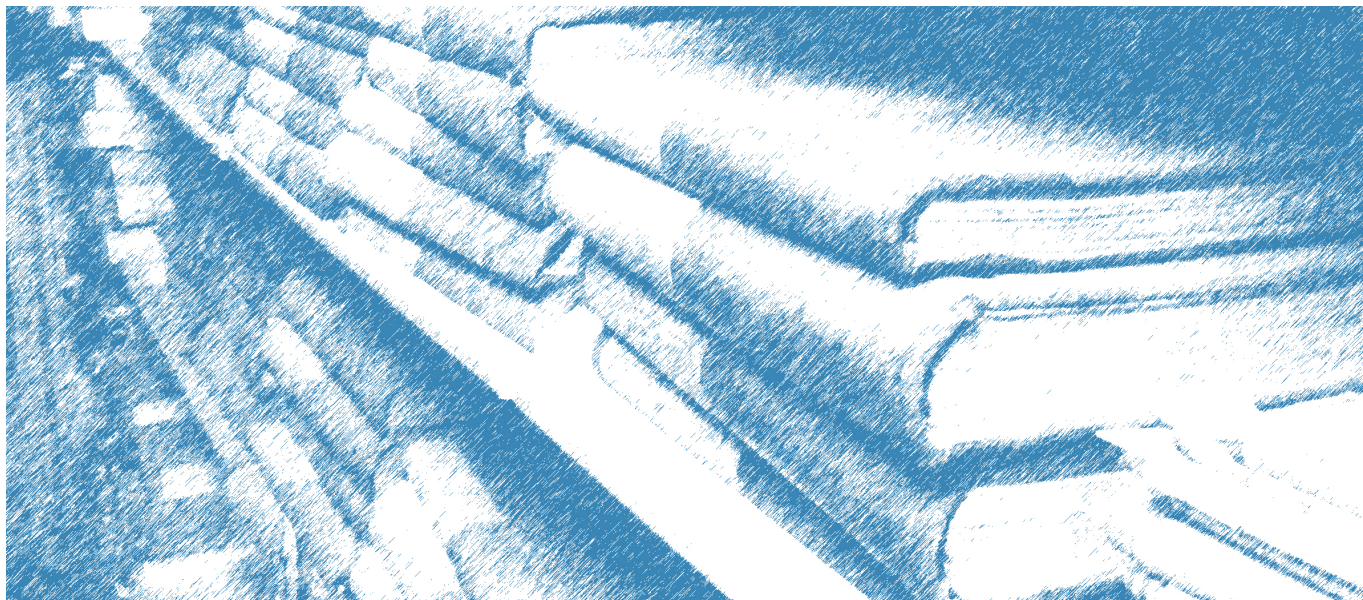
Úspešne rozvíjame kontakty so zahraničnými archívmi a archívnymi združeniami. Na jar tohto roka sme podpísali protokol o spolupráci s Archívom Vojvodiny v Novom Sade, ktorého zástupcovia na čele s riaditeľom Nebojšom Kuzmanovićom sa krátko nato zúčastnili XXVI. archívnych dní v SR v Považskej Bystrici. Záujem o spoluprácu s nami má aj Archívna spoločnosť Srbska v Belehrade (*Arhivisticko društvo Srbije*) a Združenie poľských archivárov vo Varšave (*Stowarzyszenie Archiwistów*

Polskich). Hoci sa u nás nedigitalizuje a nemáme po materiálnej a technologickej stránke čím ohurovať, predsa sme sa stali čímisi atraktívnymi pre našich partnerov v zahraničí.

Ak má niekto chuť vyplakávať nad tým, ako je archívnictvo na Slovensku všetkým ľahostajné, zdá sa, že to nie je celkom pravda. V lete tohto roka naša verejnoprávna televízia natočila a 2. a 9. novembra 2023 odvysielala dva diely pôvodného seriálu SK DEJINY. Prvý diel sa venoval dejinám slovenského archívnictva do nástupu socializmu a druhý diel nasledujúcemu obdobiu až do súčasnosti. Naši kolegovia, takmer všetci zo štátnych archívov, sa podelili s divákmi o svoje odborné vedomosti a výsledky svojich výskumov. Z éteru Rádia Regina Západ sa 17. októbra 2023 popoludní ozval hlas nášho kolegu Štefana Hrivňáka. Dostal možnosť predstaviť Biografický slovník slovenských archivárov. V rozhovore s moderátorom spomenul niektoré významné osobnosti spomedzi archivárov, medzi nimi aj Jána Milana Dubovského. Na záver vysielacieho bloku zaznela pozvánka na VIII. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva venovaný práve Dr. Dubovskému.

Iste, jedna lastovička nerobí leto, preto nemožno čakať veľký zlom vo vzťahu spoločnosti k svojmu archívnemu dedičstvu a jeho ochrancom. Aj vďaka týmto drobným impulzom však môžeme mať pocit, že nestojíme na mieste a dokážeme robiť zmysluplné veci. Zostávame otvorení smerom k verejnosti, nie zahorknutí, frustrovaní a utápajúci sa v bezmocnosti.

Mária Feješová
členka výboru SSA

OZNAMY

ŽENY V ARCHÍVNYCH PRAMEŇOCH

**XXVII. archívne dni v Slovenskej republike,
konferencia Spoločnosti slovenských
archivárov v spolupráci
s Archívom mesta Bratislavy
jún 2023, Bratislava**

Polovicu ľudstva tvoria ženy, a preto je len prirodzené reagovať aj na ich minulosť a dejiny. Naša spoločnosť mala a v niektorých aspektoch ešte stále má určitý stupeň hierarchického prístupu k ženám a ich stereotypizácie zo strany mužov. Pri voľnom parafrázovaní francúzskej filozofky Simone de Beauvoir môžeme povedať, že ženy – a tiež ich dejiny – sa stali „tými druhými“ v dejinách ľudstva. Napomáha tomu aj akési neformálne rozdelenie spoločnosti na „verejný“ svet muža a „súkromný“ svet žien. Posledné desaťročia nás však presvedčili, že dejiny žien sú etablovanou oblasťou svetovej historiografie, ktorá sa so stereotypmi v prístupe k minulosti žien vyrovnáva. V historiografii sa spracúvajú rôznorodé pohľady na výskum ženskej problematiky. Dejiny žien boli sčasti chápané ako cesta k ženskej emancipácii a nadobudnutiu politických práv, s ktorou sa výraznejšie stretávame od 18. storočia. Z pohľadu historickej antropológie sa zameriava viac na skúmanie ženskej skúsenosti, kultúry a sústredenia sa na ženské roly v jednotlivých životných cykloch.

Práve špecifické právne a spoločenské postavenie žien v minulosti, ich menšia možnosť zapojenia v politickej či ekonomickej sfére ovplyvňuje aj rozsah zachovaných prameňov či využiteľných informácií. Ženy podobne ako muži nemali v minulosti rovnakú štartovaciu pozíciu. Iné boli životné osudy príslušníčky aristokracie, iné meštianky, sedliacky či ženy, ktorá stála na úplnom okraji spoločnosti. V porovnaní s ich mužskými náprotivkami mali v mnohých, predtým výlučne mužských profesiách ťažšie začiatky. Najskôr pri sprá-

ve svojho majetku, vo výkone remesla či živnosti, neskôr v zamestnaní, vo vede či v politike.

Otvára sa pred nami celá plejáda rôznorodých životných osudov a prostredí, v ktorých sa odohrávali príbehy žien. A s tým súvisia aj nasledujúce otázky. Do akej miery sú tieto príbehy uchopiteľné cez zachované pramene? Ako vieme rekonštruovať dejiny žien a máme vôbec dostatočnú pramennú základňu? A s akou výpovednou hodnotou? Môžeme hovoriť o špecifických prameňoch k dejinám žien? Napriek tomu, že dejiny žien sa stali témou aj slovenskej historiografie, myslíme si, že je ešte stále priestor na otvorenie nových tém a možností využiteľnosti pramenného bohatstva slovenských archívov.

Tému našej konferencie chceme zamerať práve na pramene, na archívne dokumenty, ich informačnú bázu, výpovednú hodnotu a limity vo vzťahu k ženám a ich postaveniu v minulosti. Chceme sa zamerať na pramene, ktoré pochádzajú z územia Slovenska alebo sa k nemu viažu. Budeme akceptovať príspevky, ktoré budú predstavovať reflexiu súborov prameňov, napríklad osobné fondy, denníky, korešpondenciu, testamenty a iné vo vzťahu k predmetnej problematike, čiže postavenia žien v spoločnosti a špecifiká ich životov. Druhým okruhom budú príspevky, ktoré budú reflektovať ženy, ktoré spájalo a formovalo ich spoločenské postavenie, profesia, aktivity a pod., napríklad ženské spolky, vedkyne, priekopníčky v určitej oblasti, ženy na okraji spoločnosti a podobne, avšak s dôrazom na pramennú bázu. Naša konferencia nebude zameraná na biografické portréty žien, takýto prístup akceptujeme len ako sondu v rámci príspevku s dôrazom na vysvetlenie širších súvislostí.

Návrhy príspevkov spolu s abstraktom posielajte do 30. januára 2024 na adresu ad2024@bratislava.sk. Organizátori si vyhradujú právo výberu príspevkov. Prednesené referáty budú publikované v samostatnom zborníku, ktorý plánujeme vydať na jeseň 2024. Termín zaslania finálnej verzie príspevku je 30. jún 2024. Konferenčným jazykom je slovenčina a čeština, prípadne po dohode s organizátormi iný jazyk. Aktívni účastníci konferencie neplatia konferenčný poplatok.

Organizačný tím XXVII. archívnych dní v SR

Spoločnosť slovenských archivárov

Archív Slovenského národného múzea

Slovenská historická spoločnosť pri SAV, sekcia archívnictva a pomocných vied historických

Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine

pripravujú seminár z cyklu

Osobnosti slovenského archívnictva IX.

venovaný prvej profesionálnej archivárke na Slovensku

Márii Jeršovej, rod. Opočenskej (1899 – 1978).

Seminár je plánovaný na **koniec novembra 2024 v Martine.**

Cieľom seminára bude zhodnotiť všestranný prínos Márie Jeršovej k rozvoju slovenského archívnictva, ale aj ďalších oblastí vedeckého a odborného života v 1. polovici 20. storočia pri príležitosti 125. výročia jej narodenia. Zároveň je ambíciou organizátorov pripraviť dokumentárny film o živote a diele tejto významnej archivárky.

Tematické okruhy seminára:

- Mária Jeršová počas štúdia na Karlovej univerzite v Prahe, Štátnej archívnej škole v Prahe a jej vedecké začiatky v Archíve země České v Prahe, Archíve Národního muzea v Prahe, Československom štátnom historickom ústave (štipendiá v Ríme a vo Viedni – výskum slovacík)
- Mária Jeršová a Archív Slovenského národného múzea v Martine, sprístupňovanie archívnych fondov, prvé tlačené archívne pomôcky, budovanie archívu celonárodného charakteru, spolupráca so slovenskými múzejníkmi
- Mária Jeršová a československé archívnictvo, spolupráca s českými a slovenskými archivármi a archivárkami, vzdelávanie v archívnej oblasti, záchrana archívov na Slovensku, prinavrátenie archívneho dedičstva z Maďarska
- Mária Jeršová a vydávanie prameňov v súvislostiach s vývojom československej historiografie
- vedecké dielo Márie Jeršovej v ostatných spoločenskovedných oblastiach (napríklad genealógia, diplomatika, etnografia, regionálna historiografia a pod.)
- Mária Jeršová v kontexte postavenia žien – intelektuálok v 1. polovici 20. storočia
- rodinné zázemie Márie Jeršovej, životopisné príspevky o najbližších príbuzných (napríklad brat – diplomat, archivár a historik Jan Opočenský; sestra – právnička a knihovníčka Květuše Günzlová, rod. Opočenská; sestra – knihovníčka a tlmočnica Anna Opočenská; brat – medzinárodný šachový majster Karel Opočenský; manžel Vladimír Jonovič Jeršov)
- účasť Márie Jeršovej a jej manžela Vladimíra Jonoviča Jeršova v odboji a Slovenskom národnom povstaní

V prípade záujmu o aktívnu účasť na seminári Vás prosíme o **zaslanie názvu Vášho príspevku spolu s krátkym abstraktom do 28. februára 2024** e-mailom na adresu Roberta Gregora Maretta (robert.maretta@snm.sk) alebo Štefana Hrivňáka (stefan.hrivnak@bratislava.sk).

Z dôvodu zapracovania dôležitej faktografie do pripravovaného dokumentárneho filmu o Márii Jeršovej prosíme o **zaslanie vypracovaných príspevkov do 30. júna 2024**. Zároveň uvítame informácie o akýchkoľvek dokumentárnych materiáloch o živote a diele Márie Jeršovej (napríklad obrazových, zvukových či audiovizuálnych, prípadne osobných spomienkach pamätníkov), ktoré by bolo možné použiť do pripravovaného filmu. Snahou organizátorov je zverejniť dokumentárny film prvýkrát práve na odbornom seminári koncom roka 2024.

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 6. 10. 2023

Program:

1. Organizácia práce výboru
2. Podujatia 2023 – 2024
3. Medzinárodná spolupráca
4. Publikáčna činnosť

M. Bernát zaregistroval SSA na platforme Microsoft pre neziskové organizácie. Pripravil prostredie a v najbližších dňoch vytvorí a aktivuje kontá členom výboru SSA, revíznej komisie SSA a Š. Hrivňákovi ako predsedovi sekcie archívniectva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV. Riadne zasadnutia výboru SSA sa budú konať v prvý piatok v mesiaci buď prezenčne v poobedňajšom termíne, alebo online vo večernom čase.

Archívne dni 2024. Ako spoluorganizátor sa prihlásil Archív mesta Bratislavy. Téma: Ženy v archívnych prameňoch. Termín: posledné májové týždne, najlepšie v utorok až štvrtok. Návrh na výzvu na posielanie príspevkov pripraviť na zverejnenie vo Fóre archivárov 3/2023.

Seminár venovaný Márii Opočenskej-Jeršovej. Miesto a čas: Martin, koniec roka 2024. Podanie projektu, z ktorého by bolo možné natočiť dokumentárny film na štýl televízneho seriálu Prvá. V prípravnej fáze realizácie dokumentu bude potrebné zmapovať uloženie dokumentov o nej v archívoch. Zároveň bude potrebné hľadať spôsob, ako zapojiť do prípravy aj autorov príspevkov na podujatí. Dokument by mal byť na seminári už hotový.

Seminár venovaný J. M. Dubovskému. Miesto a čas: kultúrny dom v Pezinku, 24. novembra 2023. Š. Hrivňák dokončuje pozvánku. Bude zverejnená v najbližších dňoch. Prihlásených je 5 odborných a 2 spomienkové prednášky. M. Feješová do zborníka pripraví bibliografiu J. M. Dubovského.

Zahraničná spolupráca. SSA je v kontakte so zahraničnými partnermi. Tento rok boli na zahraničných podujatiach v Čechách J. Šedivý, v Poľsku R. G. Mareta a M. Orosová, v Rakúsku J. Šedivý, v Maďarsku musela M. Orosová zrušiť účasť pre nepredvídateľné okolnosti, do Chorvátska pôjdu M. Orosová a M. Švolíková.

M. Orosovú kontaktoval Andrzej Jabłoński z Stowarzyszenia Archiwistów Polskich so žiadosťou o podpísanie zmluvy o spolupráci. Združujú archívy rôzneho zamerania, majú medzi členmi aj podnikové archívy. Poslali ako vzor zmluvu, ktorú majú uzavretú s ukrajinským partnerom. Na jej základe pripraví R. G. Mareta návrh textu zmluvy za našu spoločnosť.

Edičná činnosť. Zborník SSA 2022 – čaká sa na recenzné posudky. Ak nenastanú žiadne komplikácie, mal by byť hotový ešte tento rok. Zborník SSA 2023 – príprava stagnuje. M. Orosová pošle výzvu autorom z AD 2023 na zaslanie príspevku.

Fórum archivárov 3/2023. Termín na odovzdanie autorských textov – polovica novembra 2023.

Od roku 2024 plánuje SSA uzatvárať s autormi textov vo svojich publikáciách licenčné zmluvy. J. Gubášová Baherníková pripraví návrh.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overila: *Martina Orosová*

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 3. 11. 2023

Program:

1. Podujatia 2023 – 2024
2. Publikáčna činnosť
3. Medzinárodná spolupráca
4. Microsoft – zaškolenie
5. Webové sídlo archivari.sk
6. Stanovy
7. Rôzne

Archívne dni 2024. M. Duchoň a Š. Hrivňák z Archívu mesta Bratislavy informovali o prebiehajúcich organizačných prípravách. M. Orosová plánuje pozvať prezidentku Medzinárodnej rady archívov Josée Kirps, ktorá by mohla otvoriť prvý blok konferencie. Ten by bol venovaný zahraničným hosťom a krátkym prezentáciám ich archívnych spoločností. Výzva na prihlášku príspevkov bude adresovaná aj do zahraničia. V prípade väčšieho počtu kvalitných príspevkov sa bude uvažovať o možnosti rozdeliť prednáškové bloky na dve sekcie. Tretí deň bude opäť venovaný workšopu, jeho téma ešte nie je jasná. Valné zhromaždenie SSA by sa nekonalo v rámci archívnych dní, ale v inom termíne, prípadne len online formou. Spoločenský večer v Moyzesovej sieni

Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave organizačne zabezpečia J. Šedivý a Š. Hrivňák. Pre zahraničných hostí je potrebné zabezpečiť ubytovanie, stravovanie a program mimo konferencie. Technické zabezpečenie: je potrebné zvýšiť najmä zvukovú kvalitu prenosov a nahrávok v prípade on-line vysielania.

Seminár venovaný J. M. Dubovskému (2023) je po organizačnej stránke pripravený. Zatiaľ je prihlásených cca 30 ľudí.

Seminár venovaný Márii Opočenskej-Jeršovej (2024). M. Orosová sa stretla s režisérkou Annou Gruskovou, ktorá súhlasila so spoluprácou na tvorbe dokumentárneho filmu. Bol zostavený približný rozpočet podľa počtu nahrávacích dní za služby režisérky, kameramana, zvukára a strihača. Scenár a produkciu zabezpečí SSA. Je potrebné zohnať finančnú podporu. Výzvu na prihlásenie sa s príspevkom na seminár je potrebné koncipovať tak, aby sme mohli získať predbežné texty od autorov vopred, najneskôr do konca júna 2024 alebo s nimi následne spolupracovať pri príprave filmu tak, aby bol koncom roka 2024 na seminári hotový a mohol sa premietiť.

Pripravované číslo Fóra archivárov sa napĺňa, členovia výboru SSA, ktorí sa zúčastnili ako hostia na zahraničných podujatiach, pripravujú správy z týchto podujatí na publikovanie.

M. Orosová v mene SSA podala projekt na Fond ICA pre medzinárodný rozvoj archívov (FIDA, The ICA Fund for the International Development of Archives) s názvom Slovak Archive Academy na vytvorenie webového portálu pre celoživotné vzdelávanie archivárov. Termín na podávanie bol opäť predĺžený, takže nie je známe rozhodnutie o našom projekte.

Prístup do microsoftového konta ešte nemajú zriadený všetci členovia výboru SSA. M. Bernát s J. Gubášovou Baherníkovou pripravujú štruktúru dokumentov a následne si výbor nastaví systém komunikácie (e-mail, MS-Teams).

Členovia výboru SSA a revíznej komisie SSA majú k dispozícii spoločne používaný text s aktuálnymi stanovami na pripomienkovanie/úpravu/návrh nového znenia. Na decembrovom zasadnutí bude diskusia k návrhom na úpravu stanov.

M. Orosová navrhla investovať do propagačných materiálov SSA, ktoré by bolo možné použiť najmä pri návštevách zahraničných partnerov.

J. Gubášová Baherníková preverovala možnosť výroby nových exemplárov plakety SSA. Zatiaľ ako najviac vhodná vychádza ponuka českej firmy.

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 8. 12. 2023 V BRATISLAVE

Program:

1. Publikačná činnosť
2. Podujatia 2024
3. Rôzne

Zborník SSA 2022. Príspevky zo seminára venovaného D. Lehotskej sú zalomené, príspevky z Archívnych dní 2022 autori upravujú podľa pripomienok recenzentov. Ak ich dodajú do konca roka 2023, zborník by mohol byť prezentovaný koncom januára 2024 na výročie narodenia D. Lehotskej.

Zborník SSA 2023. Autorom príspevkov z oboch podujatí (Archívne dni 2023 a seminár venovaný J. M. Dubovskému) bola zaslaná výzva na doručenie príspevkov. V zborníku bude aj výstup z workšopu o aktuálnych problémoch v oblasti predarchívnej starostlivosti, ktorý bol súčasťou Archívnych dní 2023.

Archívny almanach 2023. Zbierajú sa príspevky. V marci by mohol byť vydaný.

Archívne dni 2024. Platí termín 4. – 6. jún 2024. Výzva na prihlasovanie príspevkov je pripravená, dokončuje sa grafická úprava.

Seminár venovaný M. Opočenskej-Jeršovej. Bola distribuovaná prvá výzva. Š. Hrivňák chce osloviť na spoluprácu aj českých kolegov. Naďalej je potrebné sledovať výzvy na podporu Audiovizuálneho fondu a spoločností pôsobiacich v súkromnej sfére.

Zmluva o spolupráci so Spoločnosťou poľských archivárov (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich) ešte nie je pripravená. Zmluva s Archívnu spoločnosťou Srbska (Arhivisticko društvo Srbije) by mala byť podpísaná budúci rok. Podpísanie zmluvy bolo možné spojiť napríklad s archívnu exkurziou, prípadne s účasťou na ich archívnych dňoch.

Výbor SSA schválil jednu novú žiadosť o členstvo.

Valné zhromaždenie SSA 2024. Nebude súčasťou Archívnych dní 2024. Bude prebiehať on-line. Predbežný termín je 13. apríl 2024. Všetci členovia výboru a revízna komisia SSA pripravujú krátku informáciu o svojich aktivitách, ktorá bude súčasťou súhrnnej správy o činnosti SSA za posledné dva roky. Na valnom zhromaždení by mali byť predložené na schválenie aj nové stanovy spoločnosti.

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková
Overila: Martina Orosová

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková
Overila: Martina Orosová

NOVINKY Z ICA

OBOHACOVANIE ZNALOSTNÝCH SPOLOČNOSTÍ. ARCHÍVNÝ KONGRES ICA V ABU DHABI 2023

Po siedmich rokoch od kongresu v Soule v roku 2016 sa opäť uskutočnil archívny kongres Medzinárodnej rady archívov v hlavnom meste Spojených arabských emirátov Abu Dhabi. Kongres ICA sa koná každé štyri roky a je oveľa väčším podujatím ako konferencie.¹ Program zostavuje Programová komisia ICA so zástupcami ICA a hostiteľskej organizácie. Cieľom programu je zachytiť najlepšie príklady úspechov v oblasti archívov a správy registratúr za posledné štyri roky, pôsobiť ako diskusné a plánovacie fórum a ukazovateľ pre budúci cyklus. Hlavná téma tohtoročného kongresu bola *Obohacovanie znalostných spoločností*.

Kongres sa konal v Medzinárodnom výstavnom centre (*National Exhibition Centre, ADNEC*) v dňoch 9. až 13. októbra 2023 a zúčastnilo sa na ňom 3 300 delegátov zo 140 krajín sveta. Celkový počet archívárov a návštevníkov kongresu počas piatich dní bol 6 376! Vo výstavnej sieni prezentovalo svoje aktivity a produkty 60 vystavovateľov. SSA na kongrese, žiaľ, nemala zastúpenie, preto vám prinášame aspoň stručný súhrn programu.² Kongres začal tzv. **nultým dňom** naplneným zaujímavými workshopmi, z ktorých vyberáme malé ukážky.

- **Sila archívov: Obohacovanie znalostných spoločností prostredníctvom dizajnu vzdelávacieho programu.** Prezentoval: Andrew Dominic Payne z Národného archívu Spojeného kráľovstva. Archívy predkladajú spoločnostiam surový materiál a vyzývajú ich, aby objavili svoju spoločnú históriu, ako sa vyvíjali v priebehu dejín a aký bol prínos jednotlivých komunit, aj tých vylúčených. Nedostatok vedomostí, zručností, skúseností alebo sebadôvery však často bráni potenciálnemu publiku naplno využívať archívne pramene. Workshop predstavil nápady s praktickými príkladmi vývoja programov pre záujemcov všetkých vekových kategórií s cieľom otvoriť silu archívov.

Obr. 1. Logo a plagát kongresu ICA 2023.
Zdroj: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=643934897912013&set=a.111921147780060>.

- **EG-MDPR predstavuje: (opätovné) pripojenie II.** Prezentovali: Sharon Smith (Knížnica a archívy Kanady), Elisabeth Klindworth (Archívy Spoločnosti Maxa Plancka), Lluís-Esteve Casellas-Serra (Mestská rada Girony). Na workshope expertnej skupiny pre správu digitálnych a fyzických záznamov (*The Expert Group on Managing Digital and Physical Records*, EG-MDPR) v roku 2022 boli dve jasné témy: potreba zdrojov a problémy týkajúce sa štandardizácie. V nadväznosti naň priniesla expertná skupina workshop zameraný na štandardy ako formátovo-agnostické, tak aj systémové. Zahŕňal dva aspekty noriem pre digitálne informácie/záznamy: normy pre systémy, ktoré riadia informácie; a štandardy pre správu informácií s uvedením praktických príkladov pre inštitúcie s obmedzenými zdrojmi. Špeciálnym hosťom bola novozvolená predstaviteľka PCOM Early Career Elisabeth Klindworth, ktorá sa podelila o svoje odborné znalosti v oblasti digitálneho uchovávaní.
- **Hybridné archívy. Popis záznamov v súvislostiach.** Prezentovali členovia Expertnej skupiny archívneho popisu ICA (*The Expert Group on Archival Description*): Regine Heberlein (Princeton University, USA), Tobias Wildi (University of Applied Sciences of the Grisons, Švajčiarsko), Bogdan-Florin Popovici (Národný archív, Rumunsko). *Records in Contexts* (RiC) je koncepčný model vyvinutý pod záštitou ICA, ktorý je nástupcom štyroch predchádzajúcich archívnych popisných štandardov. Aj keď zložitost modelu môže mnohých profesionálov odrádzať a v porovnaní s tradíciou pôsobiť rušivo, cieľom

¹ Štvorročnú frekvenciu konania kongresu narušila pandémia Covid-19.

² Článok bol spracovaný podľa bulletinu o jednotlivých dňoch kongresu zverejnenom na webovom sídle ICA <https://www.ica.org/en/ica-abu-dhabi-2023-congress-latest-news>.

Obr. 2. Medzinárodné výstavné centrum v Abú Dhabí, v ktorom sa konal kongres ICA. Zdroj: <https://rmjm.com/portfolio/exhibition-centre>.

Obr. 3. Pohľad na publikum v najväčšej kongresovej sále. Zdroj: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=710142771149997&set=pb.100064628412075.-2207520000>.

workshopu bolo praktickým spôsobom ukázať, že štandard RiC na používanie potrebuje iba archivára. Workshop pozostával najmä z cvičení v popise analógových aj digitálnych záznamov. V tejto súvislosti boli účastníci vyzvaní, aby pred kongresom pripravili popisy záznamov z reálneho života v hybridnej forme, popisy založené na koncepčnom modeli RiC a predložili ich facilitátorom. Vybrané príklady boli interaktívne analyzované počas workshopu s dôrazom na fázy procesu popisu, výber entít a ich atribútov a kontext odhalený pomocou vzťahov. V ďalšej časti workshopu boli účastníci rozdelení do skupín a každá mala za úlohu vytvoriť popis podľa RiC z daného príkladu ako záver diskusií v prvej časti. Zatiaľ čo prvá fáza cvičenia napodobňovala tradičný

popisný proces, ďalšia fáza workshopu vyzdvihla silu RiC ako nástroja pre moderný archívny popis. Na základe identifikovaných a popísaných entít boli účastníci vedení pri vytváraní vzťahov medzi entitami. V grafickom znázornení boli entity prepojené a odhalili, ako môže popis založený na RiC ponúknuť používateľovi: 1) mnoho spôsobov získavania záznamov; 2) mnohé kontexty, ktorých súčasťou sú záznamy; 3) nové chápanie záznamov zviditeľnených kontextami. Na konci workshopu si študenti uvedomovali prvky modelu RiC (entity, atribúty, vzťahy a ontológiu), prakticky identifikovali subjekty, ako ich opisuje RiC, preskúmali potenciálne prepojenia medzi subjektmi a vizualizovali viacrozmerný prístup k opisu záznamov navrhnutý RiC.³

- **Expertná skupina pre právne záležitosti: dajte nám svoj názor na naše ďalšie priority a projekty.** Prezentovali: Malcolm Todd (Národný archív Spojeného kráľovstva), Jean Dryden (archívny konzultant ICA WIPO), Jessica Squires (Knihnica a archívy Kanady). Expertná skupina pre právne záležitosti (*The Expert Group on Legal Matters, EGLM*) usporiadala toto zasadnutie s cieľom konzultovať s komunitou ICA, ktoré priority by mala skupina zdôrazniť vo svojom pracovnom pláne na roky 2023 – 2025. Tento workshop preto ponúkol účastníkom jedinečnú príležitosť zoznámiť sa s prácou EGLM a preskúmať kľúčové témy ovplyvňujúce súčasný vzťah medzi archívami a právom. Pre EGLM predstavovala interakcia s komunitou ICA ideálnu príležitosť zapojiť členov do problémov, ktoré organizujú ich prácu, a pozvať účastníkov, aby sa podelili o svoje jedinečné perspektívy a postrehy. Takáto výmena tvorí samotné jadro toho, o čom sú podujatia, ako kongres a workshopy.

Program dňa ukončilo **Úvodné stretnutie pracovnej skupiny pre zmenu klímy** (*The Climate Change Working Group*). Vzhľadom na rastúci význam tejto problematiky pre svet ako celok aj pre archivársku profesiu sa pracovná skupina pre zmenu klímy bude snažiť vypracovať politiky a projekty, ktoré môžu pomôcť nášmu sektoru zmysluplne sa zapojiť do kríz vyvolaných zmenou klímy, ako aj pochopiť, ako môžeme najlepšie prispieť ku globálnemu úsiliu o zmiernenie a zvrátenie vplyvov klimatických zmien. Toto prvé stretnutie vyzvalo členov ICA, aby prispeli svojimi návrhmi a názor-

³ Autori odporúčali účastníkom tieto zdroje:

Records in Contexts: https://www.ica.org/sites/default/files/ric-cm-02_july2021_0.pdf

Records in Contexts-Ontology: https://www.ica.org/standards/RiC/RiC-O_v0-2.html.

mi na to, aké otázky by mala táto pracovná skupina uprednostňovať a aké projekty by mala podniknúť pri dosahovaní svojich cieľov.

Kongres za prítomnosti 2 376 delegátov a hostí oficiálne otvorila 10. októbra 2023 nová prezidentka ICA Josée Kirps. Okrem poďakovania hostiteľom zo Spojených arabských emirátov, najmä Národnej knižnici a archívu zdôraznila: „*Nastal čas, aby sme sa my všetci z rôznych prostredí spojili, objavili a podelili sa o naše vedomosti, našu kultúru a našu rozmanitosť. To je to, čo robí naše kongresy takými skvelými príležitosťami učiť sa, vymieňať si a žiť inú skúsenosť.*” Hlavný rečník otváracieho ceremoniálu, bývalý francúzsky prezident **François Hollande**, povzbudil účastníkov, aby čo najlepšie využili príležitosť, ktorú ponúka kongres. Pripomenul poslucháčom skutočný politický význam zodpovednej a efektívnej správy záznamov pre zdravie politických systémov všade na svete: „*Konáte, aby ste ochránili a obohatili pamäť sveta ... Vaším cieľom je trpezlivo obohacovať kolektívne poznanie*”.

Prednášky sa konali súčasne v siedmych kongresových sálach. Program v hlavnej sále bol venovaný prvej téme kongresu **Mier a tolerancia** a traja hlavní rečníci sa zaoberali vplyvom ozbrojených konfliktov na archívne inštitúcie a prácu archivárov. Prinútili delegátov zaoberať sa tragickými, no veľmi reálnymi dôsledkami konfliktov na správu archívov i osudy kolegov v zahraničí. Táto téma je, žiaľ, stále aktuálna a naša profesia na ňu musí reagovať. Účastníci projektu *ICA New Professionals* prezentovali výsledky prieskumu, ktorí realizovali v rokoch 2022 – 2023. V hodnotení sa zamerali na vzťah medzi profesionálnymi archivármi a dobrovoľníkmi. Ich oddaná práca tvorí základ úsilia v našich spoločnostiach zhromažďovať, uchovávať a používať archívy a registratúry. Vďaka dobrovoľníkom zažila naša profesia v posledných rokoch širší rozvoj a rast. Ďalší blok sa venoval problematike sociálnych sietí – *Sociálne médiá: nástroj a záznam*. Bol vhodným úvodom k téme **Prístup a spomienky**. Diskutujúci sa zamýšľali nad sociálnymi médiami ako archívnymi zdrojmi a zasadnutie bolo podnetnou pripomienkou, že sociálna pamäť sa neustále vyvíja vo svojom obsahu i formáte.

Stretnutie s podnázvom **Udržateľné vedomosti, udržateľná planéta** poukázalo na súvislosti spájajúce profesiu archivára s klimatickou krízou a riešeniami, ktoré pomáhajú ľudstvu reagovať na ňu. Podnietilo účastníkov zamyslieť sa nad ich vlastným príspevkom k riešeniu klimatických zmien.

Súčasťou prvého dňa boli aj ďalšie sprievodné aktivity, napríklad stánok ICA **Kto je kto v ICA** vo výstavnej hale, v ktorom mali návštevníci možnosť pohovárať sa s predstaviteľmi ICA. Vhodný priestor na výmenu skúseností, názorov či objavovanie ponúkala *Poster Session*. Jej cieľom bolo ukázať návštevníkom aj skúseným odborníkom, čo môžu archívy ponúknuť ako tému štúdia, života, koníčka či spoločenského dobra. Podvečer sa uskutočnilo **valné zhromaždenie**, na ktorom boli prednesené výročné správy, finančné správy a schválený rozpočet ICA na budúci rok. Prvýkrát sa realizovalo hybridnou formou a online hlasovania sa tak mohla zúčastniť aj predsedníčka SSA Martina Orosová. Okrem iného bolo schválené zvýšenie členských príspevkov o 1,5 %, čo pre SSA znamená zvýšenie ročného členského príspevku o dve eurá. Správu novej prezidentky ICA Josée Kirps o jej doterajšej činnosti vo funkcii si môžete prečítať v prílohe tohto článku. Na valnom zhromaždení bola zároveň predstavená nová vizuálna identita ICA. Cieľom rebrandingu je aktualizovať vzhľad organizácie, aby lepšie odrážal jej záväzok k hodnotám, ako sú otvorenosť, rozmanitosť a inkluzívnosť.

Počas nasledujúceho dňa 11. októbra 2023 sa otvorili predovšetkým témy súvisiace s technológiami. Prvé zasadnutie **Inovatívne riešenia v archívnictve** poukázalo na projekty a možnosti využitia umelej inteligencie a digitálnych technológií pre prácu archivára. Stretnutie **Technológia a riadenie technologických zmien** pripomenulo, že medzi osobným a medzinárodným kontextom je dôležitosť záznamov, a teda aj správa registratúry, zásadná pre každodenné fungovanie inštitúcií a podnikov. Fórum národných archivárov (*Forum of National Archivists*) usporiadalo stretnutie **Spoločná pamäť a spolupráca**. Prezentácie z troch kontinentov odhaľovali komplikované dedičstvo kolonializmu. Aktivita archívov a archivárov môže poslúžiť k zlepšeniu súčasného sveta, napriek škodám minulosti.

Prestávku medzi aktivitami vyplnila **Dr. Laura Millar**, uznávaná spisovateľka, archivárka a členka ICA, ktorá sa prihovarila komunite archivárov s dôležitým odkazom: „*Nemyslím si, že našou úlohou je uchovávať archívy včerajška v prospech zajtrajška. Našou úlohou je uchovávať dôkazy dneška, pomáhať vytvárať lepší svet dnes a po všetky dni bez obmedzení. Vo vesmíre Elizabeth Barrett Browningovej⁴ láska nepozná hranice. V našom svete by dôvera nemala poznať hranice.*” Vo svojom prejave sa zamerala na úlohu ar-

⁴ Elizabeth Barrett Browningová (1806 — 1861), anglická poetka žijúca v Taliansku. Jej zbierka milostných básní *Portugalské*

Obr. 4. Josée Kirps otvára kongres ICA v Abú Dhabí.
Zdroj: NLA, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=716870693817619&set=a.294840812687278>.

Obr. 6. Dr. Laura Millar počas prejavu na archívnom kongrese v Abú Dhabí 11. októbra 2023.
Zdroj: NLA, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=719575580213797&set=a.294840812687278>.

chivárov v dnešnom svete, zásadnú pre zdravé fungovanie medzinárodných, národných i miestnych komunít. Vyzvala poslucháčov, aby rozšírili svoje predpojaté predstavy o tom, čo môže predstavovať záznam, a pozreli sa za hranice svojich dokumentárnych galaxií, aby prijali rozmanitosť prežitých skúseností prítomných v našej komunite.

Program pokračoval stretnutiami a ukončil sa **kongresovým galavečerom**, počas ktorého mohlo 1 200 účastníkov neformálne debatovať a nadväzovať ďalšie kontakty. Inšpiratívna je odpoveď Tassadaquea Hussaina, zástupcu riaditeľa Národného archívu Indie, na otázku, aké témy ho zaujímajú na kongrese: „Čo je pre mňa drahé, je to, že, keď ideme rýchlo, veľmi rýchlo, musíme mať neporušené aj naše kultúrne, estetické a tradičné hodnoty... Tento uhol je veľmi dôležitý. Myslím si, že keď napredujeme rýchlym tempom, mali by sme sa obzrieť aj späť do našej kultúry a dedičstva.“

Hlavným rečníkom predposledného dňa kongresu 12. októbra 2023 bol indický poslanec a spisovateľ **Dr. Shashi Tharoor**, ktorý sa vo svojom prejave zamerail na vzťah medzi historickými prameňmi a politickou mocou. Pripomenul, že národy musia zjednotiť rôzne komunity v rámci svojich hraníc,

budovať národné hodnoty a presvedčenia, ktoré môžu spájať ľudí vytváraním spoločného pocitu identity. História a pamäť sú pre toto úsilie rozhodujúce a keď aktéri alebo inštitúcie čerpajú z minulosti, je na nás všetkých, aby sme odmietli príbehy, ktoré sa snažia využiť históriu a pamäť ako nástroje rozdelenia. Preto naša profesia nesie dvojité zodpovednosť: byť medzi prvými a najhlasnejšími hlasmi, ktoré odsudzujú zlých aktérov, a zároveň usilovne prispievať našimi odbornými znalosťami k úsiliu, ktoré sa snaží podporovať jednotu v rámci národných a medzinárodných spoločenstiev prostredníctvom zodpovedného využívania spoločného archívneho dedičstva. „Dejiny nás majú predovšetkým obohatiť, nie ochudobniť, to sa stane, keď použijeme históriu ako zbraň masového rozdelenia na roztrhanie ľudí na kusy,“ uviedol S. Tharoor.

Pohľad na náročnú tému prinieslo stretnutie venované traumám – **Reakcia na archívnu výzvu traumy v archívoch** – ktoré usporiadala Programová komisia ICA (ICA Programme Commission) v spolupráci so Sekciou pre archívne vzdelávanie a odbornú prípravu (Section for Education and Training, SAE). Hoci považujeme za samozrejmé, že zachovanie našej minulosti je pozitívne, je dôleži-

sonety je dodnes príťažlivá pre každú novú generáciu čitateľov, ktorí z nich cítia autorkin hlboký zážitok lásky, jej nesmiernu silu, ktorá prekonáva všetky protivenstvá. Otvorene vystupovala proti otrokárstvu, za emancipáciu žien, proti detskej práci a za slobodu Talianska.

té si uvedomiť, že mnohé z minulých udalostí boli prežívané ako mimoriadne škodlivé tými, ktorí ich prežili. Trauma z tejto ujmy často pretrváva v súčasných spoločnostiach, a preto metódy, ktoré si ako archivári vyberáme na spracovanie a používanie záznamov týkajúcich sa takýchto udalostí, majú veľký význam. V diskusii vystúpila aj Meg Phillips, programová viceprezidentka ICA a kontaktná osoba pre vonkajšie záležitosti v Správe národných archívov a záznamov USA (*U. S. National Archives and Records Administration*), ktorá uviedla: „Možno bude možné vrátiť do našich inštitúcií rozhovor o tom, čo to znamená byť naozaj dobrým archivárom a čo znamená rešpektovať ľudí a príbehy v záznamoch... o čo sa usilujeme, pokiaľ ide o služby, ktoré poskytujeme ako archív?“ Svoj priestor dostalo tiež vyhodnotenie vplyvu **Deklarácie Tandanya**⁵ (*The Tandanya-Declaration – Four Years on: What Progress has Been Made?*), ktorú ICA zverejnilo v októbri 2019 a ktorá vyzvala k zmenám v archívnej praxi prostredníctvom dekolonizácie verejných archívov a pretvorenie archívnych princípov s cieľom lepšie podporovať domorodé znalostné orgány, majetok a vlastníctvo, uznanie a identitu, výskum, prístup a sebaurčenie.

Piaty a posledný deň kongresu ICA v Abu Dhabi bol bohatý na inteligentné diskusie, tvorivé workshopy a pozoruhodné príspevky v oblasti archívov. Panelová diskusia na tému **Trvalo udržateľný rozvoj v oblasti kultúrneho dedičstva: úloha mimovládnych organizácií** hodnotila, ako činnosť medzinárodných inštitúcií ovplyvnila za posledné roky profesiu archivára. Zúčastnili sa jej zástupcovia UNESCO, ICCROM, ICOM, IFLA, The Climate Heritage Network a ICA. Ako uviedol prof. Fackson Banda, vedúci oddelenia v programe Pamäť sveta UNESCO: „Je dôležité argumentovať čo najjednoduchšie, aby ľudia pochopili, že dokumentárne dedičstvo v skutočnosti nie je niečo „tam vonku“, čo sa nachádza v starých rukopisoch, starovekých rukopisoch, ale že v skutočnosti je to tam s nami a mladí ľudia to môžu oceniť. Vedci ho môžu stále používať spôsobom, ktorý je destilovateľný, zrozumiteľný a tak ďalej“. Hlavný prejav dňa predniesla šejka **Shamma bint Sultan bin Khalifa Al Nahyan**,⁶ prezidentka a výkonná riaditeľka *The United Arab Emirates Independent Climate Change Accelerators* (UAE UICCA). Pripomenula, že archívy sú zdroj, z ktoré-

Obr. 5. Nové logo ICA. Zdroj: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=716911390473135&set=a.458667169630893>.

ho možno čerpať v našom kolektívnom úsilí o riešenie klimatických zmien. Táto pripomienka nás povzbudzuje, aby sme pamätali na to, že minulosť nikdy nestráca význam tvárou v tvár podivnému a novému. Kolektívne výzvy si vyžadujú mobilitáciu inovácie, solidarity a vedomostí – atribútov, ktoré možno nájsť v našom spoločnom archívnom dedičstve, a preto čerpajú z toho, aby inšpirovali rozhodné kroky už dnes.

Predseda organizačného výboru kongresu **Dr. Abdullah Al Raisi** počas záverečného ceremonálu ocenil úspešný priebeh kongresu a vysoko nastavenú latku. Ale taká by mala byť ICA a jej kongres, pretože archívy si to zaslúžia. Na záver predniesol pár slov aj výkonný riaditeľ sekretariátu ICA **Carlos Serrano Vásquez**. Poďakoval organizátorom, partnerom, sponzorom a dobrovoľníkom za realizáciu podujatia. Zdôraznil rozmanitosť a inkluzívnosť kongresu a taktiež vyzdvihol prítomnosť mladých ľudí. Prílev nových vedomostí a skúseností podľa neho podnecuje k obnove a prehodnocovaniu organizácie. Medzigeneračná výmena sa stáva ešte dôležitejšou v spoločnosti rýchlych zmien a transformácií.

⁵ Deklarácia Tandanya – Adelaide je prvá medzinárodná archívna deklarácia o domorodých obyvateľoch a záležitostiach. Vyzýva jurisdikčné archívy sveta, aby uznali a prijali témy a záväzky deklarácie na okamžité konanie. Text originálu je dostupný na: Tandanya - Adelaide Declaration (naa.gov.au).

⁶ Šejka Shamma bint Sultan bin Khalifa Al Nahyan je princezná z kráľovskej rodiny Spojených arabských emirátov, mimoriadne vzdelaná podnikateľka, filantropka a spisovateľka. Viac o nej dostupné na: Home - Sheikh Shamma bint Sultan bin Khalifa Al Nahyan.

Obr. 7. Prejav indického spisovateľa a politika Dr. Shashiho Tharoora v tretí deň kongresu 12. 10. 2023. Zdroj: ICA Congress Abu Dhabi 2023 – Day 3 Summary, International Council on Archives, <https://www.ica.org/en/ica-congress-abu-dhabi-2023-day-3-summary>.

Obr. 8. Princezná Shamma bint Sultan bin Khalifa Al Nahyan na kongrese ICA 13. 10. 2023. Zdroj: NLA, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=719575563547132&set=pcb.719575713547117>.

Hoci sa prednášky a workšopy skončili, organizátori i účastníci vedia, že rozhovory, nápady a spomienky šírené na každom podujatí budú naďalej stimulovať myseľ a prácu. Príležitosti stretnúť sa na podujatiach, ako je kongres, urýchľujú a oživujú prácu, ktorú každý z nás vykonáva, pripomínajú účastníkom, prečo robíme to, čo robíme, a že správa archívov a záznamov má univerzálny význam. Komunita archivárov sa už dnes môže tešiť na ďalší pokrok v archívnej oblasti prostredníctvom poznatkov a odborností vymenených na nasledujúcom kongrese v Barcelone v roku 2025. Veríme, že na ňom už bude mať zastúpenie aj SSA.

Príloha

Správa prezidentky Josée Kirps na valnom zhromaždení v Abu Dhabi 10. októbra 2023

Som rada, že môžem členom ICA podať správu o svojich aktivitách počas prvého roka vo funkcii prezidentky ICA. Rok 2022/2023 bol rokom, v ktorom som mala tú česť stretnúť sa tvárou v tvár s energickými a oddanými odborníkmi a organizáciami, ktoré tvoria rôznorodú profesionálnu komunitu v oblasti archívov a správy záznamov. Vďaka návšteve a kontaktom s archivármi v rôznych častiach sveta som mala možnosť lepšie pochopiť hlavné problémy ovplyvňujúce náš sektor, ale aj inovatívne a spoločné riešenia, ktoré nachádzame pri riešení aktuálnych problémov súvisiacich s naším sektorom: okrem iného ochrana údajov, autorské práva, správa vecí verejných, demokratická transparentnosť a prístup k informáciám.

Bolo pre mňa veľkou ctou slúžiť ICA počas tohto prvého roka a mojím cieľom na budúci rok je byť vaším obhajcom a veľvyslancom v tých priestoroch, kde treba počuť hlas archívov a sektora správy záznamov. Ako vaša prezidentka posilním všetko úsilie, ktoré s vašou skvelou prácou a pracovitosťou posúva sektor tak, aby lepšie slúžil a reagoval na výzvy 21. storočia. Roky 2022 – 2023 boli dverami, ktoré sa mi otvorili, aby som sa mohla učiť od vás všetkých vo vašom vlastnom kontexte, a očakávam, že roky 2023 – 2024 budú prvým krokom k premietnutiu všetkého tohto učenia do činností, ktoré budú prínosom pre našich členov a rozšíria naše siete.

Reprezentácia. Od nášho posledného valného zhromaždenia v septembri 2022 je pre mňa potešením zapojiť sa do celého radu reprezentatívnych aktivít na podporu ICA. Vo funkcii prezidentky som zastupovala ICA a vystupovala som na týchto odborných podujatiach:

- úvodné poznámky k prvému fóru pre správu archívov a záznamov *Nové oživenie – digitálne archívy* organizované Generálnym úradom pre archívy Mongolska 15. novembra 2022,
- účasť na panelovej diskusii *Global Archive Leaders Panel* organizovanej pre Rootstech spoločnosťou Family Search 1. marca 2023,
- spoločná prezentácia s Normandom Charbonneauom pre panel s názvom *Vplyv sociálnych zmien na archívnu prácu* pre Rootstech spoločnosťou Family Search 3. marca 2023,
- záverečný prejav na výročnom zasadnutí Sekcie rezortných archivárov (RASAD) organizovanom Association des archivistes français 1. marca 2023,

- vystúpenie pri okrúhlom stole s názvom *Le regard des organisations et des associations internationales* (Perspektíva medzinárodných organizácií a združení) na inauguračnom podujatí nového predsedu na tému *Archívy v službách afrických národov a spoločností* organizované École nationale des chartes, PSL 14. marca 2023,
- úvodné poznámky a účasť ako rečník na prezentácii *Innovación, tecnología, gobierno abierto / Acceso a la información y transparencia. Retos y oportunidades* (Inovácie, technológie, otvorená vláda/ prístup k informáciám a transparentnosť. Siete a príležitosti) na 12. medzinárodnom seminári o archívoch iberskej tradície (SIATI) organizovanom Latinskoamerickou regionálnou pobočkou, ALA 28., 29. a 30. marca 2023,
- vystúpenie v paneli s názvom *ICA Barcelona 2025: Coneixent passats, creant futurs* (Poznanie minulosti, vytváranie budúcnosti) na 19. kongrese archívnictva a správy dokumentov v Katalánsku 4. mája 2023,
- úvodné slovo na konferencii *Technické a terénne problémy tradičnej a elektronickej archivácie* organizovanej Regionálnym archívom Maribor (Slovensko) 24. 5. 2023,
- účasť na paneli o medzinárodnej spolupráci pri obrane svetového dedičstva organizovanom Národným archívom Brazílie 6. júna 2023.

ICA Abu Dhabi 2023. Koncom marca som mala tú veľkú česť prvýkrát navštíviť Abu Dhabi a stretnúť sa s celým tímom, ktorý stojí za organizáciou nášho kongresu. Počas tejto návštevy, na ktorej sa ku mne pripojili ďalší členovia sekretariátu, som sa mohla dozvedieť viac o realite archívneho sektora v tomto miestnom kontexte a predstaviť členom Národného archívu a knižnice Spojených arabských emirátov plánované aktivity na hlavnej udalosti roka. Celé toto plánovanie bolo výsledkom spolupráce, ktorá bola nadviazaná na stretnutiach riaditeľstva. V tomto priestore zastupujem ICA, aby sme napredovali v hladkej organizácii a riadnom riadení tohto prvého kongresu, odkedy sme sa pred 7 rokmi stretli v Soule.

Oslava 75. výročia – IAW2023. Od pondelka 5. do piatka 9. júna sme oslávili náš piaty Medzinárodný týždeň archívov špeciálnou oslavou, keďže v roku 2023 sme oslávili 75. výročie. Na oslavu tohto dňa (9. júna) pripravil Stály sekretariát ICA v spolupráci s rôznymi dobrovoľníkmi ICA sériu on-site a virtuálnych aktivít. Hlavnou udalosťou, ktorá bola zorganizovaná na oslavu nášho výročia, bol panelový a koktailový večer na konci týždňa v Paríži. Na tomto podujatí sme privítali 50 lídrov, riaditeľov a predstaviteľov medzinárodných organizácií

Obr. 9. Prezidentka ICA Josée Kirps na oslave 75. výročia ICA v priestoroch Národného archívu Francúzska. Zdroj: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=643068447857430&set=pcb.643088284522113>, foto: Katya Babash.

a rád, univerzít a archívnych inštitúcií hlavne v Paríži, aby sa k nám pri tejto špeciálnej príležitosti pripojili. Túto udalosť podporil Národný archív Francúzska a láskavo ju podporila spoločnosť Family Search. Začiatkom týždňa som bola súčasťou panelu s ostatnými zvolenými predstaviteľmi a špeciálnymi hosťami, aby som diskutovala o tom, ako archívne inštitúcie, podobne ako mnohé iné kultúrne organizácie menia spôsob svojej práce.

Tímová práca a vedenie ICA. Všetky úspechy počas sledovaného obdobia sú dôkazom obetavosti a tvrdej práce našej siete dobrovoľníkov, ktorí rôznymi kapacitami prispievajú k projektu a iniciatívam Rady. Chcela by som poďakovať voleným funkcionárom a výkonnému riaditeľovi, s ktorými som sa naučila budovať tím, ktorý svedomito reaguje na operatívne potreby Rady. Počas mnohých virtuálnych a osobných stretnutí v Paríži som mohla spoznať pracovné metódy a fungovanie sekretariátu. Preto by som chcela oceniť mimoriadne pracovitý tím na sekretariáte ICA a obetavosť našich dobrovoľníkov, ktorí navrhujú a vyvíjajú projekty na zlepšenie služieb vo svojich miestnych komunitách. Vďaka spoločnému úsiliu môžeme vytvoriť skutočné akcie, ktoré podporujú poslanie ICA: podporovať ústrednú úlohu správy záznamov a archívov v našich spoločnostiach. Rok 2023 potvrdil, že podnecovaním silnejších hlasov a väčšou účasťou posilňujeme náš záväzok lepšie reprezentovať, obhajovať a spájať našich členov v súčasnom meniacom sa globálnom ekosystéme.

Martina Orosová – Adriána Klineová
Archív Pamiatkového úradu SR –
Archív Slovenského národného múzea

BIBLIOGRAFIA ZAMESTNANCOV ŠPECIALIZOVANÝCH VEREJNÝCH ARCHÍVOV NA SLOVENSKU ZA ROK 2020

Tematická časť

ARCHEOLÓGIA

SKACHOVÁ, Martina	Z mladosti Štefana Janšáka. (Príspevok k biografii). In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 43-72.
-------------------	--

ARCHÍVNICTVO

GRÓFOVÁ, Mária	Archív Univerzity Komenského v Bratislave – pamäť univerzity. In <i>Ďalšie vzdelávanie v centre pozornosti na UK v Bratislave</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 13-27 [online]. ISBN 978-80-223-4917-8. Dostupné na internete: https://cdv.uniba.sk/fileadmin/cdv/projekty/2020_-_Konferencia_CDV/ZBORNÍK_CDVUK.pdf .
HIRČÁK, Juraj	Bohatstvo mincovne, ktoré sa neleskne. In <i>Kremnické noviny</i> , roč. 2020, č. 2, s. 13.
HRIVŇÁK, Štefan	Editoriál. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 4-5.
HRIVŇÁK, Štefan	Naprieč svetovými archívmi. Rozhovor s historičkou Michalou Lônčíkovou. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 1, s. 26-29.
HRIVŇÁK, Štefan	Rozhovor s Ladislavom Vrtelom pri príležitosti 30. výročia vzniku SSA. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 6-8.
HRIVŇÁK, Štefan	Rozhovor s PhDr. Viktorom Borodovčákom, DrSc. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 2, s. 29-31.
JÁNOŠÍK, Marcel	Krvavé sonety v tvorbe Andreja Očenáša – Nad zemou... In MACHUTOVÁ, Dominika – Marcel JÁNOŠÍK (eds.). <i>Hudobný archív</i> 18. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 103-120.
KÚKEL, Ján	Počiatky prešporského mestského archívu. In FRANCOVÁ, Zuzana (ed.). <i>Mesto a jeho pamäť</i> . Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 161-170.
MACOUNOVÁ, Jana	Ocenenie Archívu Univerzity Komenského v Bratislave. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020 roč. XXIX, č. 3, s. 30-32. ISSN 1339-8423.
MACHAJDÍKOVÁ, Elena	K počiatkom Archívu Slovenského národného múzea. Príspevok k životu a dielu Márie Jeršovej. In <i>Acta Musei Nationalis Pragae – Historia</i> , 2018, roč. 72, č. 3-4, s. 5-13. ISSN 2570-6845 (print), 2570-6853 (online).
MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.)	<i>Hudobný archív</i> 18. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 168 s.
MAJEROVÁ, Kristína	Archív Slovenskej akadémie vied sa vrátil k svojmu pôvodnému názvu. In <i>Slovenská archivistika</i> , 2020, roč. 50, č. 2, s. 262-263. ISSN 0231-6722.
OROSOVÁ, Martina	Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky včera a dnes. In <i>Fórum archivárov</i> , roč. 29, 2020, č. 3, s. 54-62.

Orosová, Martina – GRESCHOVÁ, Eva	Jedna dokumentácia, dva archívy. In <i>Od čias Liptovskej zbierky do dnešných dní : 90 rokov Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva: zborník referátov z medzinárodnej konferencie</i> 28. 9. – 30. 9. 2020. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2020, s. 115-118.
TRNOVSKÁ, Miroslava	Osobné fondy v Estónskej národnej knižnici Estónska a estónsky literárny archív v Tartu. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 138-147.
VALOVÁ, Mária	<i>Od dagerotypie po modernú fotografiu</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 40 s.
VARINSKÁ, Viera	Z činnosti Archívu Slovenského národného múzea v Martine v rokoch 2017 – 2018. In <i>Zborník Slovenského národného múzea 113 – Etnografia</i> 60. Martin : Slovenské národné múzeum, 2019, s. 183-185. ISBN 978-80-8060-465-3.

ČASOPISY A ZBORNÍKY

SZEGHY, Gabriel (ed.)	<i>Studia Cassoviensia Nova. Košice vo svetle nových poznatkov</i> . Košice : Deje- pisný spolok v Košiciach, 2020, 192 s.
ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.)	<i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 156 s.

HERALDIKA

JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – Erb nad vchodom farského kostola v Jánošíkovej. In <i>Lužnian- sky spravodaj</i> , roč. 10, č. 2, 2020, s. 11. ISSN 1338-4945.
-------------------	---

HISTORICI A ARCHIVÁRI

HRIVŇÁK, Štefan	Honor et veneratio domino! In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 94.
JURÁNYI, Ladislav	Arnold Ipolyi-Stummer – priekopník dejín umenia. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 76-86. ISBN 978-80-224-1804-1.
MAJEROVÁ, Kristína	Jozef Klačka. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 11-13. ISBN 978-80-224-1804-1.
MAJEROVÁ, Kristína	Spomienka na Alexandru Marčekovú (1945 – 2014). In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, č. 2, s. 72-74. ISSN 1339-8423.
PÁSTOROVÁ, Eva	Spomienka na Viliama Mruškoviča. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 114-115.
PÁSTOROVÁ, Eva	Za Viliamom Mruškovičom (1940 – 2020). In <i>Knižnica</i> , 2020, roč. 21, č. 2, s. 86.

HISTORICKÁ BIBLIOGRAFIA

MAJEROVÁ, Kristína	Osobná bibliografia Jozefa Klačku. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 14-17. ISBN 978-80-224-1804-1.
--------------------	--

KONGRESY A KONFERENCIE

ČERVENKOVÁ, Ivana – HRIVŇÁK, Štefan	Storočnica PhDr. Zory Viestovej. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 51-53.
JURÁNYI, Ladislav	O konferencii „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé“. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 8-10. ISBN 978-80-224-1804-1.

LITERATÚRA

KRAMÁROVÁ, Jana	MASARYK, Matej: <i>Zabudnutý svet. Próza Janka Alexyho v rokoch 1914 – 1930</i> . Bratislava: Univerzita Komenského, 2017. 186 s. ISBN 978-80-223-4355-8. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 135-137.
-----------------	---

MÚZEJNÍCTVO

DZIMKOVÁ, Zuzana	SNM – Spišské múzeum v Levoči. In <i>Limka : Informačný magazín mesta Levoča</i> , 2020, roč. 5, č. 8, s. 11. ISSN 2453-7055.
KMEŤOVÁ MIŠKOVIČOVÁ, Diana – KLIŽAN, Erik (eds.)	70. výročie Slovenského národného múzea – Múzea Bojnice. Bojnice : Slovenské národné múzeum – Múzeum Bojnice, 2020, 120 s. ISBN 978-80-8060-475-2.
MACHAJDÍKOVÁ, Elena – MARETTA, Robert Gregor – POHANIČOVÁ, Jana	<i>Katalóg výstavy Staviteľ múzeí Michal Milan Harminc</i> . Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2020, 300 s. ISBN 978-80-8060-480-6.

NÁRODOPIS

DUROVICS, Alex – MAJEROVÁ, Kristína (prekl.)	Národnosti na evanjelických lýceách Horného Uhorska v prvej polovici 19. storočia. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 51-62. ISBN 978-80-224-1804-1.
SZÖGI, László – JURÁNYI, Ladislav (prekl.)	Národnostné zloženie a národnostná spolupráca, respektíve národnostné konflikty v štátnych a katolíckych vyšších vzdelávacích inštitúciách v severnej časti Uhorska v rokoch 1777 – 1850. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 30-38. ISBN 978-80-224-1804-1.

PAMIATKOVÁ STAROSTLIVOSŤ

HERNANDO, Margaréta	Obnova pamiatok do roku 1918 na príklade Dómu sv. Alžbety. In TIŠLIAR, Pavol (Ed.) <i>Studia Museologica Slovaca</i> . Vol. 4 (2020). Bratislava: Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2020, s. 15-29. ISBN 978-80-89881-21-5. ISSN 2644-5670. Dostupné na internete: < https://muzeologia.sk/index_html_files/SMS_4_2020.pdf > .
---------------------	---

KLACÍKOVÁ, Michaela – SADOVÁ, Dominika	Povoynový pamiatkový vývoj v rokoch 1945 – 1951. In TIŠLIAR, Pavol (ed.) <i>Studia Museologica Slovaca. Vol. 4</i> (2020). Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2020, s. 53-61. ISBN 978-80-89881-21-5. ISSN 2644-5670. Dostupné na internete: < https://muzeologia.sk/index_htm_files/SMS_4_2020.pdf > .
KLIŽAN, Erik	Z čoho sú postavené Bojnice? Príspevok k stavebným aktivitám v Bojniciach za posledných Pálfičovcov. In MALEČKOVÁ, Katarína (ed.). <i>Familia Pálffy. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie</i> . Bojnica : Slovenské národné múzeum, 2020, s. 123-127. ISBN 978-80-8060-488-2.
OROSOVÁ, Martina	Editorial. In <i>Monument revue : časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska</i> , 2020, roč. 9, č. 1, s.1.
OROSOVÁ, Martina – KALINOVÁ, Michaela	O Menclovej eseji. In <i>Bratislava : Zborník Múzea mesta Bratislavy</i> , 2019, č. 31. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 188-192.
VALOVÁ, Mária	Album turčianskych kaštieľov a kúrií Karola Plicku. In <i>Pamiatky a múzeá</i> , 2020, roč. 69, č. 2, s. 40-48.

PRAMENE PO ROKU 1945

JÁNOŠÍK, Marcel	Hudobná tvorba Jána Podhradského v Literárnom archíve SNK. In SKLABINSKÁ, Milina (ed.). <i>Slovenská hudba vo Vojvodine 2019 : Zborník prác 15. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov</i> . Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov; Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2020, s. 29-43.
JÁNOŠÍK, Marcel	Posolstvo kompozície 70-ročného Pavla Kršku. In <i>Aura musica. Časopis pro sborovou tvorbu, hudební pedagogiku a hudební teorii</i> , 2020, č. 12, s. 78-87.
JURÁNYI, Ladislav – MAJEROVÁ, Kristína	Archívne dokumenty k urbanistickému rozvoju regiónu Vysokých Tatier v 50. až 80. rokoch 20. storočia v Archíve SAV. In VALO, Ján (zost.). <i>Mesto a jeho historická krajina : zborník príspevkov z rovnomennej konferencie</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 48-63. ISBN 978-80-223-4910-9.
MACOUNOVÁ, Jana	Fraňo Ruttkay v dokumentoch Archívu Univerzity Komenského v Bratislave. In Kol. autorov. <i>Náš pán profesor Fraňo Ruttkay : pokus o skupinový portrét</i> . Bratislava : Perfekt, 2020, s. 29-31. ISBN 978-80-8046-957-3.

PRAMENE PRESAHUJÚCE VYMEDZENÉ OBDOBIA

MACHUTOVÁ, Dominika	Hudobná pozostalosť Viliama Figaša-Bystého v Literárnom archíve SNK. In SKLABINSKÁ, Milina (ed.). <i>Slovenská hudba vo Vojvodine 2019. Zborník prác 15. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov</i> . Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov; Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2020, s. 9-28.
MACHUTOVÁ, Dominika	Voices from the past – Béla Bartók's 44 duos: Claudine Bigelow & Donald Maurice: Tantara Records 2013. In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 142-145.
MACHUTOVÁ, Dominika	Zborová tvorba Ladislava Stančeka (1898 – 1979). In <i>Aura musica. Časopis pro sborovou tvorbu, hudební pedagogiku a hudební teorii</i> , 2020, č. 12, s. 71-77.
MACHUTOVÁ, Dominika	Zvozový hudobný materiál z lokality Prešov uložený v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice. In ŽILKOVÁ, Anna – JAKUBISOVÁ, Lucia (eds.). <i>Pramene slovenskej hudby IX : Slovenská hudba a architektúra v rôznych perspektívach. Zborník z 9. konferencie hudobných knihovníkov, archivárov a dokumentaristov</i> . Bratislava : SNS IAML – Hudobné centrum, 2020, s. 121-148.

MURČEK, Branislav	Piesne z Turca v zbierkach ľudových piesní Literárneho archívu SNK. In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív</i> 18. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 122-140.
VALOVÁ, Mária	Dokumentácia fotografických a múzejných pamiatok na Andreja Sládkoviča. In <i>Knižnica</i> , 2020, roč. 21, č. 1, s. 61-65.

PRAMENE Z ROKOV 1526-1780

JÁNOŠÍK, Marcel	Pašionál z Prešova. In ŽILKOVÁ, Anna – JAKUBISOVÁ, Lucia (eds.). <i>Pramene slovenskej hudby IX : Slovenská hudba a architektúra v rôznych perspektívach</i> . Zborník z 9. konferencie hudobných knihovníkov, archivárov a dokumentaristov. Bratislava : SNS IAML – Hudobné centrum, 2020, s. 110-120.
SZEGHY, Gabriel	Nevyužitý prameň pre dejiny mestečiek a obcí Abovskej stolice – Notície Mateja Bela. In KÓNYOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter (eds.). <i>Zemepanské mestá a mestecká v priebehu stáročí</i> . Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2020, s. 321-327.

PRAMENE Z ROKOV 1780 – 1918

HUČKO, Ján	Štyri listy Martina Kukučina. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 5, s. 26. ISSN 0139-6307.
KRAMÁROVÁ, Jana	Adolf Medzihradský. Niekoľko svedectiev z dokumentov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. In ĎURIŠKA, Zdenko (ed.). <i>Biografické štúdie</i> 43. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 27-32.
RÁCOVÁ, Martina	Čižmársky cech a garbiarskoševcovský cech v Revúcej. Ukážka informačného potenciálu cechových účtovných záznamov z 19. storočia. In <i>Historica</i> . Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 2020, roč. 51, s. 207-227.

PRAMENE Z ROKOV 1918 – 1945

ŠIŠMIŠOVÁ, Karin	Janko Jesenský a Jozef Gregor Tajovský v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice. In HUPKO, Daniel (ed.). <i>Janko Jesenský a Jozef Gregor Tajovský: pramene – dimenzie – reflexie</i> . Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 113-130.
------------------	--

REGIONÁLNA HISTORIOGRAFIA

BORIKOVÁ, Mária	Študentské domovy STU do roku 1989. In <i>Spektrum</i> , 2020/2021, č. 1-2, s. 78-83.
DUCHOŇ, Michal	Mešťan. In DUCHOŇOVÁ, Diana – HANULA, Matej a kol. <i>Človek raného novoveku</i> . Bratislava : Historický ústav SAV; Veda, 2020, s. 268-289.
DUCHOŇ, Michal – DUCHOŇOVÁ, Diana	Ľudia na okraji spoločnosti In DUCHOŇOVÁ, Diana – HANULA, Matej a kol. <i>Človek raného novoveku</i> . Bratislava : Historický ústav SAV; Veda, 2020, s. 290-311.
DZIMKOVÁ, Zuzana	Sionistické hnutie v Levoči. In <i>Limka : Informačný magazín mesta Levoča</i> , 2020, roč. 5, č. 11, s. 30. ISSN 2453-7055.
DZIMKOVÁ, Zuzana	Pobielohorský exil vzdelanostných elit českého štátu do Uhorska a ich pôsobenie na Spiši. In <i>Acta Musaei Scepusiensis 2018 – 2019</i> . Levoča : Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, 2020, s. 27-35. ISBN 978-80-8060-491-2.

GAHÉR, Daniel	Svätojurský hrad (Biely Kameň) z pohľadu archívnych prameňov. In <i>Monument revue : časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska</i> , 2020, roč. 9, č. 1, s. 62-67.
GAHÉR, Daniel	Gróf Juraj III. z Pezinka. In <i>Pezinčan</i> , 2020, č. 2, s. 5 [online]. Dostupné na internete: < https://issuu.com/msupezinok/docs/pezincan-2020-02 >.
GESCHWANDTNER, Branislav	Kriminalita v Prievidzi. In <i>Prievidza – monografia mesta II</i> . Banská Bystrica : Štúdio HARMONY, s. r. o., 2020, s. 263-269. ISBN 978-80-89151-54-7.
GESCHWANDTNER, Branislav	Výkon spravodlivosti v Prievidzi alebo prievidský kat? In PALUGA, Lukáš – RĚPÁSOVÁ, Katarína (zost.). <i>Spravodlivosť pre všetkých... : zborník príspevkov z rovnomeného sympózia</i> . Komárno : Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2020, s. 168-187. ISBN 978-80-973527-2-1.
GRÓFOVÁ, Mária	Ako si novovzniknutá univerzita poradila s budovaním internátov. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 67, č. 1, s. 28-29. ISSN (print) 1338-4163.
GRÓFOVÁ, Mária	Od prvej promócie na UK uplynie už čoskoro storočie. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 66, č. 3, s. 52-52. ISSN (print) 1338-4163.
GRÓFOVÁ, Mária	Apríl na univerzite patrila kedysi Behu jari. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 66, č. 4, s. 53-53. ISSN (print) 1338-4163.
GRÓFOVÁ, Mária	HVIZDOŠOVÁ, Katarína – MANÁK, Marián. Čestní doktori Trnavskej univerzity v Trnave. In <i>Fons Tyrnaviensis 8 : k 385. výročiu založenia historickej Trnavskej univerzity (1635-1770)</i> . Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a Vedy, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2020, s. 202-203. ISBN 978-80-568-0346-2.
GRÓFOVÁ, Mária	Univerzita Komenského v Bratislave – vznik a vybrané budovy zviazané s jej históriou. In <i>Moja Bratislava : zbierka prednášok LBUS a spomienky poslucháčov UTV na Bratislavu</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 16-31. ISBN 978-80-223505-4-9.
HRIVŇÁK, Štefan	Za slávou značky Hubert stoja tri výnimočné ženy. In <i>Historylab.dennikn.sk</i> , [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://historylab.dennikn.sk/dlhe-19-storocie/za-slavou-znacky-hubert-stoja-tri-vynimocne-zeny/ >.
HRIVŇÁK, Štefan	<i>História vinárstva na Slovensku: Počiatky šumivých vín I</i> , [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://www.kamzavinom.sk/2020/12/historia-vinarstva-na-slovensku-pociatky-sumivych-vin-1.html >.
HRIVŇÁK, Štefan	<i>História vinárstva na Slovensku: Počiatky šumivých vín II</i> , [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://www.kamzavinom.sk/2020/12/historia-vinarstva-na-slovensku-pociatky-sumivych-vin-2.html >.
JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – O stavbe kostola v Dénešde (Jánošíkovej) – II. časť. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , roč. 10, č. 1, 2020, s. 16. ISSN 1338-4945.
JURÁNYI, Ladislav	Od Vydrice k areálu SAV (K dejinám bratislavskej Patrónky). In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 2, s. 26. ISSN 0139-6307.
JURÁNYI, Ladislav	Princezná, mišdorfský farár a vianočný stromček. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , roč. 10, č. 4, 2020, s. 15. ISSN 1338-4945.
JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – K stredovekým dejinám Novej Lipnice – I. časť. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , 2020, roč. 10, č. 3, s. 11. ISSN 1338-4945.
KLIŽAN, Erik	Alex Bottka. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, č. 1, s. 23-25. ISSN 1339-3669.
KLIŽAN, Erik	Bojnický kalendár. In <i>Bojnické zvesti</i> , 2020, roč. 46, č. 1, s. 6; č. 2, s. 4; č. 3, s. 7; č. 5, s. 4; č. 6, s. 6; č. 9, s. 5; č. 10, s. 4; č. 11, s. 3; č. 12, s. 4. ISSN 1339-2662.
KLIŽAN, Erik	Hrozivé štatistiky : v regióne zabíjali pravé kiahne aj cholera. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 20, s. 32. ISSN 0139-5068.

KLIŽAN, Erik	Smrtiace choroby v minulosti likvidovali ľudia i dobytok. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 18, s. 30. ISSN 0139-5068.
KLIŽAN, Erik	Stopy času v Bojniciach. In <i>Bojnické zvesti</i> , 2020, roč. 46, č. 1, s. 6; č. 2, s. 4; č. 3, s. 7; č. 6, s. 6; č. 9, s. 5; č. 10, s. 4; č. 11, s. 3; č. 12, s. 4. ISSN 1339-2662.
KLIŽAN, Erik	V roku 1855 udréla cholera celou silou. Ľudia trápili osýpky. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 21, s. 36. ISSN 0139-5068.
KLIŽAN, Erik	Viktória Pekná. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, č. 4, s. 21-23. ISSN 1339-3669.
KLIŽAN, Erik	Žobráčňa. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, s. 30-31. ISSN 1339-3669.
MACHUTOVÁ, Dominika	In memoriam Ľubomír Chalupka (1945 – 2020). In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 9-13.
MAJEROVÁ, Kristína	Kiss László. Égnek legszebb ajándéka. Barangolás a himlőelleni védőoltás magyarországi kultúrtörténetében. Budapest : Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet, 2017, 144 s. ISBN 978-615-5365-22-5 (anotácia). In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 77-79. ISSN 1339-8423.
MAJEROVÁ, Kristína	Klenot k dejinám observatória v archíve akadémie. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 3, s. 26. ISSN 0139-6307.
PÁLLFFYOVÁ, Markéta	Február 1948 a jeho dôsledky na život vysokých škôl. In <i>Spektrum</i> , 2019/2020, č. 5-6, s. 60-66.
SZEGHY, Gabriel	„Najstaršie remeslo“ v Košiciach v období po Rakúsko-uhorskom vyrovnaní. Úvod do problematiky. In PALUGA, Lukáš – RÉPÁSOVÁ, Katarína (zost.). <i>Spravodlivosť pre všetkých... : zborník príspevkov z rovnímenného sympózia</i> . Bratislava : MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2020, s. 287-296.
SZEGHY, Gabriel (ed.)	<i>Košické historické zošity 30/2020. Zborník Dejepisného spolku v Košiciach</i> . Košice : Dejepisný spolok v Košiciach, 2020, 53 s.
ŠPÁNIKOVÁ, Jana	Príbeh Feritovej pamäte. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 4, s. 26. ISSN 0139-6307.

SFRAGISTIKA

CELNAR, Michal	Pečate a pečiatky osmanských hodnostárov a ich význam v štátnej správe Osmanskej ríše. In <i>Historica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského</i> , 2020, roč. 51, s. 66-82.
----------------	---

VEDECKÉ INŠTITÚCIE

KRISTEL, Martin	Stratený poklad Slovenskej techniky. In <i>Spektrum</i> , 2019/2020, č. 7-8, s. 68-75.
PÁLLFFYOVÁ, Markéta	Počiatky existencie tohtoročnej jubilančky – FCHPT vo svetle archívnych dokumentov. In <i>Spektrum</i> , 2020/2021, č. 3-4, s. 70-75.

Chronologická časť

OD ROKU 906 DO ROKU 1301

JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – K stredovekým dejinám Novej Lipnice – I. časť. In <i>Lužniarsky spravodaj</i> , 2020, roč. 10, č. 3, s. 11. ISSN 1338-4945.
-------------------	--

OD ROKU 1301 DO ROKU 1526

GAHÉR, Daniel	Gróf Juraj III. z Pezinka. In <i>Pezinčan</i> , 2020, č. 2, s. 5 [online]. Dostupné na internete: < https://issuu.com/msupezinok/docs/pezincan-2020-02 >.
---------------	--

OD ROKU 1526 DO ROKU 1780

DUCHOŇ, Michal	Mešťan. In DUCHOŇOVÁ, Diana – HANULA, Matej a kol. <i>Človek raného novoveku</i> . Bratislava : Historický ústav SAV; Veda, 2020, s. 268-289.
DUCHOŇ, Michal – DUCHOŇOVÁ, Diana	Ľudia na okraji spoločnosti. In DUCHOŇOVÁ, Diana – HANULA, Matej a kol. <i>Človek raného novoveku</i> . Bratislava : Historický ústav SAV; Veda, 2020, s. 290-311.
DZIMKOVÁ, Zuzana	Pobielohorský exil vzdelanostných elít českého štátu do Uhorska a ich pôsobenie na Spiši. In <i>Acta Musaei Scepusiensis 2018 – 2019</i> . Levoča : Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, 2020, s. 27-35. ISBN 978-80-8060-491-2.
GESCHWANDTNER, Branislav	Kriminalita v Prievidzi. In <i>Prievidza – monografia mesta II</i> . Banská Bystrica : Štúdio HARMONY, s. r. o., 2020, s. 263-269. ISBN 978-80-89151-54-7.
GESCHWANDTNER, Branislav	Výkon spravodlivosti v Prievidzi alebo prievdzský kat? In PALUGA, Lukáš – RĚPÁSOVÁ, Katarína (zost.). <i>Spravodlivosť pre všetkých... : zborník príspevkov z rovnomeného sympózia</i> . Komárno : Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2020, s. 168-187. ISBN 978-80-973527-2-1.
JÁNOŠÍK, Marcel	Pašionál z Prešova. In ŽILKOVÁ, Anna – JAKUBISOVÁ, Lucia (eds.). <i>Pramene slovenskej hudby IX : Slovenská hudba a architektúra v rôznych perspektívach</i> . Zborník z 9. konferencie hudobných knihovníkov, archivárov a dokumentaristov. Bratislava : SNS IAML – Hudobné centrum, 2020, s. 110-120.
SZEGHY, Gabriel	Nevyužitý prameň pre dejiny mestečiek a obcí Abovskej stolice – Notície Mateja Bela. In KÓNYOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter (eds.). <i>Zemepanské mestá a mestecká v priebehu stáročí</i> . Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2020, s. 321-327.

OD ROKU 1780 DO ROKU 1918

DUROVICS, Alex – MAJEROVÁ, Kristína (prekl.)	Národnosti na evanjelických lýceách Horného Uhorska v prvej polovici 19. storočia. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „ <i>Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé</i> .“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 51-62. ISBN 978-80-224-1804-1.
HRIVŇÁK, Štefan	História vinárstva na Slovensku: Počiatky šumivých vín I, [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://www.kamzavinom.sk/2020/12/historia-vinarstva-na-slovensku-pociatky-sumivych-vin-1.html >.
HRIVŇÁK, Štefan	História vinárstva na Slovensku: Počiatky šumivých vín II, [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://www.kamzavinom.sk/2020/12/historia-vinarstva-na-slovensku-pociatky-sumivych-vin-2.html >.
HUČKO, Ján	Štyri listy Martina Kukučína. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 5, s. 26. ISSN 0139-6307.

JURÁNYI, Ladislav	Arnold Ipolyi-Stummer – priekopník dejín umenia. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 76-86. ISBN 978-80-224-1804-1.
JURÁNYI, Ladislav	Princezná, mišdorfský farár a vianočný stromček. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , roč. 10, č. 4, 2020, s. 15. ISSN 1338-4945.
JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – Erb nad vchodom farského kostola v Jánošíkovej. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , roč. 10, č. 2, 2020, s. 11. ISSN 1338-4945.
JURÁNYI, Ladislav	Z histórie – O stavbe kostola v Dénešde (Jánošíkovej) – II. časť. In <i>Lužniansky spravodaj</i> , roč. 10, č. 1, 2020, s. 16. ISSN 1338-4945.
KLIŽAN, Erik	Hrozivé štatistiky : v regióne zabíjali pravé kiahne aj cholera. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 20, s. 32. ISSN 0139-5068.
KLIŽAN, Erik	V roku 1855 udrela cholera celou silou. Ľudí trápili osýpky. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 21, s. 36. ISSN 0139-5068.
KRAMÁROVÁ, Jana	Adolf Medzihradský. Niekoľko svedectiev z dokumentov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. In ĎURIŠKA, Zdenko (ed.). <i>Biografické štúdie</i> 43. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 27-32.
RÁCOVÁ, Martina	Čižmársky cech a garbiarskoševcovský cech v Revúcej. Ukážka informačného potenciálu cechových účtovných záznamov z 19. storočia. In <i>Historica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského</i> , 2020, roč. 51, s. 207-227.
SZEGHY, Gabriel	„Najstaršie remeslo“ v Košiciach v období po Rakúsko-uhorskom vyrovnaní. Úvod do problematiky. In PALUGA, Lukáš – RĚPÁSOVÁ, Katarína (zost.). <i>Spravodlivosť pre všetkých... : zborník príspevkov z rovnímenného sympózia</i> . Bratislava : MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2020, s. 287-296.

OD ROKU 1918 DO ROKU 1945

GRÓFOVÁ, Mária	Ako si novovzniknutá univerzita poradila s budovaním internátov. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 67, č. 1, s. 28-29. ISSN (print) 1338-4163.
GRÓFOVÁ, Mária	Od prvej promócie na UK uplynie už čoskoro storočie. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 66, č. 3, s. 52-52. ISSN (print) 1338-4163.
GRÓFOVÁ, Mária	Univerzita Komenského v Bratislave – vznik a vybrané budovy zviazané s jej históriou. In <i>Moja Bratislava : zbierka prednášok LBUS a spomienky poslucháčov UTV na Bratislavu</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 16-31. ISBN 978-80-223505-4-9.
JÁNOŠÍK, Marcel	Hudobná tvorba Jána Podhradského v Literárnom archíve SNK. In SKLABINSKÁ, Milina (ed.). <i>Slovenská hudba vo Vojvodine 2019 : Zborník prác 15. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov</i> . Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov; Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2020, s. 29-43.
KRAMÁROVÁ, Jana	MASARYK, Matej: Zabudnutý svet. Próza Janka Alexyho v rokoch 1914 – 1930. Bratislava: Univerzita Komenského, 2017. 186 s. ISBN 978-80-223-4355-8. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 135-137.
MACHAJDÍKOVÁ, Elena – MARETTA, Robert Gregor – POHANIČOVÁ, Jana	<i>Katalóg výstavy Staviteľ múzeí Michal Milan Harminc</i> . Bratislava : Slovenské národné múzeum, 2020, 300 s. ISBN 978-80-8060-480-6.

OROSOVÁ, Martina – KALINOVÁ, Michaela	O Menclovej eseji. In <i>Bratislava : Zborník Múzea mesta Bratislavy</i> , 2019, č. 31. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 188-192.
---------------------------------------	---

OD ROKU 1945 DO ROKU 1993

BORIKOVÁ, Mária	Študentské domovy STU do roku 1989. In <i>Spektrum</i> , 2020/2021, č. 1-2, s. 78-83.
GRÓFOVÁ, Mária	Apríl na univerzite patrila kedysi Behu jari. In <i>Naša univerzita</i> , 2020, roč. 66, č. 4, s. 53-53. ISSN (print) 1338-4163.
JÁNOŠÍK, Marcel	Krvavé sonety v tvorbe Andreja Očenáša – Nad zemou... In MACHUTOVÁ, Dominika – Marcel JÁNOŠÍK (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 103-120.
JURÁNYI, Ladislav – MAJEROVÁ, Kristína	Archívne dokumenty k urbanistickému rozvoju regiónu Vysokých Tatier v 50. až 80. rokoch 20. storočia v Archíve SAV. In VALO, Ján (zost.). <i>Mesto a jeho historická krajina : zborník príspevkov z rovnomennej konferencie</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 48-63. ISBN 978-80-223-4910-9.
KLACÍKOVÁ, Michaela – SADOVÁ, Dominika	Povojnový pamiatkový vývoj v rokoch 1945 – 1951. In TIŠLIAR, Pavol (ed.) <i>Studia Museologica Slovaca. Vol. 4 (2020)</i> . Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2020, s. 53-61. ISBN 978-80-89881-21-5. ISSN 2644-5670. Dostupné na internete: < https://muzeologia.sk/index_html_files/SMS_4_2020.pdf > .
PÁLLFFYOVÁ, Markéta	Február 1948 a jeho dôsledky na život vysokých škôl. In <i>Spektrum</i> , 2019/2020, č. 5-6, s. 60-66.
ŠPÁNIKOVÁ, Jana.	Príbeh Feritovej pamäte. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 4, s. 26. ISSN 0139-6307.

OD ROKU 1993 DO SÚČASNOSTI

ČERVENKOVÁ, Ivana – HRIVŇÁK, Štefan	Storočnica PhDr. Zory Viestovej. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 51-53.
GRÓFOVÁ, Mária	Archív Univerzity Komenského v Bratislave – pamäť univerzity. In <i>Ďalšie vzdelávanie v centre pozornosti na UK v Bratislave</i> . Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, s. 13-27 [online]. ISBN 978-80-223-4917-8. Dostupné na internete: https://cdv.uniba.sk/fileadmin/cdv/projekty/2020_-_Konferencia_CDV/ZBORNIK_CDVUK.pdf .
GRÓFOVÁ, Mária	HVIZDOŠOVÁ, Katarína – MANÁK, Marián. Čestní doktori Trnavskej univerzity v Trnave. In <i>Fons Tyrnaviensis 8 : k 385. výročiu založenia historickej Trnavskej univerzity (1635-1770)</i> . Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a Vedy, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2020, s. 202-203. ISBN 978-80-568-0346-2.
HRIVŇÁK, Štefan	Editoriál. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 4-5.
HRIVŇÁK, Štefan	Honor et veneratio domino! In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 94.
HRIVŇÁK, Štefan	Naprieč svetovými archívmi. Rozhovor s historičkou Michalou Lónčíkovou. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 1, s. 26-29.
JURÁNYI, Ladislav	O konferencii „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé“. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov ne-slovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 8-10. ISBN 978-80-224-1804-1.

MACOUNOVÁ, Jana	Ocenenie Archívu Univerzity Komenského v Bratislave. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020 roč. XXIX, č. 3, s. 30-32. ISSN 1339-8423.
OROSOVÁ, Martina	Editorial. In <i>Monument revue : časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska</i> , 2020, roč. 9, č. 1, s.1.
TRNOVSKÁ, Miroslava	Osobné fondy v Estónskej národnej knižnici Estónska a estónsky literárny archív v Tartu. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív</i> 42. Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 138-147.
VARINSKÁ, Viera	Z činnosti Archívu Slovenského národného múzea v Martine v rokoch 2017 – 2018. In <i>Zborník Slovenského národného múzea 113 – Etnografia</i> 60. Martin : Slovenské národné múzeum, 2019, s. 183-185. ISBN 978-80-8060-465-3.

PRÁCE PRESAHUJÚCE VYMEDZENIA DVOCH CHRONOLOGICKÝCH OBDOBÍ

CELNAR, Michal	Pečate a pečiatky osmanských hodnostárov a ich význam v štátnej správe Osmanskej ríše. In <i>Historica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského</i> , 2020, roč. 51, s. 66-82.
DZIMKOVÁ, Zuzana	Sionistické hnutie v Levoči. In <i>Limka : Informačný magazín mesta Levoča</i> , 2020, roč. 5, č. 11, s. 30. ISSN 2453-7055.
DZIMKOVÁ, Zuzana	SNM – Spišské múzeum v Levoči. In <i>Limka : Informačný magazín mesta Levoča</i> , 2020, roč. 5, č. 8, s. 11. ISSN 2453-7055.
GAHÉR, Daniel	Svätojurský hrad (Biely Kameň) z pohľadu archívnych prameňov. In <i>Monument revue : časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska</i> , 2020, roč. 9, č. 1, s. 62-67.
HERNANDO, Margaréta	Obnova pamiatok do roku 1918 na príklade Dómu sv. Alžbety. In TIŠLIAR, Pavol (Ed.) <i>Studia Museologica Slovaca</i> . Vol. 4 (2020). Bratislava: Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2020, s. 15-29. ISBN 978-80-89881-21-5. ISSN 2644-5670. Dostupné na internete: < https://muzeologia.sk/index_html_files/SMS_4_2020.pdf > .
HIRČÁK, Juraj	Bohatstvo mincovne, ktoré sa neleskne. In <i>Kremnické noviny</i> , roč. 2020, č. 2, s. 13.
HRIVŇÁK, Štefan	Rozhovor s PhDr. Viktorom Borodovčákom, DrSc. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 2, s. 29-31.
HRIVŇÁK, Štefan	Rozhovor s Ladislavom Vrtelom pri príležitosti 30. výročia vzniku SSA. In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 6-8.
HRIVŇÁK, Štefan	Za slávou značky Hubert stoja tri výnimočné ženy. In <i>Historylab.dennikn.sk</i> , [24. 10. 2023], Dostupné na internete: < https://historylab.dennikn.sk/dlbe-19-storocie/za-slavou-znacky-hubert-stoja-tri-vynimocne-zeny/ > .
JÁNOŠÍK, Marcel	Posolstvo kompozície 70-ročného Pavla Kršku. In <i>Aura musica. Časopis pro sborovou tvorbu, hudební pedagogiku a hudební teorii</i> , 2020, č. 12, s. 78-87.
JURÁNYI, Ladislav	Od Vydrice k areálu SAV (K dejinám bratislavskej Patrónky). In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 2, s. 26. ISSN 0139-6307.
KLIŽAN, Erik	Z čoho sú postavené Bojnice? Príspevok k stavebným aktivitám v Bojniciach za posledných Pálfióvcov. In MALEČKOVÁ, Katarína (ed.). <i>Familia Pálffy. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie</i> . Bojnica : Slovenské národné múzeum, 2020, s. 123-127. ISBN 978-80-8060-488-2.
KLIŽAN, Erik	Stopy času v Bojniciach. In <i>Bojnické zvesti</i> , 2020, roč. 46, č. 1, s. 6; č. 2, s. 4; č. 3, s. 7; č. 6, s. 6; č. 9, s. 5; č. 10, s. 4; č. 11, s. 3; č. 12, s. 4. ISSN 1339-2662.
KLIŽAN, Erik	Bojnický kalendár. In <i>Bojnické zvesti</i> , 2020, roč. 46, č. 1, s. 6; č. 2, s. 4; č. 3, s. 7; č. 5, s. 4; č. 6, s. 6; č. 9, s. 5; č. 10, s. 4; č. 11, s. 3; č. 12, s. 4. ISSN 1339-2662.

KLIŽAN, Erik	Alex Bottka. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, č. 1, s. 23-25. ISSN 1339-3669.
KLIŽAN, Erik	Žobráčňa. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, s. 30-31. ISSN 1339-3669.
KLIŽAN, Erik	Viktória Pekná. In <i>Prievidzský občasník</i> , 2020, roč. 17, č. 4, s. 21-23. ISSN 1339-3669.
KLIŽAN, Erik	Smrťacie choroby v minulosti likvidovali ľudí i dobytok. In <i>MY Hornonitrianske noviny</i> , 2020, roč. 16/61, č. 18, s. 30. ISSN 0139-5068.
KMEŤOVÁ MIŠKOVIČOVÁ, Diana – KLIŽAN, Erik (eds.)	70. výročie Slovenského národného múzea – Múzea Bojnice. Bojnice : Slovenské národné múzeum – Múzeum Bojnice, 2020, 120 s. ISBN 978-80-8060-475-2.
KRISTEL', Martin	Stratený poklad Slovenskej techniky. In <i>Spektrum</i> , 2019/2020, č. 7-8, s. 68-75.
KÚKEL, Ján	Počiatky prešporského mestského archívu. In FRANCOVÁ, Zuzana (ed.). <i>Mesto a jeho pamäť</i> . Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 161-170.
MACOUNOVÁ, Jana	Fraňo Ruttkay v dokumentoch Archívu Univerzity Komenského v Bratislave. In Kol. autorov. <i>Náš pán profesor Fraňo Ruttkay : pokus o skupinový portrét</i> . Bratislava : Perfekt, 2020, s. 29-31. ISBN 978-80-8046-957-3.
MACHAJDÍKOVÁ, Elena	K počiatkom Archívu Slovenského národného múzea. Príspevok k životu a dielu Márie Jeršovej. In <i>Acta Musei Nationalis Pragae – Historia</i> , 2018, roč. 72, č. 3-4, s. 5-13. ISSN 2570-6845 (print), 2570-6853 (online).
MACHUTOVÁ, Dominika	In memoriam Ľubomír Chalupka (1945 – 2020). In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 9-13.
MACHUTOVÁ, Dominika	Zborová tvorba Ladislava Stančeka (1898 – 1979). In <i>Aura musica. Časopis pro sborovou tvorbu, hudební pedagogiku a hudební teorii</i> , 2020, č. 12, s. 71-77.
MACHUTOVÁ, Dominika	Hudobná pozostalosť Viliama Figuša-Bystého v Literárnom archíve SNK. In SKLABINSKÁ, Milina (ed.). <i>Slovenská hudba vo Vojvodine 2019. Zborník prác 15. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov</i> . Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov; Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2020, s. 9-28.
MACHUTOVÁ, Dominika	Zvozový hudobný materiál z lokality Prešov uložený v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice. In ŽILKOVÁ, Anna – JAKUBISOVÁ, Lucia (eds.). <i>Pramene slovenskej hudby IX : Slovenská hudba a architektúra v rôznych perspektívach. Zborník z 9. konferencie hudobných knihovníkov, archivárov a dokumentaristov</i> . Bratislava: SNS IAML – Hudobné centrum, 2020, s. 121-148.
MACHUTOVÁ, Dominika	Voices from the past – Béla Bartók's 44 duos: Claudine Bigelow & Donald Maurice: Tantara Records 2013. In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 142-145.
MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.)	<i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 168 s.
MAJEROVÁ, Kristína	Spomienka na Alexandru Marčekovú (1945 – 2014). In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, č. 2, s. 72-74. ISSN 1339-8423.
MAJEROVÁ, Kristína	Klenot k dejinám observatória v archíve akadémie. In <i>Akadémia : Správy SAV</i> , 2020, roč. 56, č. 3, s. 26. ISSN 0139-6307.
MAJEROVÁ, Kristína	Archív Slovenskej akadémie vied sa vrátil k svojmu pôvodnému názvu. In <i>Slovenská archivistika</i> , 2020, roč. 50, č. 2, s. 262-263. ISSN 0231-6722.
MAJEROVÁ, Kristína	Osobná bibliografia Jozefa Klačku. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etníc a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 14-17. ISBN 978-80-224-1804-1.

MAJEROVÁ, Kristína	Jozef Klačka. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 11-13. ISBN 978-80-224-1804-1.
MAJEROVÁ, Kristína	Kiss László. Égnek legszebb ajándéka. Barangolás a himlőelleni védőoltás magyarországi kultúrtörténetében. Budapest : Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet, 2017, 144 s. ISBN 978-615-5365-22-5 (anotácia). In <i>Fórum archivárov</i> , 2020, roč. 29, č. 3, s. 77-79. ISSN 1339-8423.
MURČEK, Branislav	Piesne z Turca v zbierkach ľudových piesní Literárneho archívu SNK. In MACHUTOVÁ, Dominika – JÁNOŠÍK, Marcel (eds.). <i>Hudobný archív 18</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 122-140.
OROSOVÁ, Martina	Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky včera a dnes. In <i>Fórum archivárov</i> , roč. 29, 2020, č. 3, s. 54-62.
Orosová, Martina – GRESCHOVÁ, Eva	Jedna dokumentácia, dva archívy. In <i>Od čias Liptovskej zbierky do dnešných dní : 90 rokov Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva: zborník referátov z medzinárodnej konferencie 28. 9. – 30. 9. 2020</i> . Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2020, s. 115-118.
PÁLLFYOVÁ, Markéta	Počiatky existencie tohtoročnej jubilantky – FCHPT vo svetle archívnych dokumentov. In <i>Spektrum</i> , 2020/2021, č. 3-4, s. 70-75.
PÁSTOROVÁ, Eva	Spomienka na Viliama Mruškoviča. In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív 42</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 114-115.
PÁSTOROVÁ, Eva	Za Viliamom Mruškovičom (1940 – 2020). In <i>Knižnica</i> , 2020, roč. 21, č. 2, s. 86.
SKACHOVÁ, Martina	Z mladosti Štefana Janšáka. (Príspevok k biografii). In ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). <i>Literárny archív 42</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, s. 43-72.
SZEGHY, Gabriel (ed.)	<i>Studia Cassoviensia Nova. Košice vo svetle nových poznatkov</i> . Košice : Dejepisný spolok v Košiciach, 2020, 192 s.
SZEGHY, Gabriel (ed.)	<i>Košické historické zošity 30/2020. Zborník Dejepisného spolku v Košiciach</i> . Košice : Dejepisný spolok v Košiciach, 2020, 53 s.
SZÖGI, László – JURÁNYI, Ladislav (prekl.)	Národnostné zloženie a národnostná spolupráca, respektíve národnostné konflikty v štátnych a katolíckych vyšších vzdelávacích inštitúciách v severnej časti Uhorska v rokoch 1777 – 1850. In GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana – GESCHWANDTNER, Branislav (zost.). „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je biedne a slabé.“ <i>Prínos príslušníkov neslovenských etník a národností pre rozvoj Slovenska : zborník z medzinárodnej konferencie</i> . Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2020, s. 30-38. ISBN 978-80-224-1804-1.
ŠIŠMIŠOVÁ, Karin	Janko Jesenský a Jozef Gregor Tajovský v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice. In HUPKO, Daniel (ed.). <i>Janko Jesenský a Jozef Gregor Tajovský: pramene – dimenzie – reflexie</i> . Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2020, s. 113-130.
ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.)	<i>Literárny archív 42</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 156 s.
VALOVÁ, Mária	Album turčianskych kaštieľov a kúrií Karola Plicku. In <i>Pamiatky a múzeá</i> , 2020, roč. 69, č. 2, s. 40-48.
VALOVÁ, Mária	Dokumentácia fotografických a múzejných pamiatok na Andreja Sládkoviča. In <i>Knižnica</i> , 2020, roč. 21, č. 1, s. 61-65.
VALOVÁ, Mária	<i>Od dagerotypie po modernú fotografiu</i> . Martin : Slovenská národná knižnica, 2020, 40 s.

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

SKÚSENOSTI S PRAXOU V SLOVENSKOM A FRANCÚZSKOM ARCHÍVE

Nadšenie pre genealógiu ma priviedlo k jej štúdiu na European Academy of Genealogy v Štrasburgu. Súčasťou tohto štúdia bolo aj absolvovanie praxe v archíve a keďže v rámci genealogických výskumov pracujem s archívami vo Francúzsku a aj na Slovensku, rozhodla som sa požiadať o prax v oboch krajinách. Hoci vybrané archívy, bojnické pracovisko Štátneho archívu v Trenčíne s 3 000 metrami archívnych dokumentov a Archív departmentu Yvelines s 32 000 metrami, sa výrazne líšia svojou veľkosťou, poslanie a spôsob práce archivárov sú vo svojej podstate v oboch krajinách rovnaké. Sídlo archívu v Bojniciach zriadeného v 20. storočí prešlo množstvom historických budov v Prievidzi, ako aj na zámku v Bojniciach, priestory však boli v nevyhovujúcom až katastrofálnom stave. Z tohto dôvodu bola koncom 70. a začiatkom 80. rokov 20. storočia postavená účelová archívna budova. Podobnú situáciu zažíval Archív departmentu v Yvelines. Od jeho založenia začiatkom 18. storočia po Veľkej francúzskej revolúcii boli jeho sídlom rôzne historické budovy vo Versailles vrátane bývalých stajní zámku, ktorých podmienky nezodpovedali podmienkam vhodným na uskladnenie dokumentov. Prvá budova určená výhradne na účel archivácie bola postavená až v roku 2003. Archív v nej sídli dodnes a je vybave-

ná modernými mobilnými regálmi, elektronickým otváraním depozitárov a klimatizáciou.

Slovenské archívy sú spravované štátom, a tak je situácia vo všetkých archívoch obdobná. V súčasnosti sú archívy prioritou, investície do archívov okresného významu, ako je archív v Bojniciach, sú minimálne. Priestory, i keď kedysi špeciálne vybudované na tento účel, zostávajú poväčšine v pôvodnom stave a trpia nedostatkom financií na údržbu. Problémom je aj nedostatok miesta, čoho dôsledkom je oneskorené preberanie až nepreberanie nových fondov. Vo Francúzsku, okrem Národného archívu, mestských a rôzne špecializovaných archívov, má každý z 95 departmentov svoj archív, ktorý je v réžii každého departmentu, čo znamená rôzny postoj a dôležitosť prikladanú danému archívu. Samospráva departmentu Yvelines venuje v súčasnosti veľkú pozornosť svojmu archívu, vďaka čomu bolo umožnené vytvorenie úzko špecializovaných tímov, ako napríklad skupiny poverenej výlučne riešením žiadostí verejnosti alebo skupiny zaoberajúcej sa výlučne digitalizáciou archívnych dokumentov. Archív je schopný organizovať množstvo akcií pre širokú verejnosť, pre deti i dospelých. Vede webovú stránku s dokumentmi dostupnými v elektronickej podobe, ale obsahuje tiež množstvo prezentácií archívu a inštruktážnych videí. Pracovníčky archívu Bojnice organizujú pre verejnosť zaujímavé výstavy a publikujú kvalitné články, avšak financovanie týchto projektov je oveľa zložitejšie, často musia sami hľadať zdroje ich financovania.

V roku 2007 sa archívu v Bojniciach podarilo vybaviť novým nábytkom študovňu, čo jej dodalo veľmi príjemný vzhľad. Hoci jej kapacita je menšia, vzhľadom na počet bádateľov postačujúca. Archív v Yvelines má dve veľké študovne, pričom prvá časť slúži na štúdium originálov dokumentov a inventárov v tlačenej forme, druhá, vybavená počítačmi

Obr. 1. Budova archívu v Bojniciach. Zdroj: MV SR, Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice.

Obr. 2. Budova Archívu Yvelines v Montigny-le-Bretonneux. Foto: Zuzana Čierniková.

Obr. 3. Jeden zo štyroch veľkých depozitárov archívu v Bojniciach. Zdroj: MV SR, Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice.

a čítačkami mikrofilmov, na štúdium dokumentov na mikrofilmoch a inventárov v zdigitalizovanej forme. Keďže väčšina mikrofilmov a inventárov je už dnes prístupná online, druhá študovňa sa prestala využívať a jej priestory sa pripravujú na využitie na iný účel. Na štúdium dokumentov v archíve nie je potrebná rezervácia, dokonca sú otvorené jednu sobotu mesačne, čím umožňujú návštevu aj bádateľom, ktorých pracovný čas je totožný s otváracími hodinami archívu. Archív Yvelines kladie posledné roky silný dôraz na digitalizáciu a každý rok pribúda množstvo nových dokumentov dostupných na nahliadnutie na stránke archívu. Digitalizácia veľkých formátov, ako sú napríklad mapy, je zabezpečená profesionálnym fotografom. Digitalizácia slovenských archívov je minimálna. Bojnický archív poskytuje niektoré inventáre iba v tlačenej podobe, čo spôsobuje, že bádateľ často potrebuje na návštevu archívu dva dni, jeden na štúdium inven-

Obr. 4. Jeden z dvadsiatich depozitárov Archívu Yvelines. Foto: Zuzana Čierniková.

tárov, druhý na štúdium vybraných dokumentov. Vyhodenie kópie dokumentu a fotografovanie je spoplatnené. Vo Francúzsku je prístup do archívov a fotografovanie dokumentov zadarmo. Poplatky môžu vzniknúť v prípade, ak bádateľ požiadá archív o vyhľadanie a vyžiadanie kópie dokumentu na diaľku, pričom podmienky a ceny sú rôzne v závislosti od daného archívu. Archív Yvelines poskytuje takúto službu zadarmo do päť strán, každá ďalšia strana navyše je spoplatnená.

Oba archívy majú spoločný proaktívny prístup pracovníkov, so záľubou v archívnictve, histórii, ale i práci s ľuďmi. Ostáva len dúfať, že aj slovenským archívom sa dostane viac pozornosti od štátu, dociením sa práca archivárov a zdôrazní sa tak dôležitosť uchovania slovenského písomného dedičstva pre ďalšie generácie.

Zuzana Čierniková

Obr. 5. Študovňa archívu v Bojniciach. Zdroj: MV SR, Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice.

Obr. 6. Študovňa Archívu Yvelines. Foto: Jean-Pierre Dalbéra. Zdroj: <<https://www.flickr.com/photos/dalbera/4388936433>>.

VÝSTAVA HORÍ!

Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice v spolupráci s Hornonitrianskym múzeom v Prievidzi a súkromnými zberateľmi pripravil výstavu k 100.výročiu založenia Okresnej hasičskej jednoty v Prievidzi. Výstava bola verejnosti prístupná od 4. mája do 25. augusta 2023 v priestoroch Hornonitrianskeho múzea. Dňa 12. augusta 2023 sa konala vernisáž k výstave, ktorá bola súčasťou dvojdnového sprievodného programu k jubilejným hasičským oslavám.

Oslavy stého výročia založenia Okresnej hasičskej jednoty (ďalej OHJ) začali už v piatok 11. augusta pietnym aktom kladenia vencov na hroby bývalých veliteľov OHJ, ako aj na hrob bývalého predsedu prievidzskej Územnej organizácie DPO SR. Druhý deň osláv začal slávnostným sprievodom dobrovoľných hasičov, ktorí sa zhromaždili na prievidzskom námestí. Po slávnostných príhovoroch a odovzdaní pamätných stúh a ocenení sa pozvaní hostia a záujemcovia o históriu presunuli na slávnostnú vernisáž v Hornonitrianskom múzeu. Zúčastneným sa postupne prihovorili riaditeľ múzea JUDr. Igor Vavro a autorka výstavy Mgr. Jaroslava Kupčoková. Staršie dejiny hasičstva v okrese Prievidza priblížila v mene Štátneho archívu v Trenčíne, pracoviska v Bojniciach Mgr. Miroslava Boboková a históriu Okresnej hasičskej jednoty č. 4 v Prievidzi predniesol predseda republikovej komisie pre históriu DPO SR Mgr. Vladimír Považan.

Výstavy sa zúčastnili aj významní hostia, ktorí si ju so záujmom prezreli a to: JUDr. Petra Hajšelová, poslankyňa zastupiteľstva TSK, generál JUDr. Alexander Nejedlý, emeritný prezident HaZZ, Bc. Jozef Smolinský prezident DPO SR, Ján Sivák predseda Krajskej organizácie DPO SR Trenčín, členovia Okresného združenia hasičov Šumperk, pod vedením pána Antonína Havlasa, ako aj starostovia obcí prievidzského okresu.

Jubilejné oslavy, ako aj vernisáž boli symbolicky naplánované na mesiac august, práve preto, že OHJ v Prievidzi vznikla v auguste 1923. Po jej vzniku sa do jej čela postavili poprední funkcionári mesta a jej základňa sa rýchlo rozrastala o nových členov. Cieľom jednoty bolo zakladať dobrovoľné hasičské zbory vo všetkých obciach okresu, podporovať už existujúce zbory a rozširovať ich technické vybavenie. Tento rok je preto jubilejným nie len pre okresnú organizáciu, ale taktiež pre mnohé zbory, ktoré pod jej taktovkou vznikli a fungujú dodnes.

Nosnou časťou výstavy boli archívne dokumenty, ktoré priblížili históriu hasičstva v prievidzskom

Obr. 1. Hostia počas prehliadky výstavy.

Zdroj: Hornonitrianske múzeum, foto: Iveta Remišová.

Obr. 2. Pohľad na výstavnú miestnosť.

Zdroj: Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice, foto: Mgr. Miroslava Boboková.

okrese v období pred vznikom OHJ, no najmä v čase jej fungovania medzi rokmi 1923 až 1954. K najzaujímavejším archívnym dokumentom prezentovaným na výstave jednoznačne patrili zápisnice obecného predstavenstva, richtárske účty, či kniha prisah členov mestskej rady zo 17. až 19. storočia z fondov Magistrátu mesta Prievidza a Mestečka Bojnice. Za povšimnutie stál aj inventár hasičskej zbrojnice z roku 1888 či Požiarnopolicajný štatút mesta Prievidza z roku 1886. Staršie obdobie hasičskej histórie dokresľovali rôzne ponuky na nákup špecializovaného náčinia, striekačiek a odevov od renomovaných firiem z Rakúska a Maďarska. Vznik a fungovanie OHJ priblížili zápisnice z členských a výborových zasadnutí z rokov 1923 – 1954. Vystavené bolo aj množstvo dobových fotografií hasičskej techniky i členov jednoty. Ďalej boli vy-

Obr. 3. Pohľad do výstavných vitrín.

Zdroj: Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice, foto: Mgr. Miroslava Boboková.

stavené hasičské plagáty, brožúry, pečiatky OHJ ako aj stanovy OHJ z 30. rokov minulého storočia. Množstvo spisového materiálu prevažne štatistického charakteru priblížilo stav v akom sa hasičstvo prievidskeho okresu v minulosti nachádzalo.

Návštevníci výstavy si mohli prezrieť i archívne dokumenty z Okresného súdu v Prievidzi, ktoré dokumentovali najničivejšie požiare v prievidskom okrese v čase fungovania OHJ ako napríklad požiar Bojnického zámku v roku 1950, či kostola v Chrenovci z roku 1947. Za zmienku rozhodne stojí aj stavebná dokumentácia požiarnej zbrojnice v Prievidzi, ktorej adaptáciu projektoval významný prievidský staviteľ Alojz Engliš a dodnes je architektonickou spomienkou na niekdajšiu slávu jednoty, ktorá v nej sídlila.

Neoddeliteľnou súčasťou výstavy boli aj trojrozmerné predmety, ktoré dotvárali celkový dojem. Táto výstava bola jedinečná tým, že sa spojili štátne inštitúcie spolu so súkromnými zberateľmi, ktorí priniesli množstvo vzácných predmetov zo svojich zbierok. Návštevníci si tak mohli prezrieť nie len zbierkové predmety z depozitu múzea, ale aj množstvo doteraz nevystavovaných súkromných

predmetov, ako napríklad dobové hasičské a samaritánske uniformy z obdobia štyridsiatych rokov minulého storočia, rôzne varianty opaskov, sekier, čiapok či trúbok. Zaujímavá bola aj súkromná faleristická zbierka vyznamenaní Uhorského krajinského hasičského zväzu z obdobia rakúsko-uhorskej monarchie. Z depozitu múzea boli vystavené dobové hasičské prilby a drobné náčinie používané pri hasení požiaru ako prúdnice, hadice, vedrá, háky, dýchacie a hasiace prístroje. Najväčšími vystavovanými predmetmi boli hasičské striekačky, používané pred i počas fungovania OHJ, ako ručná kárová striekačka Omnia z roku 1892 a nedatovaná štvorkolesová ručná striekačka od firmy Tarnóczy, ktorá pochádza z obce Poruba. Celej výstave dominovala pôvodná kamenná socha patróna hasičov - Svätého Floriána, ktorá kedysi stála na námestí. Žiaľ, po rokoch degradácie, bola nahradená replikou a uložená do depozitu múzea.

Neveľká výstava, no mnohých návštevníkov uchvátila ako odborníkov, tak i laikov. Svojím obsahom prispela k poznaniu o fungovaní dôležitej a pritom dobrovoľnej organizácie združujúcej ľudí, ktorých zámerom bolo chrániť životy a majetok svojich spoluobčanov.

Miroslava Boboková

Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice

ARCHÍVNE DNI V ČESKEJ REPUBLIKE A V RAKÚSKU

Za Spoločnosť slovenských archivárov som sa v roku 2023 zúčastnil odborných podujatí archívnych spoločností z dvoch susedných štátov. Za riekou Moravou konajú svoje archívne dni každý druhý rok, no kvôli pandémie sa tohtoročná **19. celostátní archivní konference v Pardubicích** konala až 4 roky po predošlej v dňoch 16. až 18. mája 2023.¹ Hostiteľom stretnutia bola miestna univerzita, ktorá poskytla svoju aulu, ale aj menšie priestory na paralelné sekcie, ktoré prebiehali 3 – 4 naraz. Podujatie otvorili pozdravné reči, pričom za

¹ Program je dostupný na domovskom sídle Českej archívnej spoločnosti: <http://konference.cesarch.cz/wp-content/uploads/2023/04/Pardubice-2023-brozura-1.pdf> (náhľad 2023-10-24).

medzinárodných účastníkov sa prihovoriť J. Šedivý.

Odborný program odštartovala panelová diskusia, na ktorej sa zúčastnil sekčný šéf z Ministerstva vnútra Českej republiky (P. Vokáč), vedúci Odboru archívnej správy a spisovej služby (D. Doležal) a pedagóg z Ústavu pomocných vied historických a archívnictva na Masarykovej univerzite v Brne (S. Bárta). Medzi zúčastnenými vládla príjemná atmosféra; sekčný šéf si „v priamom prenose“ potykal s jediným vystupujúcim, s ktorým si ešte vykal. Obsahom panelovej diskusie však boli aktuálne problémy českého archívnictva, takže napriek neformálnej atmosfére a odľahčujúcemu moderovaniu D. Valůška kládli viacerí z takmer 500 prítomných prostredníctvom anonymnej aplikácie niekedy aj nepríjemné otázky (financovanie archívov, platy archivárov a i.). Nevidím do českého archívnictva dostatočne, ale zdalo sa mi, že všetci panelisti odpovedali úprimne a realisticky. Aj zo strany sekčného šéfa som mal pocit, že sa o archívnictvo úprimne zaujíma a snaží sa mu zlepšovať podmienky. Tie však stanovuje vláda a tá si predsavzala šetriť, čo sa zrejme v malej miere dotkne aj personálneho stavu našich kolegov.

Poobedňajší program tvorili rokovania v sekciách. Prvá bola venovaná preberaniu e-dokumentov, druhá propagácii archívov na verejnosti, tretia výskumu cien prostredníctvom archívnych dokumentov a vo štvrtnej referovali o situácii v okolitých krajinách zahraniční delegáti. Niektoré nemecké archívy vraj preplácajú vyštudovaných šikovných archivárov, keďže ich majú málo. V Poľsku dochádza k masívnej digitalizácii (portál Szukaj w Archiwach). Za Slovensko som zhrnul väčšie digitalizačné projekty, kde sú dostupné archívne pomôcky alebo dokumenty (EAS, Slovakiana, PamMap, Monasterium, Crarc). Najďalej v digitalizácii sú v Maďarsku (Hungaricana a spoločné databázy s Arcanum, Budapest Time Machine).

Druhý deň pokračovali parciálne sekcie. V prvej venovanej archívnym informačným systémom sa ukázalo, že v ČR je pomerne vysoká miera decentralizácie a archívy (aj štátne) používajú informačné systémy, aké považujú za najlepšie. Predstavili najmä dva z nich – zo Štátneho archívu v Třeboni a zo Zemského archívu v Opave. Druhá sekcia sa venovala možnostiam, ako archívy otvoriť školám. V tretej pokračovala téma o historických cenách. Po prestávke v predpoludňajšom bloku si bolo možné vybrať zo štyroch sekcií: 1. o digitalizácii štátnej správy a následnej problematike preberania e-dokumentov, 2. o osobných údajoch v archívoch, 3. o vytváraní metadát a spravovaní dát, 4. znovu

Obr. 1. Panelová diskusia v prvý deň českej archívnej konferencie. Foto: Miroslav Chalupa.

Obr. 2. Vystúpenie J. Šedivého v sekcii venovanej digitalizácii. Foto: Luboš Kozel.

o historických cenách. Deň bol zakončený spoločenským večerom s hudbou a prehýbajúcimi sa stolmi. Súčasťou večera bolo aj udelenie ceny Českej archívnej spoločnosti (ČAS) pre najlepšiu študentskú prácu, ktorú získala študentka archívnictva z Brna Mgr. Monika Hudáková pôvodom z Nitry.

Tretí deň program opäť pokračoval v sekciách. Prvá otvorila otázku archívov ako zdrojov pre popularizáciu histórie. Moderovanej diskusie sa zúčastnili aj bestselleroví autorka a autor historickej literatúry. V ďalších sekciách riešili e-badateľňu a zamýšľali sa, či v budúcnosti bude možné sprístupňovať dokumenty prostredníctvom ich digitalizátov na diaľku; v samostatnej sekcii pokračovali v problematike osobných údajov v archívoch. Celé vydarené podujatie ukončilo záverečné plenárne stretnutie, kde vedúci sekcií zhrnuli najinšpiratívnejšie myšlienky či výsledky jednotlivých sekcií. Česká archívna spoločnosť ústretovo sprístupnila nahrávky z panelovej diskusie aj z časti sekcií na svojom portáli, takže si ich môžu ex post pozrieť aj záujemcovia zo Slovenska. Preto sa im nebudem ve-

*Obr. 3. Plenárne zasadnutie rakúskych archívnych dní v sídle korutánskych stavov v Klagenfurte.
Foto: Juraj Šedivý.*

novat' podrobnejšie.² Asi najinšpiratívnejšie pre nás by mohlo byť, že v ČR rozoberali aktuálne problémy v archívnictve a hľadali riešenia aj s pomocou kolegyň a kolegov z príbuzných oblastí, najmä z múzeí a knižníc, ktorých problémy sú často podobné a riešenia niekedy už majú.

Rakúske kolegyne a kolegovia sa stretli 24. a 25. októbra 2023 **v korutánskom Klagenfurte** a hlavnou témou bola digitalizácia a zapojenie umelej inteligencie do spracúvania a sprístupňovania archívnych fondov.³ Na približne 170 účastníkov čakalo úvodné dopoludnie s tromi paralelnými pracovnými stretnutiami: 1. digitálne archivovanie, 2. records management, 3. fotobierky v archívoch. Na rozdiel od našich archívnych dní boli workshopy prístupné len pre obmedzený počet prvých prihlásených (obvykle 25), navyše sa prekrývali so správami zahraničných delegátov, kvôli čomu som sa dostal len na prvú hodinu druhého workshopu. Dvaja moderátori ho rozdelili na teoretický úvod, dve praktické sedenia a záverečné zhrnutie so spätnou väzbou pre prednášajúcich.

Už hodinu po otvorení začala paralelne aj medzinárodná sekcia, kde mali zástupcovia archívnych spoločností zo susedných štátov predstaviť problémy a riešenia zo svojich krajín najmä na tému digitalizácie, zapojenia umelej inteligencie, problémov so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám, členiek a členov národných archívnych spoločností

a archívnych budov a ich (novo)stavieb. Chrbtovú kosť rakúskeho archívnictva tvoria štátne archívy, ktoré sa skladajú zo spolkového archívu (Oesterreichisches Staatsarchiv) a z jednotlivých krajinských archívov. V oblasti digitalizácie spolupracujú najmä s univerzitným prostredím (projekty ako Monasterium), umelú inteligenciu (ďalej UI) testujú najmä pri strojovom čítaní masovo produkovaných písomností. Tvorcovia aplikácie Transcribus z Innsbrucku spolupracujú s miestnym krajinským archívom, vďaka čomu tam sprístupnili prepisy vojenských konskripcií a parcelačných protokolov františkánskeho katastra. Pomoc im pritom poskytlo asi 70 dobrovoľníkov z jednotlivých tirolských lokalít, ktorí korigovali strojom zhotovené prepisy pre ich obce. Aj z ostatných krajín vrátane Slovenska spočívalo zapojenie UI najmä v strojovom čítaní cez Transcribus, v SR testovaný najmä vďaka Univerzite Mateja Bela. Problematiku slobodného prístupu k informáciám riešia vo všetkých krajinách tak, že archívne zákony považujú za nadradenú legislatívnu normu a držia sa ich znenia. Napríklad v Maďarsku je však podľa prvého zákona možné sprístupniť dokumenty s osobnými údajmi už 5 rokov po smrti osoby, podľa druhého až 30 rokov. Čo sa týka členstva v archívnych spoločnostiach je v Rakúsku 412 riadnych a 104 mimoriadnych členov, veľkú časť tvoria mladí ľudia (aj na archívnych dňoch väčšina nemala ešte 40 rokov), v ČR je ich asi 450, pričom na univerzitách s katedrami archívnictva existujú študentské sekcie ČAS, v menšom Slovinsku má naša sesterská spoločnosť asi 130 – 150 členov, v Maďarsku naopak vyše 1000, pričom všetkých archivárov je asi 1200, veľkú časť členov však tvoria nearchivári, napr. z knižníc alebo múzeí. Počtom najväčšiu spoločnosť majú v Nemecku, jej členstvo však už nemôžu propagovať na dvoch archívnych školách (Marburg a Potsdam), čo sa snažia prekonať inými formami náboru. Konštatovali zvýšený záujem o členstvo zo strany právnických osôb.

Poslednou témou boli stavby archívov. Väčšina rakúskych bola v 60. a 70. rokoch 20. storočia ešte v historických budovách, často radniciach, postupne boli postavené účelové budovy. Hostujúci krajinský archív v Klagenfurte dokončili v roku 1996, no umelo klimatizovanú má len miestnosť pre filmy a negatívy, ostatné priestory využívajú prirodzenú klimatizáciu, napriek tomu v depotoch

² Pozri https://www.youtube.com/results?search_query=%C4%8Desk%C3%A1+archivn%C3%AD+spole%C4%8Dnost (náhľad 2023-10-24). Zhrnutie konferencie je na konci tohto príspevku: <https://www.youtube.com/watch?v=3DsSU0fgQlc> (náhľad 2023-10-24).

³ Detailný program je dostupný na webovom sídle Rakúskeho spolku archivárov <https://www.voea.at/index.php/archivtag-2023/> (náhľad 2023-10-24).

majú vraj v lete 25 °C, kvôli čomu na streche vy-
budovali fotovoltaičné články a v najbližšom obdo-
bí rátajú s dobudovaním klimatizačných rozvodov.
Aj archívy v Nemecku stavané v ostatných 20 – 30
rokoch využívali prirodzenú klimatizáciu, no v sú-
časnosti prechádzajú na umelú klimatizáciu, ktorej
zvýšenú spotrebu energie pokrývajú fotovoltaikou.
V ČR boli po roku 1990 postavené alebo zrekon-
štruované desiatky archívnych budov, okrem iného
národný aj mestský archív v Prahe, zemský archív
v Brne, celkovo spravuje ministerstvo cca 130 ar-
chívnych budov. Maďarský zástupca poukázal na
nevyhovujúce priestory ich národného archívu,
ktorý je najstarší v strednej Európe. Naopak mest-
ský archív v Budapešti patrí k najnovším, je z 2004,
klimatizovaná budova, ktorej spotrebu už pokrýva
fotovoltaika, je ako jediná v Maďarsku plne klima-
tizovaná. V Nemecku boli všetky krajinské archívy
v posledných dvoch desaťročiach rozšírené, zrekon-
štruované alebo novo postavené. Ukážkovým archí-
vom je v súčasnosti parlamentný archív, ktorý na
klimatizovanie v 9 rôznych teplotných zónach bu-
dovy využíva geotermiku. Ako zástupca Slovenska
som v tomto bode mohol prezentovať len plány na
novostavbu archívu Ústavu Pamäti národa a Archí-
vu mesta Bratislavy.

Po obede pokračovali v podstate uzavreté sede-
nia sekcií Rakúskej archívnej spoločnosti (VÖA)
pre pracovníkov archívov univerzít, cirkví, obcí
a podnikov. Vybral som si zasadnutie komunálnych
archívov, kde prezentovali 5 úspešných projektov:
v Eisenstadte sa s podporou mesta snažia dostať
dokumenty z nevyhovujúcich priestorov do no-
vých. V Badene zachránili súbor cca 3000 sklenených
negatívov, ktoré vyhodili stavbári pri prerábke pod-
krovia domu nad ateliérom tamojšieho význam-
ného fotografa. Nález právne ošetrili s majiteľom
domu a potomkom fotografa, zdigitalizovali sklené
platne, ktoré neboli poškodené a ostatné nechali
predtým zreštaurovať. Celý projekt využili na pro-
pagáciu archívu na verejnosti, ktorá sa čoraz viac
zaujíma o „staré fotky“. Mestský archív v Salzburgu
potreboval jedno ISAAD-konformné riešenie pre tri
staršie Access-databázy, pričom pri konverzii spo-
lupracovali s dobrovoľníkmi. V Linzi sa dlhodobo
zapájajú do prípravy archivárskych učňov. V Ra-
kúsku je ich asi 60 – 70 ročne; kurz organizuje Zväz
rakúskych archivárov, vo Viedni absolvujú 3-mesač-
ný teoretický rýchlou kurz, zvyšok roku praxujú v ar-
chívoch – konkrétne mestský archív v Linzi ich má
ročne priemerne troch – po absolvovaní kurzu do-
stanú certifikát. Nejde o vyštudovaných archivárov,
akých pripravuje inštitút na Universität Wien, ale

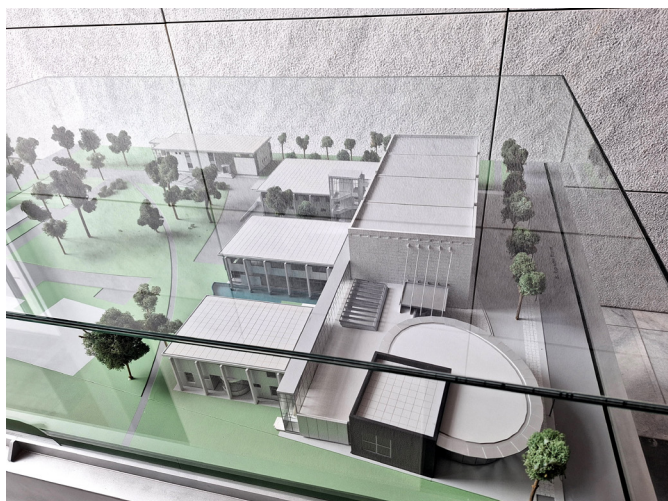

*Obr. 4. Jedna z prezentácií v prednáškovej sále
Korutánskeho krajinského archívu. Foto: Juraj Šedivý.*

o nižší odborný personál. Mestský archív v Krems/
Stein zorganizoval anketu o organizácii mestských
archívov v Rakúsku. Keďže len začala, tak výsledky
ešte nie sú známe, no chcú ich využiť napr. pre in-
formovanie nadriadených, ak by úväzok v nejakom
komunálnom archíve bol hlbšie pod priemerom.
Treba povedať, že v Rakúsku majú komunity aj
obce veľmi často vlastné archívy, no nie vždy v nich
pracuje odborný archivár, ak áno, tak nie vždy na
plný úväzok, sú aj dobrovoľnícki archivári.

Podvečer podujatie pokračovalo plenárnym za-
sadnutím, a to správou výboru a predsedov jednot-
livých sekcií. Za zahraničných hostí prítomných po-
zdravil predstaviteľ ČAS, oficiálne príhovory mali
aj predstavitelia krajinskej vlády a parlamentu. Ve-
čer pokračoval slávnostnou prednáškou Kathariny
Kinder-Kurlanda z miestnej univerzity o umelej in-
teligencii ako výskumnej téme.

Druhý deň už podujatie pokračovalo vystúpe-
niami pred celým plénom. V prvej časti konštatoval
Michael Schaffner z Zürichu, že podľa ich archív-
nej legislatívy (1998) je archív povinný vykonávať
výskum a edične sprístupňovať pramene k miest-
nym a regionálnym dejinám. Kvôli tomu v archíve
vznikol 6-členný tím, ktorého úlohou je vydávanie
edícií. Doterajšie sú k dispozícii na www.sources-online.org. Využívajú pri nich štandard xml a TEI,
pričom od stredovekých dokumentov prešli aj
k mladším, napr. aj z 19. stor.). Od roku 2015 použí-
vajú na masový prepis Transcribus, resp. jeho pred-
chodcu READ, pričom strojové výsledky korigujú.
Vďaka tomu sprístupnili 1054 zväzkov protokolov
rady mesta Zürich (cca 160.000 strán z rokov 1484
– 1798), 65 zväzkov registrov (cca 18.000 strán
z rokov 1714 – 1835). Spolupracujú s miestnou uni-
verzitou aj dobrovoľníkmi. Do budúcnosti by radi

Obr. 5. Model budov Korutánskeho krajinského archívu v Klagenfurte. Foto: Juraj Šedivý.

Obr. 6. Priestor pre digitalizáciu v Korutánskom krajinskom archíve. Foto: Juraj Šedivý.

zapojili UI pri rozoznávaní obrazových podkladov, vďaka čomu by mohli sprístupniť fotozbierku. Chcú hľadať finančné prostriedky vďaka sponzorom, získavať dáta vytvárané bádateľmi, používať NER (Named Entity Recognition), ktorý hľadá osobné, miestne a iné mená v texte, a sémantické sprístupňovanie, čo znamená, že k hľadanému výrazu ponúkne systém aj významovo príbuzné.

Najinšpiratívnejšie bolo vystúpenie Tamary Kefer z Mestského archívu v Grazi, ktorá sa zamýšľala, ako s čo najmenšou námahou dosiahnuť vďaka zapojeniu UI čo najväčší pracovný efekt/výstup („Create Once, Use Many Times“). Sprístupňovanie digitalizátov a dát rozoznávala v 5 krokoch: 1. základná informácia, napr. obrázok alebo text v neprehľadateľnom formáte, napr. pdf alebo jpg; 2. štruktúrované dáta, napr. v programe Excel; 3. dáta v otvorenom formáte, napr. CSV; 4. vytváranie či zlepšovanie dát za pomoci užívateľov, 5. delenie sa o dáta s inými poskytovateľmi na spoločnej platforme. V duchu tohto systému navrhla pre svoj mestský archív informačný systém GAIS (Grazer Arhivinformationssystem). Využíva štruktúrované archívne dáta podľa ICS-štandardov, strojovo čitateľné metadáta v interoperabilných formátoch opäť podľa štandardov ICA, normované dáta GND a otvorené dáta GAIS. V archíve po digitalizácii dokumentov prejdú ich digitalizáty rozoznávaním textu prostredníctvom Transscibusu, následne strojovo prepísaný text skontroluje človek a skorigovaný text prevedie pomocou TEIGarage do formátu TEI-xml. Nakoniec sú dáta očistené a definitívne upravené v prostredí OpenRefine. Na záver svojho príspevku ukázala, ako využívajú Chat GPT pri konverzii textovej databázy na TEI-xml. Budúcnosť využitia UI vidí v tom, že užívateľ už nebude

musieť vyhľadávať len presné termíny, ale systém mu bude vedieť ponúknuť aj iné relevantné výsledky so vzťahom k vyhľadávanému termínu.

Trochu teoretické boli ďalšie dva príspevky. Thomas Wallnig z Viedenskej univerzity mal prezentovať, ako využívajú historické disciplíny dáta z archívnych dokumentov, a Susanne Blumesberger z tej istej univerzity prezentovala skvelý projekt repozitára PHAIDRA, no ten je prístupný len pre učiteľov a študentov ich vlastnej univerzity. V druhom predpoludňajšom bloku Marlene Huber z talianskeho Bolzana (južné Tirolsko) prezentovala interregionálny projekt na automatický prepis audionahrávok z jej Archívu filmu a médií. Využívajú nástroj Whisper, ktorého výsledky síce urýchľujú prácu, no stále je potrebná korektúra UI človekom. Florian Leitner zo Spolkového pamiatkového úradu prezentoval vytváranie strešnej databázy pre fotozbierku úradu v aplikácii HERIS (Heritage Information System). Mal by sprístupňovať až 850.000 fotografií a UI by mala pomáhať pri klasifikácii zobrazovaných budov. Susanne Fröhlich z Rakúskeho štátneho archívu apelovala na štandardizáciu metadát, keďže UI nám v budúcnosti pomôže, len ak jej dodáme štandardizované a štruktúrované dáta.

V Rakúsku sa celoštátne archívne dni konajú len raz za dva roky, medzi tým sa však stretávajú pracovné skupiny pre jednotlivé skupiny archívov. Vychádza odborný časopis *Scrinium*, v jeho budúcoročnom čísle by mali publikovať aj príspevky z ostatných archívnych dní u našich juhozápadných susedov.

prof. Juraj Šedivý
Univerzita Komenského v Bratislave,
Katedra archívniectva a muzeológie

DNI EURÓPSKEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA V SKALICKOM ARCHÍVE

Mesiac september už tradične patrí Dňom európskeho kultúrneho dedičstva. Tohtoročnou témou bolo *Dedičstvo žil*, do ktorej sa zapojil aj Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Skalica. Pre verejnosť pripravili zážitkovú výstavu *Zvyky a tradície*. V piatok 8. septembra sa otvorili brány archívu pre verejnosť. Na vystavených fotografiách, ktoré tvorili gro výstavy, boli v jednotlivých blokoch prezentované zvyky a tradície typické pre región v okolí Skalice. Návštevníci sa oboznámili s vydavateľskou činnosťou v Skalici, ktorá má viac ako 350-ročnú tradíciu. Rodina Škarniclovcov spočiatku malú tlačiareň počas 4 generácií transformovala na významnú tlačiareň nielen na Slovensku, ale aj v Čechách. Známymi publikáciami tlačenými v Skalici boli napríklad *Sloboda*, *Hlas*, *Orol*, *Cyrill a Method*, *Obzor*, *Domová pokladnica* či *Novini pre hospodárstvo, remeslo a domáci život*.

Neodmysliteľnou súčasťou života ľudí na Záhorí je vinohradníctvo. Na vystavených fotografiách boli prezentované skalické budy, starostlivosť o vinohrady, vinobranie či výstavy vína. V ďalšej časti si návštevníci na fotografiách mohli pozrieť spoločenský život: oslavy 1. mája, procesiu Božieho srdca, fašiangové zábavy, folklórne podujatia, ako i výrobu tradičnej skalickej vysokej torty, ktorá sa vyrába z orechového cesta a bielkového snehu. V minulosti nesmela chýbať na žiadnej svadbe, kde aspoň jeden z novomanželov pochádzal zo Skalice.

Veľký záujem vzbudila časť výstavy s tradičným ľudovým odevom. Nielenže si návštevníci mohli na fotografiách pozrieť ľudový odev z jednotlivých obcí regiónu a porovnať ich časti, zdobenie či výšivku, ale aj reálne sa dotknúť, niektorí aj vyskúšať sviatočný kroj z Prietržky a Skalice. Počas celého dňa návštevníkov sprevádzali pracovníčky archívu oblečené v ľudovom odevu, čo bolo pre návštevníkov sprestrením výstavy.

Súčasťou výstavy boli tiež predmety využívané v kuchyni či vinohrade – lis na víno, demižóniky, pomôcky do kuchyne, ktoré používali naše staré mamy, ručne maľované tanieri, príbory a pomôcky na pečenie. Najpútavejšie boli vykrajovačky na zázvorníky a praclíky, ako i drevený valček, na ktorom sa pečie trdelník. Tieto kuchynské pomôcky krásne dopĺňali zážitkovú časť výstavy.

Najväčším prekvapením pre návštevníkov bola ochutnávka miestnych tradičných jedál. Azda najznámejším je skalický trdelník, ktorého recept podľa tradície priniesol do Skalice sedmohradský ku-

Obr. 1. Tradičné jedlá prezentované na výstave.
Foto: Jana Hanzalíková.

Obr. 2. Účastníci výstavy.
Foto: Jana Hanzalíková.

chár uhorského generála, grófa Jozefa Guadányiho. Peče sa na drevenom valčeku nad ohňom. Trdelníku sa ako prvému pokrmu z prihlásených slovenských tradičných výrobkov podarilo získať ochranné zemepisné označenie registrované Európskou komisiou v rámci celej Európskej únie. Návštevníci mohli ochutnať zázvorníky, pre ktoré je typická štipľavá chuť zázvoru. Pre návštevníkov boli pri-

Obr. 3. Zamestnankyne archívu v Skalici v tradičnom ľudovom odeve. Foto: Zuzana Tauberová.

pravené recepty s ďalšími typickými záhoráckymi jedlami, ktoré si mohli pripraviť doma. Napríklad *šumajstr* – netradičné jedlo, ktorého základom je fazuľa s krúpami, alebo *zašubraný regiment*, čo bolo rýchle a jednoduché jedlo z bežne dostupných surovín, ktoré milovali najmä deti, pretože bolo sladké. Základom tohto receptu boli halušky, ktoré sa vyrábajú z múky, vody a vajec. Do hotových halušiek sa potom vmiešaval slivkový lekvár a mak. Niektorí návštevníci si pri receptoch zaspomínali na svoje detstvo, keď im babičky tieto jedlá pripravovali, a niektorí ich dokonca varia aj dnes.

Tento ročník Dní európskeho kultúrneho dedičstva v skalickom archíve sa tešil záujmu verejnosti a veríme, že i ďalšie ročníky budú rovnako úspešné.

Veronika Blanáriková – Terézia Májková
Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Skalica

TRADIČNÁ JESENNÁ MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA A VERNISÁŽ VÝSTAVY V ŠALI

Na jeseň už archívna a historická obec priam čakala, kedy sa začnú odborné stretnutia, ako konferencie, výstavy a odborné rokovania. Po slnečných letných prázdninách medzi prvými uskutočnenými konferenciami bola aj medzinárodná konferencia s názvom *V zdravom tele zdravý duch. Dejiny športu v regióne*. Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali od roku 2000 začiatkom septembra pravidelne organizuje medzinárodnú konferenciu, kde sa prezentujú najnovšie archívne výskumy zo Slovenska, Maďarska a z okolitých krajín. Je dôležité spomenúť aj to, že tento archív organizuje aj výstavy archívnych dokumentov, a to pravidelne už od roku 1995.

Konferencia sa v tomto roku konala 8. septembra 2023. Tradičným miestom podujatia bola konferenčná sála štátneho archívu v Šali. Podujatie finančne podporilo Mesto Šaľa a Nitriansky samosprávny kraj. Medzi partnerské organizácie patrili: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR), Vlastivedné múzeum v Galante, Mestské múzeum v Seredi, Žitnoostrovské múzeum v Dunajskej Strede, samosprávy obcí Váhovce, Vozokany, Dolné Saliby, Kráľov Brod, Trstice a Tešedíkovo. Sponzorský podujatie podporila COOP Jednota Galanta, Duslo Šaľa, a. s., a viacerí podnikatelia z regiónu.

Účastníkov konferencie, prednášajúcich a hostí privítala úvodnými slovami vedúca archívu Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD. Spomenula, s akými obavami začal kolektív archívu podujatie pripravovať, pretože ťažká finančná situácia v súčasnosti obmedzuje všetky podujatia. Vyslovila vďaka za súdržnosť partnerským organizáciám, ktoré dopomohli k jej realizácii. Na jej slová nadviazala Mgr. Monika Péková z MV SR, odboru archívov a registratúr, ktorá vyslovila vďaka šalianskemu archívu za organizovanie tohto podujatia. Po nej nasledoval príhovor viceprimátora mesta Šaľa Róberta Tölgyesiho, ktorý zdôraznil dôležitosť športových spolkov pôsobiacich už od minulosti v okrese Šaľa, spomenul ich hybnú silu v regióne. Aj prednosta Okresného úradu v Šali Ing. Dionýz Solár v úvode konferencie vyjadril svoj pozitívny postoj ku konferencii. Keďže prednášky odznali v dvoch jazykoch – v slovenčine, resp. češtine a maďarčine, organizátori podujatia zabezpečili aj simultánne tlmočenie, ktoré bolo v réžii odborných pracovníkov archívu.

Prvý blok odborných prednášok otvorila vedúca Mestského múzea – Fándlyho fara v Seredi Mária

ria Diková. Zaoberala sa francúzskymi majiteľmi seredského kaštieľa v rokoch 1860 – 1912 a poľovákami na panstve v Seredi s Philippom Charlesom de Alsace de Hénin. Účastníkov konferencie voviedla do genealogického výskumu rodiny de Alsace de Hénin. Príspevok bol doplnený bohatou fotodokumentáciou. Po nej odznela prednáška Mgr. Veroniky Keresztes, zástupkyne Krajinského archívu Maďarského národného archívu v Budapešti. V úvode spomenula, že počas výskumu sa jej podarilo získať veľmi veľa informácií. Svoju pôvodnú prednášku pripravovala so širším záberom, kvôli určenému chronologickému rozpätiu je skrátila a nazvala *Šport, športové spolky a športové podujatia na Matúšovej zemi a Žitnom ostrove na prelome 19. – 20. storočia*. Účastníci konferencie sa preniesli do športového sveta a získali informácie o športových spolkoch na sledovanom území, ale tiež spoznali mnohé, v súčasnosti už neznáme športové odvetvia a disciplíny, ako napríklad hod ušiakovou lopťou. Ako tretia prednášajúca mala nasledovať Dr. Hajnalka Bánszki zo Župného archívu Sabolčsko-Satmársko-Beregskej župy Maďarského národného archívu. Žiaľ, konferencie sa nezúčastnila, preto jej príspevok *Pramene k dejinám športu v Nyíregyháze* predniesol kolega Norbert Garas. Prvý blok prednášok uzavrela bývalá odborná pracovníčka archívu v Šali Mgr. Hildegarda Pokreis, ktorá predstavila *Počiatky myšlienky „zdatného žida“ a hnutia Makkabi*. Oboznámila účastníkov konferencie s dejinami jednotlivých telocvičných jednot Makkabi v regióne. Prezentačnú doplnila zaujímavým, doposiaľ neznáмым fotografickým materiálom.

Nasledovala krátka prestávka, počas ktorej sa mohli účastníci konferencie osviežiť a nabráť sily k ďalšiemu, tiež veľmi pútavému bloku odborných prednášok. Druhý blok otvorila vedúca archívu v Šali Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD. Predniesla príspevok, ktorý pripravila so svojím kolegom Mgr. Attilom Varjóm. Témou ich výskumu boli športové spolky, podujatia v regióne Matúšovej zeme a Žitného ostrova v medzivojnovom období. Príspevok tematicky nadviazal na témy spomenuté v prednáške kolegyne Mgr. Veroniky Keresztes. Kolega PhDr. Vlastimil Svěrák z Moravského zemského archívu v Brne, Štátneho okresného archívu v Jihlave predstavil významné osobnosti futbalu, a to Josefa Bicana a Matyáša Šindelára. Josef Bican bol významným reprezentantom Slavie Praha, Matyáš Šindelár pôsobil v rakúskom reprezentačnom tíme, bol dokonca vyhlásený aj za najlepšieho futbalistu 20. storočia v Rakúsku. Tretí príspevok bol trochu iného rázu. László Szemán, archivár zo Žup-

Obr. 1. Mária Diková počas prednášky.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

Obr. 2. Veronika Keresztes počas prednášky.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

Obr. 3. László Szemán počas prednášky.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

ného archívu Sabolčsko-Satmársko-Beregskej župy Maďarského národného archívu, predstavil výsledky výskumu k problematike športových podujatí po druhej svetovej vojne. Komunistické režimy, ktoré

Obr. 4. Účastníci konferencie.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

Obr. 5. Účastníci vernisáže výstavy.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali, foto: Bc. Alžbeta Horváthová.

boli nastolené v stredoeurópskych krajinách, pri-niesli viaceré zmeny. Snaha komunistického vedenia o narušenie sociálnych vzťahov k cirkvi sa odrazila vo všetkých sférach života a využívala ako svoje nástroje aj podujatia. Jedným z nich boli športové akcie organizované počas cirkevných sviatkov. Blok prednášok uzavrela opäť Mária Diková, ktorá predniesla príspevok Ondreja Urbana zo Zväzu vojakov SR – Klub Sereď. Príspevok predstavil športové kluby v sereďských kasárňach.

Po ukončení konferencie nasledoval slávnostný obed pre účastníkov podujatia. Po ňom bola o 13.00 otvorená výstava s rovnomenným názvom, ktorou sprevádzala vedúca archívu. Výstavou boli sprístupnené archívne dokumenty, ktoré sa viažu k dejinám športu v okresoch Dunajská Streda, Galanta a Šaľa. Samotné prírodné podmienky sledovaného územia sú predpokladom pre rozvoj rôznych druhov športu. Na výstave dostali priestor okrem

profesionálnych športovcov aj neprofesionálni športovci – milovníci športu v regióne. Výstava prezentuje budovanie športových areálov, ihrísk, ktoré oddávna umožňujú športovcom naplno sa venovať svojim záľubám. Výstava archívnych dokumentov je koncipovaná chronologicko-tematicky a je rozdelená na 9 častí. Autenticita archívnych dokumentov je doplnená o múzejné predmety, ktoré archívu požičali Vlastivedné múzeum v Galante, Mestské múzeum v Sereďi a Žitnoostrovské múzeum v Dunajskej Strede, a o predmety zo súkromných rodinných zbierok a zo zbierok športových spolkov a klubov pôsobiacich v danom regióne.

Výstava bude otvorená do 30. júna 2024. Dúfame, že okrem žiakov, študentov, regionálnych historikov a laickej verejnosti z nášho okolia si ju prezrú aj kolegovia archivári, historici, ale aj športovci a členovia športových klubov. Cieľom výstavy okrem prezentácie najnovších výskumov a archívnych dokumentov k danej téme je aj poukázať na ich dôležitosť v spoločenskom živote a rozvoji nášho regiónu. Dovoľte mi, aby som Vás v mene celého kolektívu srdečne pozvala na prehliadku našej výstavy.

Judita Szekeresová Kováčsová

Štátny archív v Trnave,

pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

JUBILEJNÉ 30. MEDZINÁRODNÉ ARCHÍVNE DNI V NÍREĎHÁZE

Župný archív Sabolčsko-Satumarsko-Berežskej župy Maďarského národného archívu v Níreďháze (Nyíregyháza, Maďarsko) zorganizoval už po 30-krát svoje tradičné medzinárodné archívne dni. Táto jubilejná konferencia sa konala dňa 18. septembra 2023 v priestoroch bádateľne archívu. Konferencia dostala veľmi výstižný a zaujímavý názov *Výzvy a odpovede – minulosť, súčasnosť a budúcnosť archívu*. Na úvod konferencie všetkých zúčastnených pozdravila riaditeľka organizujúceho župného archívu PhDr. Éva Kujbusné Mecsei, PhD., a vyjadrila svoje poďakovanie za spoluprácu počas uplynulých rokov. Spomenula, že bývalý riaditeľ archívu v Níreďháze Dr. József Nagy v roku 1993 netušil, že prvou konferenciou vytvorí tradíciu, ktorá bude trvať viac desaťročí. Tieto konferencie sa stali vý-

znamným odborným stretnutím archivárov nielen z Maďarska, ale aj zo zahraničia.

Na slová riaditeľky archívu svojím príhovorom nadviazal Endre Baracsi, podpredseda zastupiteľstva Sabolčsko-Satumarsko-Berežskej župy. Po ňom nasledovali slová chvály od Dr. Attilu Ulricha, zástupcu primátora mesta Níredháza. Spomenul, že k histórii má blízko, pretože ju študoval a niekoľko rokov aj pracoval v múzeu v Níredháze. Ani József Bacskai, hlavný konzul Maďarského generálneho konzulátu v Užhorode, slovami vďaky nešetril. Vyjadril svoj obdiv k mravčej práci archivárov. Pozvanie prijal dlhoročný podporovateľ níredházskeho archívu, čestný konzul Rakúska Dr. László Barabás.

Po všetkých príhovoroch nasledovalo odovzdávanie viacerých pamätných listín a plakiet. Pamätnú plaketu Istvána Balogha získala dlhoročná spolupracovníčka, bádatelka, aktívna účastníčka podujatí organizovaných archívom prof. Magdolna Lácza, PhD., a tiež Dr. József Sallai, ktorý je pravidelným členom komisie pri posudzovaní prác na tému *Výzvy pre výskum miestnych dejín*. Pamätná plaketa Pro Archivo sa v Níredháze odovzdáva od roku 2000. Archív ňou vyjadruje svoju vďaku a pomoc. Pri príležitosti jubilejných archívnych dní ju získali Dr. György Csatóry, Oszkár Seszták, Endre Baracsi, Dr. Attila Ulrich, ako aj súkromné osoby, ktoré poskytli rôzne archívne dokumenty do zbierok archívu: Dr. Ágota Nagyné Gerényi, Félegyházi Zoltánné, Dr. Szőke Lajosné, Pál Bakos, Sándor Tóth. Okrem týchto plakiet boli slávnostne odovzdané aj ďakovné listiny Petőfi 200, Hetedíziglen, a tiež sa vyhodnotili práce na tému *Výzvy pre výskum miestnych dejín*.

Po krátkej prestávke nasledovali prednášky archívov a inštitúcií, ktoré už viac ako tri desaťročia spolupracujú s archívom. Dr. Balázs Czetz, zástupca riaditeľa oddelenia zbierok Maďarského národného archívu, predniesol svoj príspevok s názvom *Život župy v Maďarskom národnom archíve a mimo archívu*. Predstavil postavenie archívov a ich premeny vo víre dejín. Nasledujúci rečník Dr. Bendegúz Gergő Cseh, vedúci oddelenia archívu dokumentov po maďarskej štátnej bezpečnosti, poukázal na postavenie archívov a v krátkosti predstavil svoju prácu. PhDr. István Kenyeres, predseda Spoločnosti maďarských archívov, riaditeľ Archívu hlavného mesta Budapešť, v svojom príspevku podnietil prítomných zamyslieť sa nad modernizáciou doby, nad pozíciou archívov v rýchlom tempe meniacej sa spoločnosti. Predstavil aj svoje vízie ohľadom maďarského archívnictva. Dr. Zoltán Gégény, riaditeľ župného úradu zastupiteľstva Sabolčsko-Satumar-

Obr. 1. Účastníci archívnych dní v Níredháze. Zdroj: Župný archív Sabolčsko-Satumarsko-Berežskej župy Maďarského národného archívu v Níredháze.

Obr. 2. Riaditeľka archívu v Níredháze PhDr. Éva Kujbusné Mecse. Zdroj: Župný archív Sabolčsko-Satumarsko-Berežskej župy Maďarského národného archívu v Níredháze.

sko-Berežskej župy, predstavil predarchívnu prácu archivárov.

Po obede nasledovali prednášky zahraničných partnerov. Dr. Péter Szócs z múzea v Satumare pripravil veľmi zaujímavý program – aplikáciu, ktorá by uľahčila bádanie. Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD., vedúca Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Galanta so sídlom v Šali, predstavila archív v Šali, jeho spoluprácu s hostujúcim archívom. Cieľom jej príspevku boli perspektívy ďalšej spolupráce v budúcnosti. Dr. Ágnes Flóra, archivárka z Kluže (Cluj-Napoca, Rumusko), uviedla veľmi zaujímavú zbierku vojenských listov, poukázala na pút tejto zbierky do archívu a naznačila aj možnosti jej výskumu z viacerých pohľadov.

Obr. 3. Pamätnú plaketu Istvána Balogha pre Magdolnu Láczy odovzdáva riaditeľka archívu Éva Kujbusné Mecsei. Zdroj: Župný archív Sabolčsko-Satumarsko-Berežskej župy Maďarského národného archívu v Níredháze.

Po odbornej časti konferencie nasledovala spomienková časť. Medzi spomínajúcimi boli viaceré významné osobnosti archívov, múzeí a vzdelávacích inštitúcií nielen z Maďarska, ale aj zo zahraničia. Počiatky nadviazania silného puta s archívom v Šali, rôzne spolupráce, zážitky predstavila PhDr. Veronika Nováková, PhD., bývalá vedúca archívu v Šali. Medzi ďalšími vystúpili Ilona Kuttasy, zástupkyňa riaditeľa Štátneho archívu v Zakarpatskej oblasti v meste Berehove (Ukrajina), doc. Natália Váradi, PhD., z Vysokej školy Františka II. Rákociho v Berehove, Endre Mohácsi a János Bene, pracovníci z Múzea Jósu Andrása v Níredháze, Kiss Kálmán z Univerzity v Níredháze, Viktor Haraszi z Archívu hlavného mesta Budapešť, Kálmán Radics zo Župného archívu Hajdú-Biharskej župy Maďarského národného archívu, a mnoho ďalších významných osobností.

Sprievodným podujatím konferencie bola menšia výstava na chodbe archívu. Účastníkom predstavila tri desaťročia medzinárodných archívnych dní v níredházske archíve. Na výstave boli sprístupnené všetky pozvánky, publikácie, dobové časopisy a články o podujatiach. Súčasťou bola aj bohatá obrazová dokumentácia. Na záver môžeme skonštatovať, že okrem hlavného zámeru podujatia – zaspomínať si, priniesla konferencia mnohé nové možnosti vo sfére bádania, výskumu, ale zároveň poskytla priestor na obohatenie poznatkov o systéme archívov nielen v Maďarsku, ale aj v zahraničí.

Judita Szekeresová Kováčsová
Štátny archív v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

ARCHÍVNA DESIATKA V ŠTÁTNOM ARCHÍVE V NITRE

Napriek neveľmi priaznivému počasiu sa 14. septembra 2023 v areáli Štátneho archívu v Nitre so sídlom v Ivanke pri Nitre odštartoval v poradí už 4. ročník Archívnej desiatky, podujatia pre športových nadšencov nielen z radov archivárov, ale aj ďalších zamestnancov a bývalých zamestnancov štátnej a verejnej správy v Slovenskej republike. Štvrtý ročník podujatia, ktoré opäť organizačne zaštil Štátny archív v Nitre a Centrum podpory v Nitre, poctilo svojou aktívnou účasťou viac ako päťdesiat bežcov. Krátko pred začiatkom samotného behu sa umúdrilo i počasie, a tak sa prítomným v exteriéri mohli prihovoriť PhDr. Peter Keresteš, PhD., riaditeľ Štátneho archívu v Nitre, a Ing. Ivan Kováčik, vedúci oddelenia rozpočtu a účtovníctva Centra podpory v Nitre. Už tradične sa súťažilo v dvoch kategóriách – v behu na 10 km a v behu na 6 km, obe rozdelené ešte na mužskú a ženskú kategóriu. Sily si prišiel zmerať aj vzácny hosť, Mgr. Gábor Grendel, vtedajší podpredseda Národnej rady SR. Duchovnú záštitu nad podujatím prevzal policajný duchovný Úradu ekumenickej pastoračnej služby MV SR Milan Bartko.

Úvodný ceremoniál bol tentoraz obohatený o akt odhalenia loga podujatia, ktoré bolo možné po prvýkrát vidieť aj na športových tričkách určených pre víťazov jednotlivých kategórií. Ďalej už nasledovalo samotné súperenie, predovšetkým každý sám so sebou, s vlastnými silami. Víťazom najdlhšej kategórie mužov na 10 km sa stal rovnako ako doteraz v každom ročníku šampión pretekov Marek Blichar (Centrum podpory Prešov) s časom 43:20:01. Na víťazný stupienok v rovnakej kategórii

Obr. 1. Riaditeľ Peter Keresteš otvoril podujatie už po štvrtýkrát. Foto: Boris Zábrazný.

žien sa postavila Ivana Červenková (Slovenský národný archív Bratislava) s časom 57:29:71. V druhej kategórii na 6 km svoje prvenstvo z ostatného ročníka obhájil Ondrej Bahno (Obec Lovča) s časom 28:00:79. V rovnakej kategórii žien prvenstvo opäť obhájila Katarína Dobrotková (Archív Kremnica) s časom 34:05:96. Víťazi boli odmenení drobnými vecnými cenami.

*Peter Keresteš – Ladislav Holečka
Štátny archív v Nitre*

*Obr. 2. Policajný duchovný Milan Bartko požehnal logo podujatia Archívna desiatka.
Foto: Boris Zábrazný.*

Kategória 10 km			
Poradové číslo	Meno priezvisko	Organizácia	Dosiahnutý čas
1.	Marek Blichar	CP Prešov	43:25:01
2.	Ján Miroslav Furik	OR PZ	43:40:41
3.	Michal Drienovský	host	44:32:25
4.	Peter Gál	CP Nitra	44:55:85
5.	Dušan Kučera	CP Nitra	46:09:60
6.	Ján Pobuda	OÚ Nitra	46:35:94
7.	Milan Palou	ŠÚ Banský archív	47:31:69
8.	Ľuboš Janaček	pracovisko Archív Poprad	50:47:37
9.	Michal Denský	KR PZ NR	52:46:75
10.	Miroslav Martinický	ŠA Žilina	53:15:91
11.	Ivan Kováčik	CP Nitra	55:37:69
12.	Ľubomír Michalko	pracovisko Archív Liptovský Mikuláš	55:41:55
13.	Peter Keresteš	ŠA Nitra	57:23:80
13.	Zoltán Šinka	CP Nitra	57:23:80
14.	Mikuláš Čelko, ml.	Banská Štiavnica	58:24:88
15.	Dušan Kutak	CP Nitra	58:45:30
16.	Tomáš Kotlaba	ŠA Banská Bystrica	01:02:03:27
17.	Attila Varjú	pracovisko Archív Šaľa	01:08:04:45
18.	Martin Plachticka	CP Nitra	01:08:12:08
1.	Ivana Červenková	SNA	57:29:71
2.	Jana Kafúnová	SNA	59:21:66
3.	Monika Nagyová	ŠA Banská Bystrica	59:22:30

Kategória 6 km

Poradové číslo	Meno priezvisko	Organizácia	Dosiahnutý čas
1.	Ondrej Bahno	Obec Lovča	28:00:79
2.	Martin Ceber	ŠA Banská Bystrica	39:25:57
3.	Jozef Meliš	Allianz	40:09:62
4.	Ondrej Komora	AMB	41:40:96
5.	Vladimír Sklenka	ŠA Banská Bystrica	43:21:37
6.	Roman Teker	OAR	44:18:69
6.	Norbert Praženka	OAR	44:18:69
1.	Katarína Dobrotková	pracovisko Archív Kremnica	34:05:96
2.	Zuzana Valentová	ŠA Banská Bystrica	40:14:45
3.	Alena Ščasnovičová	pracovisko Archív Banská Štiavnica	40:46:66
4.	Michaela Komorová	AMB	41:41:58
5.	Lucia Kubíková Dimošová	ŠA Banská Bystrica	43:21:00
6.	Ivana Bohdalová	OAR	44:18:69
7.	Darina Csámpaiová	ŠA Nitra	45:16:49
8.	Zuzana Funtová	host	45:49:38
9.	Larua Pacharová	SNA	46:46:60
10.	Anna Danišová	ŠA Banská Bystrica	47:21:13
11.	Rita Oravcová	CP Nitra	51:51:49
12.	Eva Kopčová	pracovisko Archív Kremnica	01:11:50:66
12.	Valéria Solčániová	pracovisko Archív Kremnica	01:11:50:66

Obr. 3. Časť súťažiacich nastúpených pred budovou Štátneho archívu v Nitre krátko pred štartom.
Foto: Boris Zábrazný.

O TRNAVE POD VEŽOU

Prednáškový cyklus v Štátnom archíve v Trnave

V septembri sme v Štátnom archíve v Trnave opäť dali verejnosti možnosť dozvedieť sa niečo nové. Nové fakty, udalosti a príbehy z dejín Trnavy a jej blízkeho okolia. Každý utorkový podvečer u nás patril prednáškovému cyklu *O Trnave pod vežou*. Máme veľkú radosť, že už ho môžeme s pokojným svedomím nazývať tradičným. Niekoľko rokov vďaka nemu prezentujeme výsledky našich výskumov z rôznych období i z rôznych oblastí života v minulosti.

Tento rok otvorili prednáškový cyklus četníci. V príspevku Mgr. Barbory Slovinkej s názvom *Neľahké začiatky prvých československých četníkov v Trnave* bol priblížený prechod z monarchie na novú republiku, aj reakcie trnavského obyvateľstva naň. Aj v okolí Trnavy prebiehali nielen národnostné, ale aj triedne boje, v dôsledku čoho sem odvelení českí a moravskí četníci na tomto území neraz bojovali o vlastný život. Prednáška predstavila peripetie pri zakladaní a rozvoji československého četníctva v Trnave a blízkom okolí, ale priblížila aj zaujímavosti z četníckeho života.

Zaujímavé výsledky priniesol aj výskum nášho kolegu Mgr. Jána Melicha, ktorý otvoril tému *Analýza zmien dispozície roľníckeho domu v 1. polovici 20. storočia v trnavskom regióne na základe stavebných plánov vo fondoch Štátneho archívu v Trnave*. Vysvetlil, že korene tzv. trojpriestorového roľníckeho domu siahajú až do stredoveku. Jeho dispozícia sa po stáročia takmer nezmenila. Prostredníctvom prednášky sa pokúsil analyzovať kedy, ako a prečo došlo k zmene tejto dispozície smerom k tomu, ako bývame dnes.

V tomto roku sme v Štátnom archíve v Trnave otvorili výstavu s názvom *Túlavé topánky našich predkov*, ktorá bola zameraná na cestovanie v minulosti. Pri jej príprave sme zistili množstvo nových skutočností a odhalili veľa životných príbehov. Je to skrátka téma bohatá na ponuku možností hlbšieho výskumu. Nie je preto prekvapením, že zvyšné dve prednášky sa niesli v znamení témy cestovania.

Otvorila ju PhDr. Romana Luchavová predstaviac *Cestovný ruch trnavského regiónu v prvej polovici 20. storočia*. Hlavnou snahou príspevku bolo prezentovať spoločenské vrstvy ľudí, ktorí zavítali do trnavského regiónu v prvej polovici 20. storočia, ako aj účel a ciele ich cestovania, pričom neboli vynechaní napríklad ani významní kúpeľní hostia.

A keďže platí, že je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť, po odznení prednášky mali jej návštevníci možnosť zúčastniť sa komentovanej prehliadky už spomenutej výstavy, počas ktorej si mohli dané dokumenty osobne prezrieť.

Celý prednáškový cyklus uzavrela riaditeľka Štátneho archívu v Trnave PhDr. Júlia Ragačová. Za hlavné motto svojej prednášky si vzala výrok H. Ch. Andersena – *Cestovať znamená žiť*. Za týmto názvom sa skrývala neľahká téma nútených odchodov Trnavčanov za lepším životom v druhej polovici 20. storočia.

Ako archivárov a historikov nás nesmierne teší neklesajúci záujem trnavskej verejnosti o našu odbornú prácu a jej výsledky. Trnava je mesto bohaté na históriu, a preto veríme, že jej obyvateľom budeme môcť prinášať nové či nemej známe skutočnosti o minulosti ich mesta aj v ďalších ročníkoch nášho prednáškového cyklu.

Mgr. Barbora Slovinská
Štátny archív v Trnave

Obr. 1. Prednáška J. Melicha.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 2. Komentovaná prehliadka výstavy v rámci prednášky R. Luchavovej. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

X. COLLOQUIA COMAROMIENSIA HISTORICORUM ARCHIVARIORUMQUE

Exkluzivita. Výsadnosť a marginalizácia spoločenských vrstiev v dejinách

V dňoch 20. a 21. septembra 2023 sa v priestoroch komárňanskej pevnosti pod organizačným zabezpečením Štátneho archívu v Nitre, pracoviska Archív Komárno konalo už desiate jubilejné stretnutie domácich aj zahraničných archivárov a historikov. V rámci cyklu *Komárňanských kolokvií historikov a archivárov* boli témou tohtoročného podujatia výsadné a marginalizované skupiny obyvateľstva naprieč rôznymi historickými obdobiami. Sympóziu svojim príhovorom otvorila vedúca archívu v Komárne Mgr. Oľga Kasalová, ktorá v krátkosti zhrnula udalosti uplynulých desiatich rokov a popriala prednášajúcim rokovacie dni plné nových a zaujímavých informácií. PhDr. Milan Belej, CSc., tlmočil slová podpory od riaditeľa Štátneho archívu v Nitre PhDr. Petra Keresteša, PhD.

Odborné rokovanie bolo rozdelené do štyroch blokov v ktorých predstavili výsledky svojho bádania domáci aj zahraniční archivári a historici. Prvý blok sympózia otvoril doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD., z Vojenského historického ústavu príspevkom *Rytieri v stredovekom Uhorsku*. Ve-

Obr. 2. Prednáška Lukáša Palugu.

Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, foto: Livia Szabó Ďumbierová.

noval sa v ňom postupnému vývoju rytierskeho stavu na území Uhorského kráľovstva a obdobiu jeho najväčšej slávy. Boglárka Weisz (Bölcsészettudományi Kutatóközpont (ďalej BTK), Történettudományi Intézet (TI), Budapešť) v príspevku *Mýtna privilégia pre zahraničných kupcov od Holíča po Budín (Vámkedvezmény a külföldi kereskedőknek Holicstól Budáig)* opísala „zrodenie“ tzv. českej cesty ako európskej obchodnej magistrály, ako aj snahy miest o získanie spomínaného mýtného privilégia. V stredoveku tvorili Židia spoločenstvo so zvláštnym právnym postavením, pretože boli priamo podriadení samotnému panovníkovi. „Ich

Obr. 1. Spoločná fotografia prednášajúcich.

Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, foto: Livia Szabó Ďumbierová.

postavenie sa zmenilo v priebehu 14. storočia, keď ich panovník Ľudovít I. donútil opustiť krajinu,“ odznelo v prednáške Dr. Renáty Skorka (BTK, TI, Budapešť) s názvom *Postavenie židovstva na území Uhorska v 14. storočí (A zsidóság helyzete a 14. századi Magyar Királyságban)*.

S ďalším, nadmieru zaujímavým príspevkom Patriciát mesta Krupina v stredoveku vystúpil Mgr. Peter Chlepko, PhD. (Centrum urbánní historie, Historický ústav, Filozofická fakulta Univerzita Hradec Králové). K výsadnému postaveniu Krupiny značne pomohla istá vrstva obyvateľstva, ktorá sa v kontexte Krupiny dá označiť ako mestský patriciát. Ako sme sa z príspevku dozvedeli, tvorili ho najmä šľachtici, obchodníci a bohatí banskí podnikatelia. Mgr. Ľuboš Janaček zo Štátneho archívu v Prešove, pracoviska Archív Poprad sa v príspevku *Prenájom regálnych práv mesta Spišská Sobota v závere feudalizmu* venoval snahe miest, ktoré disponovali významnými regálnymi právami, navýšiť svoje príjmy ich prenájmom. Medzi tieto mestá patrila aj Spišská Sobota ako významné hospodárske a remeselné centrum. Autor opísal celý proces prenájmu týchto práv. Prvý blok uzatvoril Mgr. Lukáš Paluga z hostiteľského archívu. Komárno patrilo v stredoveku k významným a dôležitým sídliskovým aglomeráciám. Vďaka za to najmä blízkosti dôležitých obchodných trás a tiež prechodu cez Dunaj. Po tatárskom vpáde sa pre hostí stalo Komárno jednou zo zaujímavých destinácií na usadenie sa. V príspevku *Komárňanské stredoveké privilégiá* sa návštevníci dozvedeli o rôznych písomnostiach privilegiálneho charakteru, ktoré dostala tunajšia meštianska komunita a ktoré pozitívne ovplyvnili jej vývoj.

Druhý blok otvoril doc. PhDr. Frederik Feder-mayer, PhD., z Univerzity Komenského v Bratislave, Katedry archívnictva a muzeológie prednáškou *Exkluzívne erby. Polepšenie uhorských šľachtických erbov za službu v kráľovských úradoch v období raného novoveku*, v ktorej sa venoval novej vrstve uhorskej nobility, tzv. úradníckej šľachte. Za svoje zásluhy získavali nielen tituly a donácie, ale aj nové polepšené erby, ktorých typológiu autor opisoval.

Éva Gyulai, PhD. (Miskolci Egyetem, BTK, TI) objasnila životné osudy rodu Dóczy z Veľkej Lúče v príspevku *Rod, privilégiá, kariéra, politika – Rod Dóczy z Veľkej Lúče počas 16. a 17. storočia (Család, kiváltságok, karrier, politika – A nagylucsei Dóczy család a 16 – 17. században)*. Odev znamenal v ranom novoveku nielen prostriedok na ochranu pred vonkajšími vplyvmi, ale označoval aj spoločenský status jedinca či dôležité etapy ľudského života. O politike odievania a význame samotného šatstva v živote

Obr. 3. Ákos Lengyel z Komárňanského vozatajského spolku zachovávajúceho tradície.

Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, foto: Lívia Szabó Dumbierová.

novovekého človeka sme sa dozvedeli v prednáške PhDr. Viliama Čičaja, CSc., z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied s názvom *Odev a sociálny status v ranom novoveku*.

Druhý deň rokovania otvoril tretí blok, v ktorom sa ako prvá predstavila Emese Számadó (Komáromi Klapka György Múzeum). Zaoberala sa významným komáromskym rodákom dr. Gyulom Térfim a jeho povýšením do šľachtického stavu v príspevku *Armáles dr. Gyulu Térfyho (Dr. Térfy Gyula és nemesei oklevel)*. Ako a kedy sa v Komárne začali vyrábať čižmy? A kedy vznikol prvý samostatný cech čižmárov v Komárne? Na tieto otázky hľadal odpovede Gábor Pokornyi (Komáromi Klapka György Múzeum) vo svojej prednáške *Úloha čižmárov ako privilegovanej vrstvy obyvateľstva vo vývoji Komárna (Csizmadiák, mint kiváltságos réteg szerepe Komárom fejlődésében)*. Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD., zo Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Galanta so sídlom v Šali nám priblížila postavenie pedagógov ako privilegovaných osôb v medzivojnovom období v príspevku *Pedagóg – učiteľ ako privilegovaná osoba v medzivojnovom období so zreteľom na okres Šaľa*. V toku dejinných období a udalostí sa stretávame s viacerými prestížnymi titulmi či donáciami, ktoré pre svojich nositeľov zna-

Obr. 4. Páni V. Čičaj, A. Lengyel a V. Segeš.
Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív
Komárno, foto: Lívia Szabó Ďumbierová.

menali mnohé výhody, avšak na druhej strane aj povinnosti. Medzi ne patrilo aj titul poeta laureatus caesareus. V mene cisára sa udeľoval výnimočným predstaviteľom humanistickej kultúry. Mgr. Angela Škovierová, PhD., z Ústavu lekárskej terminológie a cudzích jazykov Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v príspevku *Poeta laureatus caesareus a jeho nositelia z územia dnešného Slovenska* predstavila niekoľkých básnikov, ktorí boli nositeľmi spomínaného titulu a tak tiež pozitíva a negatíva, ktoré vyplývali z jeho udeľenia. Tretí blok uzavrela PhDr. Daniela Kodajová, PhD., z Historického ústavu SAV.

Po krátkom oddychu a občerstvení nasledoval posledný štvrtý blok konferencie. Ľudia bez domova nie sú fenoménom len novodobej histórie. Už v 18. storočí sa v súdnych spisoch stretávame s potulujúcimi sa žobrákmi, kočovnými Rómami či vojenskými dezertérmi, ktorí sa dostali na perifériu spoločnosti medzi ľuďmi bez strechy nad hlavou. Mgr. Miroslav Nemec, PhD., z Liptovského múzea v Ružomberku vo svojom príspevku *Ľudia bez domova – pokus o mikrohistorickú sondu (na príklade Liptova 18. storočia)* priblížil na základe písomností liptovskej sedrie životné osudy spomínanej skupiny obyvateľstva. O ďalšej známej marginalizovanej sociálnej skupine nám v krátkosti porozprával PhDr. Richard Papáč (Východoslovenské múzeum v Košiciach).

Jeho prednáška *Cigáni (Rómovia) ako marginalizovaná skupina v Košiciach v 16. – 19. storočí. Sonda do problematiky* sa zamerala na dva aspekty skúmanej problematiky. Prvý z nich bol bežný život Rómov ako šikovných remeselníkov či predstaviteľov špecifických remesiel. Zatiaľ čo ten druhý vykresľoval ich kriminálne a trestné činy. Ako sa z robotníckej vrstvy, z „neuvedomelých“ jedincov stala obávaná politicky a odborovo organizovaná skupina, nám vykreslil Mgr. Dalibor Státník, PhD., zo Štátneho oblastného archívu v Prahe – Štátneho okresného archívu v Mělníku vo svojom príspevku *Dělnictvo o sobě a dělnictvo pro sebe. Od vyděděnců po hrozbu*.

Posledný blok konferencie uzatvorila Mgr. Katarína Répásová z hostiteľského archívu. Témou jej príspevku *Prostitútky – ženy na okraji spoločnosti. Prístup komárňanskej spoločnosti k prostitútkam a prostitúcii* bola jedna z najkontroverzejších skupín obyvateľstva. Autorka sa snažila poukázať na prístup meštianskej komunity, ako aj predstaviteľov mesta k týmto ženám a k problémom, ktoré súviseli s ich prítomnosťou v Komárne od 2. polovice 19. storočia do začiatku 20. storočia.

Okrem nových poznatkov z histórie sa organizátori každý rok snažia zabezpečiť aj sprievodný program. Ani v tento jubilejný desiaty ročník to nebolo inak. Mgr. Ákos Lengyel (Komárňanský vozatajský spolok zachovávajúci tradície) záujemcom predstavil život a históriu slávnych komárňanských vozatajov. Pevne veríme, že sa všetci zúčastnení cítili u nás v Komárne dobre a odchádzali s pozitívnymi dojmami, novými vedomosťami a možno aj novými priateľstvami.

Mgr. Katarína Répásová
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno

AKO VROCLAV SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV PRIVÍTAL

Tradičná jesenná odborná exkurzia plánovaná na rok 2022 do Vroclavu sa napokon uskutočnila s ročným odkladom. Na výlet do vyše 638-tisícového hlavného mesta Dolnosliezského vojvodstva sme vyrazili vo štvrtok 21. septembra 2023 mikrobusedom z Popradu. V Žiline sa pripojili tí, ktorí docestovali z južnej a západnej časti Slovenska. Napriek sklzu, ktorý nastal pri kompletizácii našej posádky v Žiline, sme do Vroclavu dorazili načas a o 13:30 sme otvárali dvere budovy Štátneho archívu vo Vroclave. Mesto nás privítalo príjemným počasím s letnými teplotami, ktoré vytrvali až do soboty večera. Naša skupinka bola 20-členná, čo sa ukázalo ako veľmi praktické pri odovzdávaní informácií aj manažovaní spoločného času. Všetci boli veľmi disciplinovaní a dochvilní.

Vo vroclavskom štátnom archíve sa nás ujali riaditeľ archívu dr. Janusz Gołaszewski a vedúca oddelenia popularizácie archívneho dedičstva Danuta Płokarz. Usadili sme sa v konferenčnej sále a riaditeľ nám v krátkej prednáške priblížil dejiny archívu, ktoré sa píšú od roku 1811. Okolnosti jeho vzniku súvisia jednak so zánikom Poľska, keď sa Sliezsko po takzvanom treťom delení Poľska dostalo pod vládu Pruského kráľovstva, a jednak s napoleonskými vojnami. Prusko na čele s Fridrichom Viliamom III. v roku 1806 vstúpilo do vojny s Napoleonom, ale prehralo a muselo zaplatiť vysoké vojenské kontribúcie. Fridrich Viliam III. sa pri hľadaní zdrojov na ich splácanie azda inšpiroval príkladom nášho osvieteného cisára Jozefa II., pretože mu nenapadlo nič iné, ako vyhlásiť sekularizáciu sliezskych kláštorov a skonfiškovať ich majetky. Všetko však nespěšnil, a preto na úschovu a ochranu hmotných kultúrnych pamiatok zrušených kláštorov vrátane archívnych dokumentov v roku 1811 zriadil Sliezsky provinciálny archív. V 19. storočí zmenil svoj názov na Štátny archív vo Vroclave (*Staatsarchiv in Breslau*). Archív v roku 1906 získal svoju vlastnú budovu, ktorá, žiaľ, bola úplne zničená počas druhej svetovej vojny. Dnes archív sídli v budove bývalého nemeckého úradu práce.

Poľskí kolegovia nás previedli reštaurátorským a digitalizačným pracoviskom, kde sa usilovne pracovalo. Okrem iného tam odstraňujú škody na archívnych dokumentoch, pretože archívne depoty v suteréne boli pred asi 15 rokmi zatopené v dôsledku zvýšenej hladiny Odry. Poľskí kolegovia majú k dispozícii viacero skenerov a systematicky digitalizujú, nie externými firmami, ako sa to dialo

Obr. 1. Budova Štátneho archívu vo Vroclave.
Foto: Mária Feješová.

Obr. 2. V konferenčnej sále Štátneho archívu vo Vroclave pred začatím prednášky. Foto: Mária Feješová.

na Slovensku, ale vlastnými zamestnancami. Najväčší, najnovší a najkvalitnejší skener nemeckej výroby zaberá celú jednu miestnosť a jeho cena je v prepočte približne 163 tisíc eur. Koľko takých skenerov sme si mohli kúpiť za peniaze investované do očkovacej lotérie? Radšej nebudeme rátať... V bádateľni (*czytelnia*) nás pani Danuta oboznámila s jej pravidlami fungovania. Kolegovia majú otvorené každý deň od 9:00 do 15:00, okrem piatka, keď sa venujú návštevníkom až do 18:00. Archívne dokumenty je možné objednať si na štúdium na základe žiadanky (*rezerwacja*) aj elektronicky. Keď si bádateľ elektronicky objedná dokumenty do 7:00, bude ich mať o 9:00 pripravené na štúdium, ak si ich objedná do 9:00, dostane ich o 11:00. Objednávky zadane po 11:00 sa vybavujú až v nasledujúci pracovný deň.

Na záver sme absolvovali prehliadku malej výstavy vo vitrínach vo foyer archívu komentovanú riaditeľom archívu. Poľskí kolegovia nám na rozlúčku darovali darčkové tašky s dvomi publikáciami. Prvou bol zborník *Rocznik jeleniogórski*, zväzok 54

Obr. 3. Obálka katalógu výstavy venovanej Slovensku v roku 2014.

Obr. 4. Pohľad z ulice na Tumskom ostrove na Kostol sv. Júlia s románskym portálom. Foto: Mária Feješová.

z roku 2022, ktorý vydáva oddelenie wrocłavského štátneho archívu v meste Jelenia Góra, a druhou katalóg z výstavy *Slovensko v sliezskych archívnych zbierkach*, ktorá sa konala vo Wroclave v roku 2014

Obr. 5. Automat na živé kytice v budove hlavnej stanice. Foto: Mária Feješová.

pod záštitou Slovenského inštitútu vo Varšave. Na príprave výstavy spolupracoval aj Zemský archív v Opave v Českej republike, keďže historické Sliezsko sa dnes rozkladá na území Poľska, Českej republiky a Nemecka.

Po ukončení návštevy archívu na nás čakala sprievodkyňa Tatiana Granewska, aby nás previedla mestom. Hovorila česky, pretože po detstve strávenom v Kazachstane isté obdobie žila v Českej republike. Ukázala nám dve miesta najstaršieho stredovekého osídlenia v meste. Jedným z nich je centrum starého mesta na ľavom brehu rieky Odry pri univerzitnom kostole. Stál tam stredoveký palác wrocłavskej vetvy sliezskych Piastovcov. Na jeho mieste bol v 17. storočí postavený jezuitský Kostol Najsvätejšieho mena Ježiš, ktorý dnes slúži ako univerzitný kostol. Zvyšky renesančného paláca Piastovcov sa zachovali ako budova sakristie tohto kostola. Druhým významným centrom osídlenia bol Tumský ostrov, nazývaný aj Wrocłavský Vatikán. Pôvodný ostrov na rieke Odre, ktorý dnes už nie je ostrovom, pretože časť jeho pobrežia bola zasypaná, bol sídlom wrocłavských kniežat v 13. storočí. Názov vraj pochádza zo starého slovanského slova tuma, ktorý mal význam „obetisko, miesto, kde sa vykonávali obety bohom.“ Tumský ostrov je dodnes majetkom cirkvi, platia tam osobitné pravidlá napríklad pre vjazd automobilov. Turisticky atraktívny je rituál večerného ručného zapalovania pouličného osvetlenia, ktoré vykonáva špeciálny zamestnanec v tradičnom oblečení. Najstaršou tamojšou sakrálnou stavbou je malý neskororománsky Kostol sv.

Obr. 6. Výstava archívnych dokumentov v univerzitnom archíve. Foto: Mária Feješová.

Obr. 8. Výhľad z veže Múzea Vroclavskej univerzity. Foto: Mária Feješová.

Júlia (*Kościół św. Idziego*) z 20. rokov 13. storočia, ktorému sa zázrakom podarilo vyhnúť dôsledkom bombardovania počas druhej svetovej vojny.

Prehliadku mesta sme museli skrátiť, pretože o 18:30 bolo potrebné sa ubytovať. Bývali sme v hoteli blízko budovy železničnej stanice (*dworzec główny*). Izby boli maličké, ale postačovali, raňajky chutné. S manželom sme si z vlastného záujmu prezreli budovu stanice. V jej rozsiahlych útrobach nás prekvapil automat na živé viazané kvety a staničná kaplnka na poschodí. Vo vybrané dni sa v nej dokonca slúžia sväte omše. Na prízemí sa dajú kúpiť výborné šišky (*paczky*) plnené rôznymi druhmi džemov a potreté cukrovou polevou. Chutilo nám aj obedňajšie jedlo v jednej reštaurácii pri univerzitnom kostole. Majú tam samooslužný systém; zákazník si jedlo servíruje sám, pričom si vyberá z 2 denných polievok a pestrej ponuky pirohov, ochutených aj neochutených šalátov, mäsových jedál a príloh. Platí sa podľa váhy jedla. Jeden kilogram jedla stál 61,90 zlotých, čo je asi 13,30 eur. Všetky polievky boli dochutené kôprom, ktorý sa v našej kuchyni toľko nepoužíva. V stravovacích prevádzkach, kaviarňach aj v hoteli nás obsluhoval personál zložený takmer výlučne z mladých ľudí do 30 rokov. Azda išlo o brigádujúcich vysokoškolákov. Vytvorili sme si dojem, že Vroclav je mesto mladých.

Piatkové predpoludnie sme strávili v Archíve Vroclavskej univerzity. Venoval sa nám pracovník Leszek Krawiec a jeho kolega a kolegyňa, ktorí si na nás urobili čas napriek tomu, že na univerzite prebiehala akási dôležitá konferencia, na ktorej archív participoval. Prezreli sme si miestnosti archívu, depoty a skenerovú miestnosť. Kolegovia špeciálne pre nás pripravili v bádateľni malú výstavu najzaujímavejších dokumentov archívu. Dali si ná-

Obr. 7. Naša skupina pri prezeraní výstavy v bádateľni univerzitného archívu. Foto: Mária Feješová.

mahu, aby nám k vystaveným dokumentom urobili popisky v slovenčine. Bolo to veľmi milé. Keď sme skončili v univerzitnom archíve, ostala nám hodina voľného času. Kolega Leszek pre nás vybavil rýchly vstup do Múzea Vroclavskej univerzity, ktorého návštevu sme mali ohlásenú na popoludnie ďalšieho dňa. V múzeu bol naším sprievodcom, zaviedol nás do vzácnjej barokovej Leopoldínskej auly (*Aula Leopoldina*), kde prebiehali promócie a slávnostné udalosti v živote univerzity, koncertnej sály *Orato-*

Obr. 9. Naša skupinka na nádvorí Ossolinea.
Foto: Mária Feješová.

Obr. 10. Vroclavský škriatok na okne budovy bývalého mestského väzenia. Foto: Mária Feješová.

rium Marianum a previedol nás expozíciou múzea. S vyplazenými jazykmi v svižnom tempe sme sa vyštverali na vyhladkovú vežu múzea, ktorá kedysi slúžila ako univerzitné observatórium. Z veže nám Leszek ukázal okrem iného aj neprehliadnuteľnú trojčipú vežu postmoderného bizniscentra s podzemným parkoviskom (*Szewska Centrum*), ktorej sa vraj hovorí Kostol sv. Limuzíny. Takto nás zabával náš poľský kolega.

Svižné tempo presunu bolo nutné, pretože o 10:30 nás čakali v kultúrnom inštitúte Ossolineum. Hlavná budova inštitútu slúžila ako kláštor križovníkov červenej hviezdy, ktorí prišli do Vroclavu v 13. storočí na pozvanie kňažnej Anny, manželky vroclavského kniežaťa Henricha II. Pobožného. O nej ešte bude reč v tomto článku. Vedúca oddelenia vedeckých informácií Marta Pękalska nás v krátkosti oboznámila s históriou budovy, ako aj s históriou vzniku inštitútu a jeho zbierkami. Ich hlavnú časť tvorí súkromná zbierka poľského šľachtica Jozefa

Maximiliána Ossolinského, ktorý ju v roku 1817 daroval pre potreby založenia národnej knižnično-muzeálnej inštitúcie. K nemu sa v roku 1823 pridala knieža Henrich Lubomiersky, ktorý národu daroval svoju zbierku umeleckých diel. Inštitút sídlil pôvodne vo Ľvove. Vzhľadom na naše dejiny ako zaujímavosť môžeme dodať, že ide o jedno z hlavných miest stredovekého Haličsko-volyenského kniežatstva, ktorého územie chcel pripojiť k Uhorsku kráľ Ondrej II. Jeho ambície sa nedočkali úspechu a po skončení vlády domácej dynastie si krajinu rozdelili Poľsko a Litva. Ľvov dobyli poľské vojská a patrili k Poľsku do roku 1939. Podľa slov našej sprievodkyne Marty po pričlenení mesta pod sovietskú vládu bola väčšina zbierok inštitútu presťahovaná na poľské územie do Vroclavu, ale nejaká časť do dnešných dní zostala vo Ľvove na Ukrajine.

Po skončení návštevy Ossolinea sme si dali prestávku na obed. Popoludní sme ešte využili bezmedznú ochotu kolegu Leszka, ktorý nám urobil prehliadku vroclavského hlavného námestia (*Rynek*), ktoré patrí k najväčším v Európe. Po ceste k námestiu sme natrafili na ďalších vroclavských kovových škriatkov (*krasnal*), ktorých sme stretli už deň predtým cestou na Tumský ostrov. Prví škriatkovia sa v meste objavili pred asi 20 rokmi, ale ich história siaha do čias socializmu; namaľovaní na múroch technikou graffiti boli nenásilným vyjadrením odporu voči režimu, z ktorého sa vysmievali. Dnes ich je vraj po celom meste asi 300 a stále pribúdajú noví. Je to vroclavský spoločenský fenomén. Cestou na námestie sme si pozreli budovu mestského väzenia z 15. storočia. Z nej boli delikventi odvedení na potrestanie ku gotickému pranieru na námestí, ktorý tam dodnes stojí a slúži ako miesto zrazu pre mladých ľudí. Leszek nás cez staré mesto zaviedol k múzeu Raclavickej panorámy. Neďaleko múzea sa nachádza pomník obetiam katynskej tragédie v roku 1940. Na vysokom podstavci stojí anjel smrti s kapucňou na hlave a mečom v rukách. Pod ním je socha Božej Matky, ktorá ako Sedembolestná drží v náručí svojho Syna. Nezomrel však ukrižovaním, ale má na tyle diery po strelnej rane.

Leszek nám pomohol kúpiť lístky do Múzea Raclavická panoráma a tam sa s nami rozlúčil. O 15:30 sme mali dohodnutý vstup. Raclavická panoráma je monumentálny obraz s rozmermi 15 m na výšku a 144 m na šírku. Zobrazuje bitku pod velením poľského národného hrdinu Tadeuša Koščuška, keď v roku 1794 pri Raclaviciach porazil cárske vojská. Obraz je pre Poliakov cenný aj preto, že zobrazuje úsilie o zachovanie národného povedomia v časoch, keď Poľsko stratilo svoj vlastný štát. Vystavuje sa

Obr. 11. Naša skupina v Kaviarničke sv. Hedvigny u školských sestier de Notre Dame. Foto: Mária Feješová.

Obr. 12. Pohľad na rieku Odru s výletnou loďou. Foto: Mária Feješová.

v budove, ktorá bola špeciálne preň postavená. Je veľmi živo namaľovaný a v popredí dotvorený 3D predmetmi pre zosilnenie umeleckého zážitku. Mali sme možnosť vypočuť si výklad o ňom aj v češtine.

V sobotu dopoludnia sme sa s našou sprievodkyňou Tatianou znova ocitli na Tumskom ostrove, pretože nám vybavila návštevu tamojšieho Domu de Notre Dame. V kláštornej Kaviarničke sv. Hedvigny, ktorú školské sestry prevádzkujú na prízemí, sme si vypili kávu a ochutnali z ich domácich koláčov a zákuskov. V podzemných priestoroch budovy sú sprístupnené výsledky vykopávok, ktoré prebiehajú na kláštornom pozemku. Videli sme odkryté zvyšky palácov vrocavských kniežat. V románskom kniežacom paláci sídlil vrocavský knieža Henrich I. Bradatý s manželkou sv. Hedvigou Sliezska. Palác bol výrazne rozšírený a prebudovaný v gotickom štýle za čias Hedviginho syna Henricha II. Pobožného. Vroclav je dynasticky prepojený s dejinami nášho územia. Hedviga bola sestrou Gertrúdy, zavraždenej druhej manželky uhorského kráľa Ondreja II. Ondrejova sestra Konštancia sa vydala za českého kráľa Přemysla Otakara I. Mali spolu viacero detí, ich dcéra Anna sa vydala za Hedviginho syna Henricha II. Pobožného a pozvala do Vroclavu spomenutý križovnícky rád, ktorý založila jej sestra sv. Anežka Česká. Naše krajiny spájali aj obchodné kontakty, ktoré si navzájom vytvorili európske mestá na obchodnej ceste vedúcej zo severozápadnej Európy na juhovýchod, na územie dnešnej Ukrajiny. Okrem nemecky hovoriacich kupcov v týchto obchodných metropolách žili aj Židia a Valóni. Takýto kupecký element existoval tak vo Vroclave, ako aj v Bratislave, hoci v menšom rozsahu. Nemali sme dosť času, aby sme sa dozvedeli, že pozostatkom vrocavskej valónskej štvrť je Kostol sv. Maurícia. Hádám na budúce. Stredoveké obchodné cesty narušil vpád

Mongolov, pestré etnické zloženie kupcov časom zaniklo. Obchodné však kontakty neustali a v novoveku sa do Sliezska dovážalo malokarpatské víno.

Sobotňajšie popoludnie sme využili na návštevu Haly storočia, multimedialnej fontány a múzea vody Hydropolis. Hala storočia, ktorá je zapísaná v zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, patrí k vynikajúcim dielam architektúry 1. polovice 20. storočia. Znalci dejín vedy a techniky iste ocenili priekopnícku železobetónovú konštrukciu stavby, ale pre nás medievalistov to bola iba masa betónu. V hale sa nachádza múzeum, ktoré interaktívnym spôsobom znázorňuje proces stavby haly. Hneď vedľa Haly storočia je multimedialná fontána, pri ktorej sme si 15 minút posedeli. O každej celej hodine sa z reproduktorov ozýva hudba a voda z fontány strieka v rôznom rytme rôznymi smermi. V nočných hodinách audiovizuálne predstavenie umocňujú svetelné efekty. Na nás o 13:00 vyšiel moderný žáner, na ktorý sa dalo aj zatancovať, čo niektorí domáci návštevníci využili. Popoludňajší program bol časovo náročný, preto sme spomenuté pamätihodnosti takpovediac iba prebehli. Veľkú časť dňa sme sa presúvali pešo; v ten deň sme mali nachodených vyše 13 km. Vstupenka do Múzea Racavická panoráma nám platila aj do ďalších múzeí, ale nevyužili sme ju. Dali sme si neskorý obed v našej obľúbenej reštaurácii pri univerzitnom kostole a rozišli sa každý po svojom. Deň pred odchodom domov bola posledná príležitosť nakúpiť nejaké suveníry či darčeky pre blízkych. V nedeľu ráno po ráňajkách sme sa v duchu rozlúčili s mestom. Okrem množstva skvelých zážitkov sme odnášali so sebou domov aj chladné a zamračené počasie.

Mária Feješová
členka výboru SSA

NAJSTARŠIE REMESLO? VÝSTAVA MALOKARPATSKÉHO MÚZEA V PEZINKU

Dňa 12. októbra 2023 sa uskutočnila vernisáž výstavy v Malokarpatskom múzeu v Pezinku s názvom *Najstaršie remeslo?*, ktorú autorsky pripravili Mgr. Lucia Burdová, Mgr. Hana Sedláčková, Mgr. Lenka Choma Soročinová a PhDr. Július Vavák, PhD. Odborne na nej spolupracovala Mgr. Nikola Heger Schwammelová a graficky výstavu spracovala M. F. A. Karolína Juríková. K realizácii výstavy prispel aj Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra, Múzeum mesta Bratislavy či Mestské múzeum v Pezinku.

Vernisáž výstavy otvoril riaditeľ Malokarpatského múzea v Pezinku PhDr. Martin Hrubala, PhD., ktorý privítal všetkých zúčastnených a poďakoval svojim kolegom z múzea, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na vzniku a realizácii výstavy. Následne odovzdal slovo primátorovi mesta Pezinok JUDr. Romanovi Mácssovi, ktorý zdôraznil vynikajúcu spoluprácu kultúrnych inštitúcií a orgánov samosprávy nielen v rámci mesta, ale aj s útvarmi Bratislavského samosprávneho kraja. Slova sa ujal aj bývalý primátor, poslanec Mestského zastupiteľstva Mgr. Oliver Solga. Ten vo svojom príhovore nadviazal na slová Romana Mácsa a obaja zdôraznili význam organizovania výstav a iných kultúrnych podujatí, takých potrebných v dnešných nepokojných a neľahkých časoch. O samotnej výstave porozprávala prítomným etnologička múzea Mgr. Hana Sedláčková. Medzi jednotlivými príhovormi zazneli aj krátke hudobné vystúpenia.

Výstava predstavuje históriu remeselnej činnosti v oblasti Malokarpatského regiónu od praveku, teda od najstarších dokladov o nej až po prelom 19. a 20. storočia. Vo výstavných miestnostiach múzea sa

*Obr. 1. Autori výstavy (vpravo) počas jej vernisáže.
Foto: Alena Macková.*

návštevník dozvie mnoho zaujímavých informácií o postupnom vývoji remeselnej výroby, jej špecifikách, neskoršom združovaní remeselníkov do cechov a prispôbovaniu sa modernej dobe. Výstava tiež poukazuje na tradíciu domácich remesiel, predovšetkým výroby a spracovaniu plátna. Súčasťou výstavy sú aj archeologické nálezy spojené s remeselnou výrobou, replika hrnčiarskeho kruhu, ukážky stredovekého ženského odevu a krúžkovej zbroje či interaktívne prvky v podobe náučného videa o modrotlačí. Zaujme tiež ukážka toho, ako mohla v minulosti vyzeráť obuvnícka dielňa. Zo Štátneho archívu v Bratislave, pracoviska Archív Modra sú v múzeu vystavené typáriá (pečatidlá) pezinských cechov, a to murárov a kamenárov, obuvníkov, pekárov a tkáčov. Z modranských archívnych dokumentov tam návštevníci nájdu cechové artikuly pezinských mlynárov, knihu majstrov cechu pezinských kožušníkov, knihy členov cechu tkáčov a cechu murárov a kamenárov v Pezinku a vandrovnú knižku tovariša z Bratislavy. Ide o pečatidlá a archívne dokumenty zo 17. – 19. storočia. Prínos a posolstvo výstavy treba vidieť predovšetkým v zdôraznení významu remeselníkov a remeselných činností v minulosti. Výstava v priestoroch Malokarpatského múzea v Pezinku potrvá do 16. marca 2024. Počas tohto obdobia majú lektorky múzea pre žiakov základných a študentov stredných škôl pripravený aj vzdelávací program s názvom *Remeslo má zlaté dno*.

Alena Macková
Štátny archív v Bratislave

*Obr. 2. Pohľad na vystavené cechové artikuly
pezinských mlynárov z fondov modranského archívu.
Foto: Alena Macková.*

DOBÝ SLUHA, ALE Zlý PÁN. OHEŇ V NAŠICH DEJINÁCH (SPRÁVA Z KONFERENCIE)

Nebezpečenstvo požiaru je v ľudskej spoločnosti prítomné po tisícročia. I dnes vidíme silu tohto ničivého živlu, ktorý dokáže zdevastovať všetko, čo sa mu postaví do cesty, a to aj napriek tomu, že krajiny disponujú modernou hasiacou technikou a dobre organizovanou požiarňou ochranou. Ako však spoločnosť bojovala s ohňom v minulosti? Na túto otázku a iné ďalšie hľadali odpoveď účastníci konferencie *Dobý sluha, zlý pán. Oheň v našich dejinách*, ktorá sa konala 8. novembra 2023 na pôde Západoslvenského múzea v Trnave. Jej hlavnými organizátormi boli Štátny archív v Trnave a Západoslvenské múzeum v Trnave. K spoluorganizátorom patrila regionálna sekcia Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV Tyrnavia – Spolok trnavských historikov a Trnavský samosprávny kraj. Konferencia bola organizovaná pri príležitosti 155. výročia založenia Dobrovoľného hasičského zboru (DHZ) v Trnave (založený 4. 11. 1868), ktorý je tretím najstarším zborom v Uhorsku po Bratislave a Šoproni.

Konferenciu otvorilo privítanie organizátormi. Júlia Ragačová, riaditeľka Štátneho archívu v Trnave, privítala zástupcov Trnavského samosprávneho kraja, zástupcov jednotlivých zložiek hasičských a záchranných zborov, zástupcov dobrovoľných hasičov, partnerov zo Štátneho okresného archívu v Břeclavi so sídlom v Mikulove i všetkých prítomných hostí z radov odbornej a laickej verejnosti. S príhovorom vystúpil i župan Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič, ktorý vyzdvihol nezastupiteľnú úlohu hasičských zborov v komunite mesta, náročnosť hasičského povolania a poďakoval členom hasičských zložiek za osobnú zodpovednosť, statočnosť a odhodlanosť, ktorú pri výkone svojej práce prejavujú. Prítomným sa krátko prihovril aj prezident Dobrovoľnej požiarnej ochrany SR Jozef Smolinský a veliteľ DHZ Trnava centrum Daniel Haraga.

S odborným príspevkom ako prvý vystúpil Jakub Roháč zo Štátneho archívu v Trnave, ktorý sa venoval rozboru archívneho fondu Dobrovoľný hasičský zbor v Trnave. V úvode hovoril o stave zachovania archívnych fondov jednotlivých hasičských zborov na Slovensku, pričom rozsah tých najzachovanejších sa pohybuje od 0,12 do 3,71 bm. Dokumenty DHZ v Trnave s rozsahom 6,375 bm prevzal štátny archív v dvoch fázach. Prvú časť, pochádzajúcu z rokov 1868 – 1952, prevzal v roku 1961 a násled-

*Obr. 1. Pohľad do prednáškovej sály
Západoslvenského múzea v Trnave.
Foto: Ivana Červenková.*

ne k nej bol Jozefom Šimončičom vypracovaný inventár. Druhá časť dokumentov do roku 2010 sa do archívu dostala v roku 2013. Autor poukázal na nedostatky pri spracovaní prvej časti fondu a vysvetlil zámery reinventarizácie fondu, ktorej sa venuje.

Romana Luchavová zo Štátneho archívu v Trnave sa zamerala na úlohu remeselníkov pri hasení požiarov v meste. Po krátkom priblížení pôsobenia cechov v Trnave a organizácie remeselníckej práce analyzovala ich povinnosti v oblasti hasenia požiarov prostredníctvom konkrétneho protipožiarneho poriadku mesta Trnava z 19. storočia. Text dokumentu je rozdelený na štyri hlavné časti, ktoré sa zaoberajú: I. spôsobmi, ako eliminovať vznik požiaru, II. rýchlym oznámením vypuknutia požiaru, III. organizáciou hasenia požiaru (úlohy pre remeselníkov z konkrétnych cechov) a IV. odstraňovaním následkov požiaru.

Júlia Ragačová priniesla portrét Bela Voldána (* 1877 – † 1961), ktorý patril medzi najvýznamnejšie osobnosti dobrovoľnej hasičskej ochrany na Slovensku. Po priblížení genealogických údajov zamerala pozornosť na jeho účinkovanie v DHZ v Trnave, kde od roku 1921 pôsobil ako veliteľ. V roku

*Obr. 2. Pohľad do prednáškovej sály
Západoslovenského múzea v Trnave.
Foto: Ivana Červenková.*

1935 sa stal veliteľom Krajinskej (vtedy *Zemskej*) hasičskej jednoty. Na tomto poste pôsobil až do zrušenia organizácie v 50. rokoch 20. storočia.

V druhom bloku konferencie vystúpila Terézia Májková zo Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Skalica. Zamerala sa na požiare v slobodnom kráľovskom meste Skalica. Prostredníctvom analýzy záznamov v mestských knihách chronologicky priblížila počet požiarov v meste, ako aj ich dôsledky. Najničivejší požiar v 17. storočí vypukol v meste 10. mája 1639, zničil 296 domov, radnicu, kostol, faru a vyžiadal si aj sedem ľudských životov. Ešte katastrofálnejší bol požiar v roku 1741, keď zhorelo celé mesto okrem 29 domov pod hradbami a v ohni zahynulo 70 ľudí.

Ivana Červenková zo Slovenského národného archívu sa venovala protipožiarnym opatreniam na cisárskom panstve Holíč. Centrálna správa, ktorou pre panstvo bolo riaditeľstvo cisárskych majetkov vo Viedni, sa rôznymi spôsobmi snažila znížiť riziko vzniku požiarov s cieľom ochrániť majetok cisárskej rodiny. K týmto protipožiarnym opatreniam patrila inštalácia bleskozvodov na panských budovách, nákup hasiacej techniky, osvetla. Od 30. rokov

19. storočia boli na panstve propagované výhody protipožiarného poistenia budov i poľnohospodárskych produktov.

Dejinami hasičského spolku v Tešedíkove sa zaoberala Judita Szekeresová Kováčsová zo Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Galanta so sídlom v Šali. Spolok vznikol v roku 1885 a pri založení mal 55 členov. Jeho činnosť prerušila prvá svetová vojna. K obnove spolku prišlo v roku 1924, pričom veľký podiel na jeho ďalšej činnosti mal veliteľ Cyprián Lelovics. Spolok zohrával dôležitú úlohu v živote obce, medzi jeho členov patrili aj predstavitelia miestnej inteligencie. Aktívny je do súčasnosti.

V poslednom bloku konferencie vystúpila Lucia Nováková z Katedry klasickej archeológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Vo svojej prednáške hľadala stopy ohňa v archeologických dokladoch. Najstaršie nálezy dokladajúce prítomnosť ohňa pochádzajú z Afriky (Koobi Fora, Keňa) spred 1,5 – 1,6 mil. rokov. Z prostredia strednej Európy poznáme najstaršie z lokality Vertesszolos v Maďarsku (pred 350 000 – 300 000 rokmi). Autorka priblížila spôsob identifikácie spálených vrstiev i metódy bioarcheologického výskumu. Poukázala na konzervačné vlastnosti ohňa a jeho vplyv na zachovanie nálezov, napr. Akrotiri, Pompeje, Herculaneum.

Attila Fodor z Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Dunajskej Strede ozrejmil právnu úpravu zriaďovania dobrovoľných hasičských zborov v obciach podľa zákona č. 314/2001 Z. z. Sústredil sa na povinnosti obcí v tejto oblasti, podmienky členstva, typy odbornej prípravy a pod.

Na záver prezentovali svoj spoločný príspevok Miroslava Boboková zo Štátneho archívu v Trenčíne, pracoviska Archív Bojnice a Vladimír Považan z Občianskeho združenia (OZ) pre hasičskú históriu na Slovensku. M. Boboková informovala o zriadení Republikovej komisie pre históriu pri DPO SR v marci 2023. Jej cieľom je zmapovanie historickej hasičskej techniky, zmapovanie aktuálnej situácie vo výskume histórie hasičstva a zistenie existencie a následná digitalizácia historických dokumentov týkajúcich sa dejín hasičstva na Slovensku. V. Považan predstavil OZ pre históriu hasičstva na Slovensku, jeho ciele a aktuálne projekty.

Konferencia priniesla veľa zaujímavých informácií viažucich sa k dejinám hasičstva na Slovensku. Organizátorom prajeme veľa ďalších vydarených podujatí!

*Ivana Červenková
Slovenský národný archív*

RELÁCIA O DEJINÁCH ARCHÍVOV NA RTVS

Relácia SK Dejiny má svoje miesto v portfóliu verejnoprávnej televízie od roku 2017. Moderátorom relácie je Ľubomír Bajaník, ktorý má k histórii aj odborne veľmi blízko. Magisterské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave totiž absolvoval v odbore história – anglický jazyk a literatúra. Počas šiestich rokov priniesla táto relácia veľké množstvo historických tém, ktorú prezentovali hostia z radov slovenských odborníkov a odborníčok. Napriek tomu, že vysielač čas premiér vo štvrtok o 22:00 na Dvojke nepatrí medzi najatraktívnejšie, záujemcovia o históriu nemajú problém sa k jednotlivým dielom vrátiť prostredníctvom bezplatného archívu televízie.

V novembri 2023 (2. a 9.) boli odvysielané v premiére dve časti o slovenských archívoch, ktoré sa natáčali v priestoroch Slovenského národného archívu. V prestrihoch sa objavili rôzne, aj historické, zábery archívov a archivárov, ktoré uchováva RTVS vo svojom audiovizuálnom fonde. Pod scenárom je podpísaný Peter Šoltés z Historického ústavu SAV, ktorý spolupracoval s kolegyňou Jaroslavou Rogulovou a Richardom Pavlovičom zo Štátneho archívu v Košiciach. V prvej časti vystúpili Miroslav Martinický zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči, Peter Keresteš zo Štátneho archívu v Nitre a Martina Orosová z Archívu Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (SR). V druhej časti vystúpil vyššie spomenutý Richard Pavlovič, Ivan Tichý ako hlavný predstaviteľ Slovenského národného archívu a napokon Mária Mrižová, riaditeľka odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR.

Hneď na úvod by som chcel zdôrazniť, že nápad urobiť reláciu o archívoch treba jednoznačne oceňiť. Chronologické členenie bolo logické, prvá časť sa venovala archívom do roku 1945, druhá od tohto obdobia až do súčasnosti. Toto rozdelenie však nebolo dodržané dôsledne, pretože Ivan Tichý s moderátorom Ľ. Bajaníkom diskutoval prevažne o Slovenskom národnom archíve (SNA).

V prvej časti sa divák dozvedel základné poznatky a fakty o vývoji archívov v Uhorsku od M. Martinického a P. Keresteša. Nimi podaný prehľad bol spravený veľmi dobre, obaja sú napokon naslovovaní odborníci, ktorí v problematike čulo publikujú. P. Keresteš však nebol miestami vhodne zostrihaný, čo spôsobilo, že sa viackrát zopakoval. Na otázku moderátora o profesionalizácii profesie archivára mi chýbala odpoveď, že to súvisí s profesionalizáciou celej vedy a najmä historiografie v 19. storočí. V meniacej sa spoločnosti vzrástol záujem o dejiny

*Obr. 1. Zľava Ľubomír Bajaník, Martina Orosová a Peter Keresteš počas nakrúcania relácie SK DEJINY v Slovenskom národnom archíve.
Zdroj: facebook.com, SK Dejiny.*

a v mestách sa nám objavujú prví riadni archivári, nie úradníci, ktorí majú popri iných činnostiach na starosti aj archív. Z niektorých sa dokonca stali verejní intelektuáli s veľkým dosahom na mesto i región, v ktorom pôsobili, ako boli Ján Batka, Pavol Križko a iní. Rozumiem, že nie všetko sa do relácie zmestí a nie je jednoduché povedať v krátkom čase to najpodstatnejšie. Myslím si však, že toto je pomerne dôležité, osobitne v kontexte položenej otázky.

Počas rozprávania oboch kolegov, ktorí sa venujú starším dejinám archívom, sa mi vracala jedna myšlienka. Nie je tam príliš veľa terminológie a odborných výrazov, bude tomu divák rozumieť? Na túto otázku nepoznám odpoveď, zorientovaný archivár či historik určite nemal problém, laik sa v tom mohol stratiť. Keď sprevádzam po archíve študentov, zväčša sa ich pýtam, či vedia, aký je rozdiel medzi archívom, múzeom a galériou, prípadne, aké archívy poznajú. Niektorí vedia odpovedať, niektorí nie. Azda mohla byť celkom na úvod zodpovedaná aj táto, vôbec nie banálna otázka o tom, čo je to archív a o akých archívoch bude diskusia.

Na záver prvej časti prišla do relácie Martina Orosová, ktorá rozprávala o vývoji archívnictva v medzivojnovom období. Otázky boli kladené správne a odpovede vystihovali situáciu, ktorá panovala v celom (česko)slovenskom archívnictve v danom období. Bolo to obdobie diskontinuity a stagnácie, nedostatočného záujmu a personálnych problémov. Na otázku moderátora, kto boli tí priekopníci archívnictva, M. Orosová vymenovala v našich kruhoch známe mená. Môže sa to zdať takpovediac ako povinná jazda, ale opäť pripomínam, že v tomto veľmi záleží od diváka.

Obr. 2. Zľava Ľubomír Bajaník a Richard Pavlovič počas nakrúcania relácie SK DEJINY v Slovenskom národnom archíve. Zdroj: facebook.com, SK Dejiny.

Druhý diel relácie začal diskusiou moderátora s R. Pavlovičom, ktorý rozprával o vývoji po druhej svetovej vojne. Nie všetko, čo medzi nimi odznelo, bolo podľa môjho názoru dôležité. Množstvo dátumov a organizačných zmien, medzi ktorými nechýbali ani podstatné míľniky, vysvetlenie sovietskeho vplyvu na archívniectvo a pod. V záplave faktov však unikli kľúčové informácie, ktoré si dovoľím formulovať takto. Najpodstatnejším pre toto obdobie je skutočnosť, že archívy boli začlenené pod silový rezort vnútra, boli pod dohľadom štátu a mali slúžiť potrebám štátnej ideológie. Archívniectvo a historiografia boli v očiach nového režimu prepojenými nádobami. Archivári pripravovali materiály, vydávali pramene a historici z nich mali ťažiť. To je prípad predovšetkým 50-tych rokov, sprofanovaných tém robotníckeho hnutia, KSČ, priemyselňovania a podobne. Výsledkom ideologizácie archívniectva bola však aj jeho profesionalizácia. Sú to počiatky moderného spracovávanía archívnych fondov. Archívy sa stali verejnými inštitúciami, hoci s obmedzeniami, dovtedy boli prístupné len profesionálnym bádateľom. Oproti obdobiu prvej ČSR ide o výrazný posun, pretože tu máme štátny záujem, hoci stále finančne nedostatočný, a prvých odborníkov na archivistiku. Žiaľ, nedozvedeli sme sa meno ani jedného, hoci v prvom diele, ako som už spomenul, zazneli mená ako Václav Chaloupecký, Daniel Rapant či Alexander Húščava. Divák nepočul mená Michal Kušík, ani Jozef Watzka, Darina Lehotská či Elemír Rákoš – Kušík dokonca nebol spomenutý ani ako riaditeľ národného archívu. Práve vyššie spomenutí boli priekopníkmi v spracovávaní a v tvorbe metodiky, vypracovávali prvé archívne pomôcky, dovtedy sa odborná verejnosť v archí-

ve podstate nevedela orientovať. Zdôrazňujem, že v kontexte oboch dielov ide navyše o disproporciu.

Dovoľm si tiež jednu úvahu, ktorá sa vzťahuje na oba diely. Podľa môjho názoru nebolo dostatočne objasnené, čo spracovávanie vlastne je, prečo ide o odbornú prácu a aké úkony zahŕňa. Prezentovanie cenných jednotlivín považujem za anachronizmus, ktorý archivárov stavia do pozície zberateľov „pikošiek“. Za užitočnejšie by som považoval vysvetliť, že to najcennejšie na archívoch je kontinuita zachovávanía minulosti našej spoločnosti. Čiže nie jeden dokument, ale súbory dokumentov z rôznych storočí nám dávajú možnosť komplexne študovať určité javy. A to je podstata aj archívneho vnímania a spracovávanía dokumentov. Vidieť dokument v systéme dokumentov, nie ako izolované historické svedectvo. Vo svete sa tiež rozvíja archívna pedagogika, archívy takto nie sú len „strážcami pamäti“, ale podieľajú sa na budovaní demokratickej spoločnosti. V tom je veľký potenciál archívov, čo mohlo podľa môjho názoru diváka zaujať.

Po R. Pavlovičovi sa rozhovor odohrával medzi I. Tichým a moderátorom. Ako som už spomenul, riaditeľ SNA sa venoval najmä „svojmu“ archívu, tam však smerovali aj otázky moderátora. Situácia v SNA, čo sa týka digitalizácie alebo zahraničnej spolupráce, nevystihuje slovenské archívniectvo ako celok, ale tu sa dostávame k scenáru a nie k respondentovi. Bolo by lepšie, ak by sa dodržal chronologický koncept. SNA je náš najväčší a najvýznamnejší archív, mohol mu byť pokojne venovaný celý jeden diel – to je však už zodpovednosť dramaturgie RTVS.

Na záver prišla do relácie Mária Mrižová, ktorá hovorila o aktuálnych problémoch slovenského archívniectva. Nezaprela, že jej srdcovou záležitosťou je najmä správa registratúry a elektronizácia verejnej správy. Slovenských archivárov vykreslila nie veľmi pekne, v zásade ako osoby, ktoré žijú v minulosti a sú nedôverčivé voči elektronickým dokumentom. K tomu len jedna poznámka. Možno by archivári dôverovali systému, keby systém fungoval. M. Mrižová spomenula, že sa buduje Elektronický archív Slovenska, zabudla však dodať, ako dlho sa buduje. Tým je, myslím, povedané všetko.

Záverom by som chcel poďakovať za záujem RTVS. Napriek výhradám ďakujem aktérom, ktorí vystúpili a ktorí ju tvorili. Napokon relácií, ktoré sa venujú archívu, je ako šafranu. Ktovie, kedy sa dočkáme aj skutočnej diskusie o archívoch na pôde verejnoprávnej televízie.

Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy

STOWARZYSZENIE ARCHIWISTÓW POLSKICH A GNIEWSKY SEMINÁR

Poľské archívnictvo nie je pre slovenských archivárov neznáme. V rámci dlhoročných vzťahov s Poľskou archívnu spoločnosťou (*Polskie Towarzystwo Archiwalne*) na čele s profesorkou Hannou Krajewskou máme za sebou viacero vzájomných návštev, výstav a konferencií. Tento rok sme nadviazali kontakty aj s druhou organizáciou, Združením poľských archivárov (*Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, SAP*),¹ ktoré vedie predseda Andrzej Jabłoński. Združenie má záujem podpísať s SSA dohodu o spolupráci a prehĺbiť naše vzájomné poznanie.

Združenie poľských archivárov je najstaršou a najväčšou poľskou organizáciou s vyše 50-ročnou tradíciou združujúcou zástupcov odbornej komunity v oblasti archívnictva. Momentálne má vyše 1 600 členov. Riadiaci výbor tvorí spolu s predsedom 23 členov. Hlavné sídlo má vo Varšave, ale jeho pobočky sú v ďalších 24 mestách Poľskej republiky. Činnosť a poslanie SAP sú v mnohom podobné našej spoločnosti vrátane „starostlivosti o vysokú úroveň etiky a profesionálnej solidarity členov, ich integrácia do vlastného prostredia a budovanie spoločenskej dôvery a rešpektu k profesii archivára a archívnictvu“.² Združenie má päť aktívnych sekcií: sekcia podnikových archívov, sekcia archivárov miestnej samosprávy, sekcia rodinných archívov, sekcia archívneho vzdelávania a sekcia archívov vedeckých a kultúrnych inštitúcií. Každú sekciu tvorí najmenej 30 členov, ktorí môžu zároveň patriť do rôznych pobočiek. V niečom sa však predsa Združenie poľských archivárov líši od SSA. Je to ich podnikateľská činnosť a vzdelávací program, a tiež majetok v podobe nehnuteľností, dividend, cenných papierov a iného hnutel'ného a nehnuteľného majetku. Vďaka tomu môže SAP prevádzkovať vlastnú kanceláriu a zamestnávať ľudí venujúcich sa len činnosti združenia.

Podnikateľská činnosť spočíva v poskytovaní externých systémov na ukladanie dokumentov, ktoré nazývajú Aktívny externý archív,³ inými slovami, SAP prenájíma firmám vlastné priestory na uloženie registratúrnych záznamov a archívnych dokumentov a ich správu kvalifikovanými archi-

Obr. 1. Templársky hrad Gniew adaptovaný na hotel, v ktorom sa konal 15. národný archívny seminár.

Foto: Martina Orosová.

vármi. Záujemcom garantujú zabezpečenie najmodernejšími systémami proti požiaru a vlámaniu, bezpečnosť utajovaných skutočností a osobných údajov. Uchovávajú tiež elektronickú dokumentáciu na ľubovoľných dátových nosičoch a spravujú elektronické archívy podnikov. Súčasťou služieb je aj vedenie evidencie záznamov, ich klasifikácia, vyhotovovanie kópií, príprava vyraďovacieho konania a skartácia záznamov bez dokumentárnej hodnoty. Ďalšou službou je vypracovanie predpisov a noriem pre správu registratúry či podnikového archívu. Takmer 30 rokov sa venujú aj likvidácii firiem a zabezpečujú prevzatie hodnotných dokumentov do príslušného archívu. Priamo z poľského archívneho zákona⁴ vyplýva aj ich kompetencia v starostlivosti o osobné spisy a mzdové záznamy likvidovaných spoločností. SAP poskytuje od roku 2009 všetky služby pod ISO certifikátom manažérstva kvality.

Ďalšou oblasťou činnosti SAP je vzdelávanie. Ich Národné centrum pre vzdelávanie v oblasti archívnictva je zapísané v Registri vzdelávacích inštitúcií a v Registri škôl a neverejných inštitúcií.⁵ Lektormi registratúrneho a archívneho kurzu I. a II. stupňa sú

¹ Stowarzyszenie Archiwistów Polskich. Internetové sídlo dostupné na: <https://sap.waw.pl>.

² § 10, ods. V. štatútu Združenia poľských archivárov z 5. 11. 2022. Dostupné na: <https://sap.waw.pl/statut>.

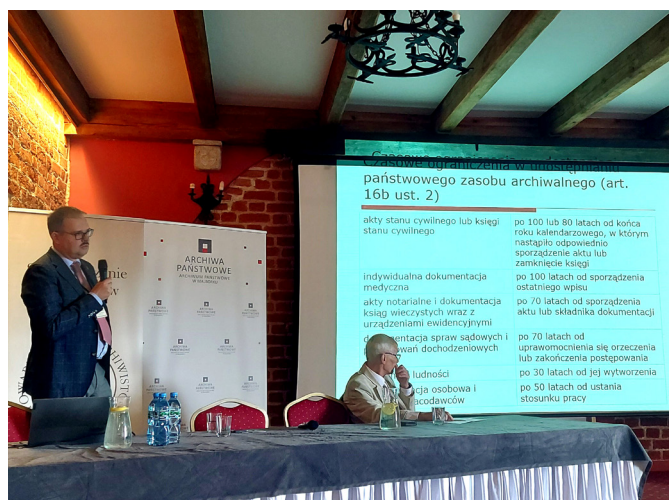
³ Aktywne archiwum zewnętrzne. Dostupné na: <https://sap.waw.pl/archiwum-zewnetrzne>.

⁴ Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (zákon o národných archívnych fondoch a archívoch). Dostupné na: <https://lexlege.pl/ustawa-o-narodowym-zasobie-archiwalnym-i-archiwach>. Dohľad nad národným archívny fondom vykonáva minister kultúry a ochrana národného dedičstva sa vykonáva prostredníctvom hlavného riaditeľa štátneho archívu.

⁵ Krajowe Centrum Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Dostupné na: <https://sap.waw.pl/krajowe-centrum-edukacji-archiwalnej>.

Obr. 2. M. Orosová počas prednášky na seminári predstavila aj Spoločnosť slovenských archivárov. Foto: Wiesław Novosad.

Obr. 3. Profesor M. Konstankiewicz analizoval podmienky prístupu k archívnym dokumentom vyplývajúce z právnych predpisov. Moderátor Andrzej Jabłonski. Foto: Martina Orosová.

skúsení archivári a experti príbuzných odborov. Pracovníci štátnych archívov s dlhoročnou odbornou praxou sú tiež lektormi jednoduchých školení určených pre verejný aj súkromný sektor. Vydavateľská činnosť SAP sa koncentruje na zborníky zo zjazdov a periodikum. V rokoch 1965 – 1995 SAP vydával bulletin *Archivista*. V roku 1996 ho nahradilo štvrťročne vydávané periodikum *Archiwista Polski*.⁶

Na pozvanie predsedu Združenia poľských archivárov pána Andrzeja Jabłońskiego som sa

v dňoch 4. – 6. októbra 2023 zúčastnila 15. národného archívneho seminára s názvom **Spoločné používanie dokumentácie – právne a praktické aspekty**, ktorý sa konal v meste Gniew na severe Poľska. Seminár organizovala sekcia podnikových archívov SAP, Štátny archív v Gdansku a Štátny archív v Malborku. Pre auditórium poľských kolegov som pripravila prednášku o právnych a praktických možnostiach prístupu k archívu a archívnym dokumentom na Slovensku a zároveň som predstavila aktivity Spoločnosti slovenských archivárov. Úvodný príspevok profesora Mareka Konstankiewicza z Univerzity Marie Curie Skłodowskej analyzoval podmienky prístupu k archívnym dokumentom vyplývajúce z právnych predpisov, pričom režim prístupu sa líši podľa toho, či ide o štátny, podnikový, samostatný alebo súkromný archív. Agnieszka Rosa z Univerzity Mikuláša Kopernika sa zamerala na užívateľa v procese spoločného užívania (užívateľ = bádateľ, žiadateľ, čitateľ, klient, záujemca, odborník, návštevník), ktorý musí mať ohromné množstvo vstupných vedomostí a informácií ešte predtým, ako požiada o prístup k dokumentom: musí sa orientovať v štruktúre archívov a ich sídlach, typológii dokumentov, existencii a uložení archívnych fondov, informačných systémoch, archívnych pomôckach, musí poznať bádateľský poriadok, systém objednávaní atď. Prednášateľka vidí možnosti, ako edukáciou a popularizáciou zaktivizovať bádateľov a naučiť ich úspešne vyhľadávať dokumenty, orientovať sa v systémoch a využívať dáta v novom kontexte. Zaujímavý bol pre mňa referát Mateusza Żmudzińskiego (*Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej*) o sprístupňovaní dokumentov v diecéznych archívoch rímskokatolíckej cirkvi. Nešlo ani tak o samotnú problematiku, skôr som si uvedomila, že poľské cirkevné archívy sú „ozajstné“ archívy, zamestnávajú odborníkov, sprístupňujú dokumenty, sú otvorené verejnosti a môžu byť inšpiráciou pre naše cirkevné archívy. Ďalšie príspevky sa venovali prístupnosti dokumentov v rôznych archívoch, ako vojenských, podnikových, štátnych či prístupu k zdravotným, osobným, mzdovým a utajovaným informáciám.

Chcela by som vašu pozornosť upriamiť na poľský internetový portál *Szukaj w archiwach*,⁷ podobný, ako je české *Archivní VadeMeCum*⁸ či maďarská

⁶ *Archiwista Polski*. Dostupné na: <https://sap.waw.pl/archiwista/archiwista-polski-informacje>.

⁷ *Szukaj w archiwach*. Dostupné na: www.szukajwarchiwach.gov.pl.

⁸ *Archivní VadeMeCum*. Dostupné na: vademecum.nacr.cz.

Hungaricana⁹, a aký, žiaľ, na Slovensku chýba.¹⁰ Referoval o ňom Maciej Zdunek z Národného digitálneho archívu (*Narodowe Archiwum Cyfrowe*¹¹), ktorý je správcom portálu. Portál *Szukaj w archiwach*, čiže Hľadaj v archívoch sprístupňuje 60,6 miliónov digitalizátov archívnych dokumentov vo vysokej kvalite, ktoré poskytuje 108 archívov a iných inštitúcií, ako sú múzeá, univerzity, cirkvi, vedecké ústavy. Bádania môžu skeny vyhľadávať, prezerať, sťahovať, deliť sa o ne a môžu sa tiež podieľať na ich popisovaní či tagovaní. Po jednoduchom založení konta si môžu dokumenty uložiť do svojho účtu, vytvárať si vlastné zbierky či požiadať archív o vyššiu kvalitu skenu. Vyhľadávanie je možné fulltextom, prostredníctvom kľúčových slov, dátumov, cez jednotlivé inštitúcie či vytvorené zbierky. Portál prezentuje údaje z Integrovaného archívneho informačného systému ZoSIA,¹² v ktorom štátne a iné archívy popisujú materiály a umiestňujú ich digitálne kópie. Prvá verzia portálu pod názvom *znajwarchiwach.gov.pl* bola sprístupnená už v roku 2009, odvtedy prešla modernizáciou a stále sa zdokonaľuje. Súčasná tretia verzia bola spustená v roku 2019. Zaujímavé je, že užívatelia môžu stiahnuté dokumenty ďalej reprodukovat a šíriť, a to aj na komerčné účely, úplne zdarma, ak práva na dokument patria archívu a platnosť autorských práv uplynula. Samozrejme, je nutné uviesť zdroj (názov archívu, signatúru a pod.) a čas získania dát z webového sídla. Za rok 2022 zaznamenal portál 1,3 milióna užívateľov.

Slovenským archivárom a bádateľom neostáva nič iné, len dúfať, že náš štát a spoločnosť raz pochopí význam a potenciál archívneho dedičstva a priepasť medzi slovenským a svetovým archívnictvom sa nebude donekonečna prehlbovať. Teším sa na chvíľu, keď budem môcť na zahraničných fórach prezentovať slovenské archívne bohatstvo aj vo virtuálnom svete a s hrdosťou všetkých pozývať, aby „hľadali v slovenských archívoch“.

Martina Orosová
Archív Pamiatkového úradu SR

Obr. 4. Agnieszka Rosa sa zamerala na užívateľa v procese spoločného užívania. Foto: Martina Orosová.

Obr. 5. Maciej Zdunek prezentuje možnosti portálu *Szukaj w Archiwach*. Foto: Martina Orosová.

⁹ Hungaricana cultural heritage portal. Dostupné na: www.hungaricana.hu.

¹⁰ Podobný spôsob sprístupňovania zdigitalizovaných dokumentov poskytuje len slovenský pamäťový portál PamMap zameraný na dokumenty týkajúce sa mesta Bratislavy a jej okolia. Do projektu sa postupne pridáva Banská Bystrica, Košice a iné mestá. Hlavný rozdiel spočíva v tom, že projekt PamMap je založený na práci dobrovoľníkov a nie je dotovaný štátom. Dostupné na: www.pammap.sk.

¹¹ Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC). Dostupné na: www.nac.gov.pl.

¹² Zintegrowany System Informacji Archiwalnej ZoSIA - Integrovaný archívny informačný systém ZoSIA je aplikácia určená na rozvoj (evidenciu a inventarizáciu) archívnych fondov na všetkých úrovniach ich hierarchickej štruktúry – od celého archívu až po archívny objekt. Obsahuje tiež rýchly a presný nástroj na vyhľadávanie údajov. Dostupné na: www.nac.gov.pl/archiwum-cyfrowe/systemy-i-infrastruktura-it/zosia.

VPLYV DIGITALIZÁCIE NA ARCHÍVNU PRAX. SKÚSENOSTI CHORVÁTSKÝCH ARCHIVÁROV

V rámci nových vzťahov Spoločnosti slovenských archivárov so zahraničnými spoločnosťami sme od predsedníčky Chorvátskej archívnej spoločnosti (*Hrvatsko arhivističko društvo*) pani Silvije Babić dostali pozvanie na 54. archívnu konferenciu, ktorá sa konala vo Vodiciach v dňoch 25. – 27. októbra 2023. Podujatia sa za SSA zúčastnili Martina Orosová a Marta Švoliková. Téma chorvátskych archívnych dní bola *Vplyv digitalizácie na archívnu prax*. Organizátormi podujatia bol okrem Chorvátskej archívnej spoločnosti aj Štátny archív v Šibeniku. Konferenciu spolufinancovalo Ministerstvo kultúry a médií Chorvátskej republiky. Rokovanie prebiehalo v hoteli Imperial vo Vodiciach, kde sa zišlo takmer 250 účastníkov z Chorvátska i zo zahraničia (Slovensko, Poľsko, Maďarsko, Bosna a Hercegovina, Nemecko a Slovinsko).

Silné dojmy v nás zanechal otvárací ceremoniál, ktorý pre nás nezvykle začínal štátnou hymnou. Archívne dni otvoril prejav ministerky kultúry a médií Niny Obuljen Koržinek, ktorá poďakovala archivárom za ich prácu a za všetky spoločné úspechy, ktoré sa im v posledných rokoch podarilo dosiahnuť. Poukázala na vytvorenie zákona o archívoch, ktorý výrazne zlepšil a zmodernizoval systém ochrany archívnych materiálov vďaka ich dostupnosti a využívaniu v elektronickej podobe. V Chorvátsku sa podarilo realizovať projekt e-Culture, ktorý sprístupnil archívne materiály širokej verejnosti. Diskusie pri prijímaní archívneho zákona poukázali na nevyhnutnosť vypracovania plánu rozvoja, ktorý by zohľadňoval všetky potreby archívnictva. Preto bol vypracovaný strategický dokument *Národný plán rozvoja archívnictva na obdobie rokov 2020 – 2025*, ktorý schválila vláda Chorvátskej republiky v novembri 2019. Zabezpečenie predpokladov úspešného výkonu archívnictva, ako aj sprístupnenia archívneho dedičstva – to sú hlavné ciele národného plánu rozvoja archívnictva. Od roku 2016 do konca roku 2026 bolo a bude z národných zdrojov a prostriedkov z európskych fondov prostredníctvom Ministerstva kultúry a médií novovybudovaných alebo zrekonštruovaných 13 archívov a archívnych úložísk, čím sa zvýši kapacita úložných priestorov v Chorvátsku o 50 %. „Som nesmierne hrdá na archívy, ktoré sa popri obrovskej práci súvisiacej so spracovaním

Obr. 1. Pohľad do rokovacej sály počas prvého dňa konferencie. Foto: Marta Švoliková.

Obr. 2. V národnom parku Krka, sprava Gilles Francois (Family Search), Hanna Krajewska (Poľsko), Martina Orosová, Anita Chodkowska (Poľsko), Marta Švoliková. Zdroj: Archív Martiny Orosovej.

Obr. 3. Gilles Francois z organizácie Family Search pri prezentácii svojho príspevku. Foto: Martina Orosová.

materiálu čoraz viac prezentujú na verejnosti hodnotnými publikáciami, vedeckou prácou, výstavami a účasťou na rôznych podujatiach. Práca archivára je mimoriadne dôležitá, pretože umožňuje ľuďom vidieť kultúrne dedičstvo, ktoré archívy starostlivo uchovávajú,” ocenila prácu archivárov chorvátska ministerka kultúry.

Blok prednášok prvého dňa otvoril profesor Hrvoje Stančić z Filozofickej fakulty Univerzity v Záhrebe, ktorý vystúpil online z Vancouveru s príspevkom *Digitalizácia a správa digitálnych zdrojov*. Ďalšie príspevky sa venovali metódam a nástrojom kontroly konzistencie digitalizovaných do-

kumentov archívnej hodnoty (Miroslav Novak, Krajinský archív v Maribore) a výhodám a nevýhodám digitalizácie v archívnej praxi (Vedran Dukovski, Stefaniya Načinović Licul (Štátny archív v Pazine). Popoludňajším programom prvého dňa pre zahraničných hostí bola návšteva Národného parku Krka. Prechádzka pešími chodníkmi parku a výhľady na vodopády Krka boli nezabudnuteľným zážitkom. Druhý deň chorvátski kolegovia zorganizovali celodenný výlet pre všetkých účastníkov archívnych dní. Navštívili sme Šibenik, jedno z najkrajších miest Jadranu. Miestna Katedrála sv. Jakuba, impozantná goticko-renesančná katedrála z 15. – 16. storočia postavená z kameňa a mramoru, je zapísaná do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Popoludní sme navštívili Et-noland Pakovo Selo. V jeho areáli sa nachádza aj prvé chorvátske múzeum údenej šunky, ktoré prezentuje autentický dalmátsky produkt. Večer sa niesol v znamení hudby, tanca a dobrého jedla.

Posledný deň archívnych dní vyplnili príspevky zahraničných hostí. Prvý vystúpil István Kenyeres, riaditeľ Archívu mesta Budapešť a predseda Maďarskej archívnej spoločnosti, s príspevkom *Time Machine Budapest*. Je to online platforma Budapešťanský stroj času (1800 – 2000), ktorá umožňuje získavanie historických údajov, a tiež ďalšie, súvisiace projekty digitalizácie obsahujúce databázu notárskych listín, záznamy zo sčítania ľudu, mapy, fotografie. Online platforma Budapest Time Machine umožňuje nielen získavanie historických údajov, ale aj navigáciu v priestore a čase prostredníctvom interaktívnych máp s rýchlym a jednoduchým prechodom cez rôzne časové úseky. Je možné študovať premeny mesta, hľadať staré lokality a získať prístup k archívnym prameňom súvisiacim s históriou a obyvateľmi jednotlivých parciel a domov. Online platforma Budapest Time Machine je podporovaná obrovskou databázou portálu kultúrneho dedičstva Hungaricana, ktorá obsahuje milióny strán digitalizovaných zdrojových materiálov o obyvateľoch a budovách mesta, ktoré poskytujú veľké množstvo údajov. Silvio Salomon Jazbec prezentoval netradičnú tému *Pôvod a štruktúra slobodomurárskych archívov*. Gilles François zo známej neziskovej organizácie Family Search vystúpil s príspevkom *FamilySearch – o organizácii a jej najnovších programoch*. Projekt, dobre známy na Slovensku, zatiaľ v Chorvátsku nebol realizovaný.

Program chorvátskych archívnych dní ukončili správy o práci jednotlivých sekcií fungujúcich v rámci archívnej spoločnosti. Nesmierne prí-

Obr. 4. Malebné uličky Šibeniku.
Foto: Martina Orosová.

jemný pobyt v atraktívnej destinácii sme ocenili darom publikácií z pera slovenských archivárov. Veríme, že chorvátsko-slovenské vzťahy naberú v budúcnosti na väčšej intenzite. Ťažko sa nám to priznáva, ale aj od našich južných susedov sa máme čo učiť.

Marta Švoliková – Martina Orosová
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice –
Archív Pamiatkového úradu SR

HISTÓRIA ŠITÁ NA MIERU

Počas prípravy konferencie o dejinách Červenokamenského panstva na Hrade Červený Kameň v júni 2023 Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra nadviazal spoluprácu s obecným poslancom v Doľanoch Ing. Danielom Ďurďovičom. D. Ďurďovič prišiel s nápadom na prípravu výstavy o dejinách obce Doľany, ktorej dal názov *Historické potulky mestečkom Ompitál alebo čo sa našlo v archíve*. Počas bádateľských návštev v archíve sa oboznámil so zachovanými prameňmi k dejinám obce, ktorej historický novoveký názov je Ompitál, a vytvoril koncepciu výstavy. Na príprave výstavy i rovnomenného katalógu s D. Ďurďovičom spolupracovala pracovníčka modranského archívu Mária Feješová, ktorá zodpovedala najmä za odbornú stránku prezentácie dokumentov. D. Ďurďovič urobil z preštudovaných dokumentov výber, oskenoval ich a kópie následne spracoval a graficky upravil.

Výstava a vydanie katalógu sa uskutočnili vďaka podpore z Bratislavskej regionálnej dotačnej schémy na podporu kultúry 2023, oblasť podpory 4: pamäťové, fondové a zbierkové aktivity. Vernisáž výstavy sa konala 26. októbra 2023 v Dome kultúry Juraja Fándlyho v Doľanoch. Oficiálnu časť vernisáže otvorila starostka Dolian Mgr. Katarína Guldanová. Poďakovala autorom a ocenila ich snahu touto formou priblížiť obyvateľom históriu obce. Spolu a autormi slávnostne uviedla katalóg do života. D. Ďurďovič hovoril o svojich skúsenostiach s prípravou výstavy a z množstva vystavených kópií dokumentov spomenul niekoľko konkrétnych, aby návštevníkov vernisáže navnadil na prehliadku výstavy. M. Feješová zdôraznila prínos podujatia z hľadiska doterajších poznatkov o dejinách obce.

Katalóg i výstava posunuli tieto poznatky dopredu. Prezentované výsledky doposiaľ neukončeného bádania obdobia prvej svetovej vojny so zoznamom padlých, ranených i zajatých vojakov z Dolian by mali časom vyústiť do vybudovania pamätníka padlým v prvej a druhej svetovej vojne, ktorý v obci chýba. Katalóg výstavy môže poslúžiť aj ako prameň pre prípravu obecnej monografie. Obec Doľany má svoju monografiu, ktorú napísali zamestnanci modranského archívu v roku 2002. Odvtedy archív prevzal viacero archívnych dokumentov, ktoré sa týkajú najmä starších dejín obce do roku 1848. Pri príprave výstavy M. Feješová našla vo fondoch archívu originálnu listinu vydanú richtárom a radou obce Doľany v roku 1637

Obr. 1. Obálka katalógu výstavy.

s pečatou, ktorú autori obecnej monografie v roku 2002 nereflektovali. Význam výstavy a katalógu je najmä v tom, že prezentuje celkom nové archívne dokumenty, ako aj dosiaľ nevyužitú a menej známe archívne dokumenty týkajúce sa dejín obce Doľany. Vybrané kópie dokumentov z fondov Štátneho archívu v Bratislave, pracoviska Archív Modra autori tematicky zoradili a ich výber doplnili niektorými historickými súvislosťami, faktami a fotografiami zo súkromných zbierok obyvateľov Dolian. Množstvo dostupných archívnych písomných prameňov však neumožnilo pokryť celú šírku života v obci, a tak sa snažili vybrať tie najzaujímavejšie a ich doslovným prepisom nechali mnohokrát vyniknúť jedinečný miestny dialekt, ktorý sa preniesol aj do úradného písomného styku.

Na vernisáži sa zúčastnili aj zástupcovia Štátneho archívu v Bratislave na čele s riaditeľkou PhDr. Lenkou Bartalosovou, PhD., ako aj zástupcovia pracoviska v Modre pod vedením Mgr. Zuzany Krajčovičovej. Dokumenty boli vystavené na paneloch a zoskupené do tematických celkov: 1.) správa mestečka Ompitál (dokumenty do roku 1871); 2.) Obvodný notársky úrad v Ompitáli (1871 – 1945); 3.) zo všedného života obyvateľov (1619 –

Obr. 2. Starostka obce (prvá zľava) s autormi D. Ďurďovičom a M. Feješovou počas oficiálnej časti vernisáže výstavy. Foto: Pavel Benčík.

1953); 4.) prvá svetová vojna (1914 – 1918); 5.) školstvo; 6.) starostlivosť o lesy. Vo výstavnej sále bol k dispozícii na nahliadnutie aj sprievodca po archíve v Modre. Okrem čerstvo vytlačeného katalógu výstavy bola možnosť kúpy publikácie *Archív na okraji mesta*, prípadne iných kníh regionálneho zamerania. Návštevníci sa popri prezeraní panelov mohli ponúknuť z pripraveného pohostenia.

Veľký záujem o výstavu i katalóg bol prekvapením i pre samotných autorov. Dokumenty, s ktorými archivári bežne prichádzajú do kontaktu, ale na ktoré v monografiách nezostáva priestor, návštevníkom priniesli také informácie o predkoch, o ktorých mnohokrát ani netušili. Debaty o histórii sa v ďalších dňoch presunuli do kuchýň a pivníc, kde sa o nových poznatkoch diskutovalo medzi členmi široko rozvetvených rodín. A to bolo jedným z cieľov – priniesť čriepky miestnej histórie priamo tým, ktorých sa týkajú, teda potomkom ľudí tých časov, a vzbudiť v nich záujem nielen o miestnu históriu, ale i prácu archivárov či archívov ako takých.¹

Daniel Ďurďovič
– Mária Feješová

UVEDENIE DO ŽIVOTA PUBLIKÁCIE ALEXEJ LELEŇKO – KOREŠPONDENČNÝ ŠACHISTA

Naše pracovisko začiatkom roka navštívila pani Helena Leleňková spolu so šachovým priateľom pánom Igorom Soľanikom s prosbou, či by bol archív ochotný podieľať sa na spopularizovaní jej manžela Alexeja Leleňka, zakladateľa korešpondenčného šachu v okrese.

Alexej Leleňko sa venoval takmer 50 rokov korešpondenčnému šachu, ktorý nielen hrával, ale aj organizoval družstvá, ktoré dosiahli významné úspechy na celoštátnej úrovni. Reprezentoval Slovensko na rôznych európskych a svetových súťažiach, kde dosiahol významné úspechy. Vo Vranove nad Topľou viedol šachový krúžok pre deti. Bol aj rozhodcom na celoslovenských korešpondenčných turnajoch.

Ich nápad a naše rozhodnutie prijať účasť v tomto projekte získalo reálnu podobu a 9. novembra 2023 sa v Štátnom archíve v Prešove, pracovisku Archív Vranov nad Topľou uskutočnilo slávnostné podujatie, ktorého hlavným zmyslom bola spomienka na Alexeja Leleňka spojená s uvedením do života publikácie *Alexej Leleňko – korešpondenčný šachista*. Podujatia sa okrem manželky Heleny a jeho najbližšej rodiny zúčastnili aj zástupcovia samosprávy, šachoví nadšenci a všetci tí, ktorí ho dôverne poznali.

Podujatie otvorila vedúca archívu Daniela Ihnáťová, ktorá prítomným predstavila osobnosť Alexeja Leleňka. Následne odovzdala slovo zostavovateľovi publikácie Igorovi Soľanikovi, ktorý prítomných oboznámil s jej obsahom. Po predstavení rozsahom nevelkej, ale obsahom určite zaujímavej

Obr. 1. Uvedenie do života publikácie Alexej Leleňko – korešpondenčný šachista.

Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou, foto: Štefan Vozár.

¹ Článok vyšiel v rovnakom znení aj v obecných novinách Doľanské noviny, 2023, roč. XIII., č. 3.

publikácie sa uskutočnil samotný akt uvedenie do života. Slávnostnú atmosféru doplnila výstava zostavená zo získaných trofejí, diplomov, šachovej korešpondencie, a tiež sprostredkované zážitky v ústnom podaní jeho dobrými priateľmi, bývalými kolegami či rodinnými príslušníkmi.

Veríme, že podujatie, ale hlavne publikácia prispieja k zachovaniu spomienok na takú skvelú a skromnú osobnosť, akou bol Alexej Leleňko. Šíril a podieľal sa na prezentácii mesta Vranov nad Topľou, ako aj okresu získanými oceneniami a úspechmi v netypickej športovej disciplíne, akou bol korešpondenčný šach. S čistým svedomím môžeme povedať, že patril medzi najlepších športovcov všetkých čias v okrese.

Na záver sa žiada dodať aspoň jednu myšlienku na adresu šachu.

„Hranie šachu je jedinečný prostriedok k tomu, aby bol človek objektívny pri hodnotení vlastných slabostí.“

(Alexander Kotov).

PhDr. Daniela Ihnátová
Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Vranov nad Topľou

SEMINÁR Z CYKLU OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHÍVNICTVA VIII. VŠESTRANNÝ ARCHIVÁR JÁN MILAN DUBOVSKÝ (*1933 – †2005)

V posledných mesiacoch kalendárneho roka sa už tradične konal seminár z cyklu *Osobnosti slovenského archívnictva*. Jeho v poradí už ôsme pokračovanie sa uskutočnilo 24. novembra 2023 v Dome kultúry v Pezinku. Jeho účastníci si pripomenuli nedožitú 90. narodeninu archivára Jána Milana Dubovského, dlhoročného riaditeľa modranského archívu, ktorý začína svoj profesijný život v Pezinku. Usporiadateľmi boli Spoločnosť slovenských archivárov (SSA), MV SR, Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra, Slovenská historická spoločnosť (SHS) pri SAV, sekcia archívnictva a pomocných vied historických a Mestské múzeum v Pezinku.

Akciu otvorila predsedníčka SSA Martina Orosová, ktorá privítala pezinského primátora Romana Mácsa, spoluorganizátorku seminára, riaditeľku Mestského múzea v Pezinku Petru Pospuchovú a vedúcu modranského archívu Zuzanu Krajčovičovou. Poďakovala sa zástupcom sponzorov podujatia, a to primátorom miest Pezinok a Modra. Mesto Pezinok zadarmo poskytlo priestor, technické vybavenie aj sociálne zázemie na rokovanie, mesto Modra finančne prispelo na občerstvenie. Organizátori si veľmi vážia túto pomoc, pretože vzhľadom na voľný vstup na seminár by tieto výdavky museli byť hrazené z účtu SSA.

M. Orosová odovzdala slovo primátorovi R. Mácsovi, ktorý privítal účastníkov seminára v meste Pezinok a zaželel im príjemné rokovanie. P. Pospuchová v krátkom uvítacom príhovore pripomenula, že modranský archív pred presťahovaním sa do Modry sídlil v pezinskej historickej radnici v rovnakých priestoroch ako súčasné mestské múzeum. Mária Feješová zo Štátneho archívu v Bratislave, pracoviska Archív v Modra privítala vzácne hostky, bývalé spolupracovníčky J. M. Dubovského Hermínu Kaufmannovú a Tatjanu Minárikovú. Štefan Hrivňák sa ujal moderovania prvého bloku seminára a oznámil drobné zmeny v programe.

Úvodný príspevok s názvom *J. M. Dubovský a Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Krúžok historikov v Modre* predniesla Veronika Nováková. Bol bohatý na biografické údaje a venoval sa činnosti J. M. Dubovského v Krúžku historikov SHS pri SAV, ktorý viedol od roku 1978. Autorka ozrejmila, ako táto organizácia vznikla, aké boli jej počiatky a plány. Podrobne zmapovala odborné príspevky, ktoré

J. M. Dubovský predniesol na seminároch, ktoré krúžok organizoval až do utlmenia svojej činnosti po roku 1990. Záver príspevku bol venovaný pôsobeniu J. M. Dubovského v mnohých odborných komisiách. Odznelo tiež osobné vyznanie Veroniky Novákovej, ktorá nazvala J. M. Dubovského učiteľom praktického archívnictva, ktorý pozdvihol úroveň okresných archívov v celoslovenskom meradle.

Príspevok Michala Duchoňa *Vklad J. M. Dubovského do výskumu problematiky mestských dejín (Modra, Pezinok)* neodznal z dôvodu neprítomnosti autora. Vzťahu J. M. Dubovského k mestu Pezinok sa vo svojom príspevku *J. M. Dubovský a spolupráca s mestom Pezinok* venoval Oliver Solga, okrem iného dlhoročný primátor mesta Pezinok. J. M. Dubovský ako okresný a mestský archivár v Okresnom archíve v Pezinku a neskôr vedúci, riaditeľ a archivár v Štátnom okresnom archíve v Pezinku so sídlom v Modre sa pričínal o vznik mnohých publikačných výstupov k dejinám Pezinka. V roku 1982 bol s Jurajom Žudelom spoluzostavovateľom monografie *Dejiny Pezinka*. Bohatá bola aj jeho spolupráca s mestskými organizáciami a inštitúciami, napríklad hasičskou organizáciou, baníckym spolkom a gymnáziom v Pezinku na príprave ich publikácií. V závere príspevku zarezonovala osobná spomienka na J. M. Dubovského ako na hlboko veriaceho, pracovitého a skromného človeka.

Príspevok Martina Lukáča *J. M. Dubovský – novodobý Gabriel Kolinovič Šenkvičský* bol kvôli jeho neprítomnosti nahraný vopred a pustený zo záznamu. Činnosť J. M. Dubovského bola úzko spätá aj s obcou Šenkvice. J. M. Dubovský ako rodák z Trnavy hoci pôvodom z Dechtíc sa sem priženil do rodiny Márie Pallovej. Tu sa intenzívne zapojil do spoločenského diania. Spolupracoval pri budovaní Pamätnej izby Šenkvíc, pri oslavách 400 rokov Šenkvíc v roku 1966, a to spoluorganizovaním alegorického sprievodu a zostavením monografie o dejinách obce. Bol spoluautorom prvého oficiálneho názvoslovía šenkvičských ulíc, aktérom miestnej komunálnej politiky, pracoval v redakčnej rade časopisu Šenkvičan a bol bádateľom šenkvičských dejín. Jeho činnosť a práca pre Šenkvice bola komplexná.

Ako posledný v prvom bloku seminára vystúpil syn J. M. Dubovského Patrik Dubovský. Na úvod poďakoval organizátorom podujatia za jeho prípravu a realizáciu. Svoj príspevok *Prínos J. M. Dubovského do problematiky novodobých cirkevných dejín* venoval priblíženiu záujmu svojho otca o cirkevné dejiny. Ten pramenil v rodinnom zázemí. Jeho pôvodný úmysel zasvätiť svoj život kňazskému povolaniu nebol realizovaný, pretavil sa však do ce-

Obr. 1. Prednáška O. Solgu v prvom bloku programu seminára. Foto: Marta Švoliková.

Obr. 2. H. Kaufmannová, kolegyňa J. Dubovského v rokoch 1965 – 2000. Foto: Marta Švoliková.

loživotného záujmu o cirkevné dejiny. Pred rokom 1989 sa J. M. Dubovský ako riaditeľ archívu pričínal o záchranu archívnych fondov cirkevných inštitúcií, po roku 1989 sa začal cirkevným dejinám venovať plnohodnotne. Jeho témou sa vzhľadom na jeho osobné životné skúsenosti stala perzekúcia cirkví, venoval sa aj výskumu života šenkvičského farára Alfonza Paulena, ako aj cirkevným dejinám obce Dechtice. Počas celého života sa vyznačoval silným ekumenickým a tolerantným cítením.

Po krátkej prestávke sa moderovania druhého bloku seminára ujala M. Feješová a uviedla príspevok Š. Hrivňáka *J. M. Dubovský v kontexte regionálneho heraldického výskumu a tvorby*. Autor v ňom vyzdvihol činnosť J. M. Dubovského v oblasti heraldiky a heraldickej tvorby. Sám síce nebol členom Heraldickej komisie, bol však na jej zasadnutia v re-

Obr. 3. Rozhovory počas prestávky v malej predsieni kultúrneho domu. Foto: Mária Feješová.

Obr. 4. Prednáška J. Roháča v druhom bloku programu seminára. Foto: Marta Švolíková.

levantných prípadoch prizývaný. Pričinil sa o vznik obecných erbov Pezinka (1991), Stupavy (1992), Šenkvic (1994), Častej (1995), Chorvátskeho Grobu (1995) a Viničného (1997). Príspevok sa podrobnejšie venoval tvorbe erbov Častej a Pezinku.

V neprítomnosti autora Juraja Turcsányho jeho príspevok *J. M. Dubovský ako riaditeľ archívu* prečítal pracovník modranského archívu Igor Balušík. Činnosť J. M. Dubovského bola v tzv. pezinskom období zameraná najmä na záchranu a sceľovanie archívnych fondov, v neskoršom období, keď boli archívne dokumenty presťahované do novej účelovej budovy archívu v Modre, zas na publikačnú a vedeckú činnosť. Príspevok bol obohatený o osobný pohľad J. Turcsányho na jeho riaditeľa, na jednej strane prísneho a direktívneho, na druhej strane milého a priateľského.

V duchu osobných spomienok sa niesol aj príspevok Juraja Roháča *S „direttore“ vo „večnom meste“*. J. M. Dubovský bol niekoľkonásobným účastníkom archívnych výskumov v Ríme. V roku 1990 ho absolvoval spolu s Vladimírom Horváthom, pričom obaja upozornili na informačné bohatstvo vatikánskych archívov. J. Roháč s J. M. Dubovským absolvoval spolu tri výskumné pobyty v Ríme (v roku 1992 spolu s Máriou Melníkovou, v roku 1993 s Jozefom Šimončíčom a v roku 1994 s Máriou Stieberovou). J. M. Dubovský pri štúdiu využil svoje výborné jazykové znalosti z latinčiny a svoju pracovitosť. Jeho snom bolo napísať moderné slovenské cirkevné dejiny.

Posledným prednášateľom bol Marko Semeš, synovec J. M. Dubovského. Jeho príspevok *J. M. Dubovský a rodina Dubovských z Dechtíc* bol retrospektívnou sondou do dejín rodiny Dubovských. Prostredníctvom obrazovej dokumentácie, fotografií a osobných dokumentov z rodinného archívu stručným komentárom priblížil život a rodinné zázemie J. M. Dubovského.

Záver podujatia spestrila krátka diskusia, do ktorej sa osobnými spomienkami zapojili účastníci seminára, a to P. Dubovský a Jaroslav Nemeš, študent J. M. Dubovského na Trnavskej univerzite v Trnave. Diskusiu zakončila M. Feješová sprostredkovanou vtipnou spomienkou na nevydarené víno, ktoré vyrábala J. M. Dubovský a núkal ho svojim kolegom. Príspevky prednášajúcich sprevádzala bohatá obrazová prezentácia fotografií mapujúcich život J. M. Dubovského, ktorú vytvorila M. Feješová. Záverečné slová predsedníčky SSA M. Orosovej, ktorými opätovne vyzdvihla pracovitosť, múdrosť a poctivosť archivára a historika J. M. Dubovského, uzatvorili toto odborné spomienkové podujatie.

Katarína Kučerová Bodnárová
Archív výtvarného umenia
Slovenskej národnej galérie v Bratislave

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

ZÁHADNÁ STREDOVEKÁ LISTINA V MODRANSKOM ARCHÍVE

Pezinok je prvé mesto, ktoré malo v bývalom okrese Bratislava-vidiek, rozkladajúcom sa približne na území dnešných okresov Malacky, Pezinok a Senec, vydanú monografiu o svojich dejinách v modernom slova zmysle. Vyšla v roku 1947 z pera mladej začínajúcej archivárky Dariny Lehotskej. Mesto si v roku 1947 pripomenulo 300. výročie udelenia privilégia o povýšení na slobodné kráľovské mesto. Funkcionári národného výboru chceli toto výročie osláviť vydaním publikácie a hľadali historika, ktorý by bol schopný napísať dejiny obce od najstarších čias do roku 1918. Obrátili sa na profesora Daniela Rapanta, ktorý im odporučil D. Lehotskú. Ako sama píše v úvode svojej monografie, informácie čerpala jednak z vydaných edícií prameňov, ako aj z mestského archívu. Vzhľadom na stav usporiadania archívnych dokumentov z činnosti Magistrátu mesta Pezinok (1511 – 1922) to bol z jej strany úctyhodný počin. V mestskom archíve v historickej radnici napríklad nenašla takmer žiadne dokumenty týkajúce sa cechov, preto usúdila, že zhoreli pri rozsiahlom požiari Pezinka v roku 1832. Našťastie, nebola to pravda. Archívne dokumenty pezinských cechov sa zachovali v pomerne veľkom rozsahu.

D. Lehotská sa pri písaní monografie dobre oboznámila s pezinskými reáliami. Latinský názov Pezinka v tvare *Bozin* alebo *Bazin* vykladala zo slovenského Bazín. Názov Pezinka spomínáme preto, že v našom rozprávaní bude hrať dôležitú úlohu. V nasledujúcich rokoch sa D. Lehotská dostala na čelo Archívu mesta Bratislavy a s kolektívom sa pustila do katalogizácie stredovekých listín bratislavského magistrátu. Výsledkom spoločnej práce bol *Inventár stredovekých listín, listov a iných príbuzných písomností* z roku 1956, do ktorého sú zahrnuté listiny do roku 1500. Druhý diel katalógu listín z rokov 1501 – 1563 spracovaných riaditeľom archívu Vladimírom Horváthom vyšiel o 10 rokov neskôr. Listiny už pred začatím prác na prvom zväzku bolo potrebné chronologicky a vecne usporiadať. Pri usporadúvaní D. Lehotská alebo iný spracovateľ pravdepodobne narazili na listinu z roku 1511, v ktorej sa spomína-

Dr. DARINA LEHOTSKÁ

DEJINY MESTA PEZINKA

MATICA SLOVENSKÁ

Obr. 1. Obálka publikácie D. Lehotskej z roku 1947.

lo neznáme mesto *Boczen*. Keďže vydaná monografia prispela k rozšíreniu poznatkov o stredovekom Pezinku, spracovateľ usúdil, že musí ísť o jeden zo zápisov názvu mesta. Geografická blízkosť poskytla možnosť, že listina sa naschvál alebo nedopatrením dostala do Bratislavy. Listina bola delimitovaná do okresného archívu v Pezinku. O tom, že bola skutočne pôvodne uložená v Archíve mesta Bratislavy svedčí okrúhla pečiatka na rube listiny.

Kedy presne došlo k delimitácii, nevedno. Celý fond Magistrát mesta Pezinok je v evidencii fondov zapísaný pod jediným prírastkovým číslom s dátumom 20. október 1954. Ak by po tomto dátume došlo k vzácnemu prírastku do fondu z obdobia stredoveku, môžeme predpokladať, že by sa táto skutočnosť zanesla do evidencie. Ide totiž o najstaršiu zachovanú listinu vo fonde Magistrát mesta Pezinok. Z toho je možné dedukovať, že k delimitácii došlo pred októbrom 1954. Príležitosť na odovzdanie listiny sa mohla naskytnúť na poradách a školeniach pracovníkov archívu, ktoré sa konali každoročne pod vedením vedúceho Krajského archívu v Bratislave Ľudovíta Fuzáka alebo jeho nástupcu Františka Tomeška. Delimitovaná listina potom ležala celé desaťročia vo fonde magistrátu, ktorého inventarizácia prišla na rad v roku 1993 ako posledná po sprístupnení fondov magistrátov miest Svätý Jur a Modra. Pergamenovú listinu skatalogizoval Juraj Turcsány ako testament meštana Jobsta Ortlieba vydaný 7. mája 1511 v meste *Boczen*. Pochybnosti o pertinencii listiny k Pezinku vyslovila

Obr. 2. Testament meštana Jobsta Ortlieba vydaný v Bolzane v roku 1511.
Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

vtedajšia modranská archivárka Petra Pospechová, ktorú táto najstaršia listina zaujala. Ako rodená Pezinčanka si všimla, že reálie uvedené v listine sa nezhodujú so situáciou v Pezinku. Dnes už vieme, že záhadný *Boczen* je talianske mesto Bolzano v južnom Tirolsku. Jeho germánske obyvateľstvo si vytvorilo vlastný názov Bozen, ktoré sa číta Bocen.

Obr. 3. Detail pôvodnej okrúhlej pečiatky Archívu mesta Bratislava na rube listiny z roku 1511.

Nový záujem o listinu rozvíril bývalý primátor mesta Pezinok Oliver Solga, ktorý na základe podobnosti oboch názvov vidí zdroj stredovekého osídlenia mesta v germánskej kultúrnej oblasti. Germánsky názov svedčí o etnicite jeho prisťahovalých obyvateľov. Pluralita názorov na etymológiu pomenovania Pezinka sa tým rozširuje. V nedávno publikovanej monografii *V znamení hviezdy. Grófi zo Svätého Jura a Pezinka* sa Daniel Gahér priklonil k výkladu Jána Lukačku zo slova Božín, ktoré vraj poukazuje na kultové miesto. Veľká podobnosť názvov Bozen a Božín je oprávneným dôvodom pre úvahy o kolonizačnom vplyve tejto oblasti na územie súčasného Pezinka. Spomenutá listina nie je argumentom pre toto tvrdenie, ale zaujímavou zhodou okolností či skôr inšpiráciou. Už sa nedozvieme, či jej prítomnosť vo fonde Magistrát mesta Bratislava je výsledkom stredovekých obchodných kontaktov Bratislavy a Bolzana alebo výsledkom akvizičnej činnosti bratislavského mestského archívára Ovídia Fausta v 20. – 40. rokoch 20. storočia.

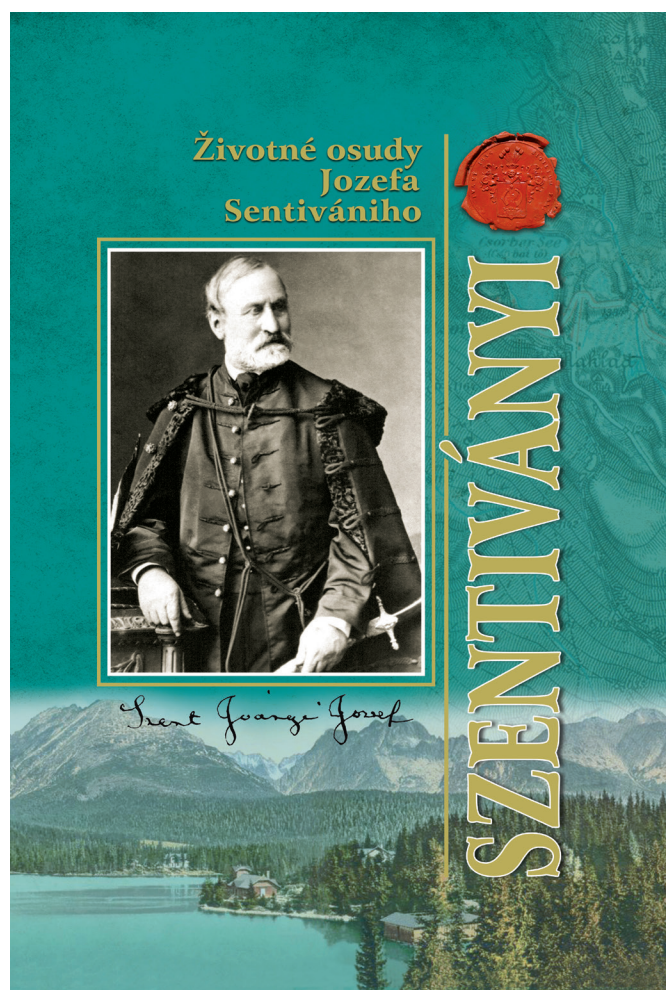
Mária Feješová
členka výboru SSA

DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE ANOTÁCIE

JALČOVÍK, Oto a spol. *Životné osudy Jozefa Sentivániho*. Štrba : Obec Štrba, 2021, 336 s. ISBN 978-80-570-3112-3.

Pri príležitosti blížiaceho sa 150. výročia založenia Štrbského Plesa obec Štrba v roku 2021 vydala publikáciu venovanú osobnosti Jozefa Sentivániho, ktorý sa zaslúžil o vybudovanie najvyššie položenej osady Uhorska. Ako v úvode poznamenal starosta obce Štrba Michal Sýkora, kniha je zároveň poďakovaním tejto významnej osobnosti. Člení sa na osem kapitol a je bohato doplnená obrazovou prílohou, ktorej veľkú časť tvoria dobové pohľadnice. Dokumenty a fotografie dodalo viacero pamäťových inštitúcií zo Slovenska, ale aj Poľska a Maďarska. Autormi textov sú Oto Jalčovník a Peter Vítek.

Úvodná kapitola vovádza do kontextu doby a na základe prejavu liptovského župana Aristida Smrečániho predstavuje obraz o hospodárskom a poľnohospodárskom stave župy. Majetkové pomery členov rodu Sentivániovcov na Liptove od obdobia stredoveku až po začiatok 20. storočia približuje druhá kapitola. Nasledujúce kapitoly predstavujú najskôr bratov, synov a ďalších príbuzných Jozefa Sentivániho a následne sa zaoberajú jeho životom. J. Sentiváni sa preslávil ako pohostinný človek so záujmom a starostlivým prístupom k majetkom, ktoré zdedil po svojom bratovi. Jeho chata, ktorú nechal postaviť v roku 1872 (čo sa zároveň považuje za obdobie založenia Štrbského Plesa), sa stala útočiskom pre mnohých milovníkov poľovačiek. Okolo plesa nechal postupne vystavať ďalšie objekty, ktoré sa stále častejšie využívali vďaka pozitívnym výsledkom zarybnenia jazera a vďaka zvyšujúcemu sa záujmu o rekreáciu v klimaticky vhodnom prostredí. Pre uľahčenie dopravy na Štrbské pleso sa J. Sentiváni podieľal na vybudovaní ozubnicovej železnice, ktorá bola uvedená do prevádzky v roku 1896. V rámci rozvoja vysokotatranského regiónu často spolupracoval s ďalšou významnou osobnosťou Dr. Mikulášom Sontágom, ktorý založil kúpeľnú osadu Nový Smo-

kovec. Okrem iného J. Sentiváni pôsobil aj v Uhorskom karpatskom spolku. Prevádzka kúpeľov bola na prelome 19. a 20. storočia veľmi nákladná a J. Sentiváni požadoval na Balneologickom kongrese v Budapešti (1901) väčšiu štátnu podporu. Možno práve nízka ziskovosť podnietila J. Sentiváni predáť Štrbské pleso. O jeho kúpu sa usilovalo pruské knieža Christian Kraft Hohenlohe – Öhringen, čo však odmietal uhorský minister poľnohospodárstva Ignác Daráni. Žiadal J. Sentivániho, aby majetok nepredával cudzincovi, ale ponúkol ho hoci za nižšiu cenu uhorskému štátu. J. Sentiváni tak napokon urobil. Po predaji sa presťahoval na Gernu. Zomrel 1. júna 1905.

Predkladaná publikácia je ďalšou z regionálnych monografií, ktoré približujú známe i menej známe dejiny danej lokality a súčasne vzdávajú hold jej významným osobnostiam. Na atraktivite jej pridáva bohatá obrazová príloha.

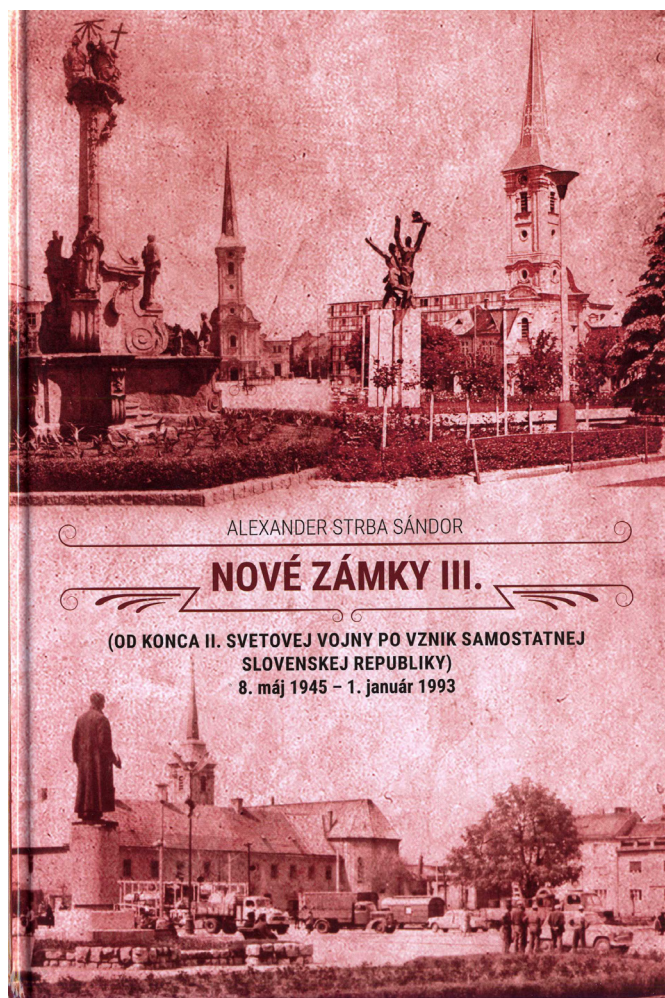
Adriána Klincová
Archív Slovenského národného múzea

STRBA, Alexander (Sándor). Nové Zámky III. (Od konca II. svetovej vojny po vznik samostatnej Slovenskej republiky). 8. máj 1945 – 1. január 1993. Nové Zámky : vlastným nákladom, 2022, 395 s. ISBN 978-80-570-4333-1.

Novozámocký miestny historik Alexander Strba vydal novú publikáciu o dejinách Nových Zámkov. Na konte má už niekoľko publikácií mapujúcich dejiny tohto mesta, okrem iných sú to: *Nové Zámky kedysi a dnes* (2008), *Nové Zámky. Od zbúrania hradu po koniec II. svetovej vojny 1724 – 1945* (2015), *Nové Zámky II. Od zbúrania hradu po koniec II. svetovej vojny, 1724 – 1945* (2018). Okrem monografického spracovania dejín mesta sa ako spoluautor podieľal aj na spracovaní dejín miestnej židovskej komunity v kontexte holokaustu, ktorý zasiahol aj Nové Zámky, vtedy okupované horthyovským Maďarskom, v publikácii *Holokaust na južnom Slovensku. Na pozadí histórie novozámockých Židov* (2006).

Anotovaná publikácia chronologicky nadväzuje na predchádzajúce dva zväzky. Ako vypovedá jej podtitul, dejovo sa začína odvíjať po skončení druhej svetovej vojny. Autor publikáciu rozdelil na niekoľko častí. Na začiatku sa venuje udalostiam súvisiacim bezprostredne s ukončením druhej svetovej vojny, ktoré sa okrem beztak komplikovanej a osudom skúšanej životnej etapy obyvateľstva niesli aj v duchu zložitých pomerov vo vzťahu s Maďarskom. Naštrbené vzťahy oboch štátov a postupné hľadanie novej podoby spoločného fungovania v povojnovej Európe v roku 1946 vyústili do vzájomnej dohody o výmene obyvateľstva, ktorá prirodzene zasiahla aj Nové Zámky, keďže tu žila početná maďarská menšina. Autor v tejto kapitole všeobecne rozoberá aj postavenie maďarskej menšiny v obnovenom Československu, kde sa už postupne k moci dostávala komunistická strana. Všimá si, ako na presídľovanie obyvateľstva reagovala dobová tlač a uvádza spomienky Novozámčanov maďarskej národnosti, na ktorých sa vzťahovala vysídľovacia akcia. V závere publikácie sú uverejnené mená Novozámčanov, ktorí boli určení na vysídlenie do Maďarska, ako aj mená maďarských Slovákov, ktorí sa presťahovali do Nových Zámkov.

V nasledujúcej kapitole autor venuje pozornosť udalostiam súvisiacim s postupnou boľševizáciou Československa. Rovnako ako v predchádzajúcej kapitole čitateľ najskôr dostáva stručný všeobecný úvod do historických udalostí danej epochy a politického ovzdušia. Následne autor upriamuje pozornosť na Nové Zámky. Sumarizuje postupné zmeny, ku ktorým došlo v meste, okrem hospodárskych aj kultúrne, ako bol napríklad návrat sochy Antona

Bernoláka, ktorá bola z mesta odvezená do Žiliny v roku 1938, či zmeny názov ulíc, na ktorých pomenovaniach sa prejavila politická moc komunistov. V tejto kapitole je spomenutý aj august 1968 v rámci intervencie vojsk Varšavskej zmluvy; reálie sú doplnené fotografickou prílohou zobrazujúcou vojsko obsadzujúce Nové Zámky. Na to nadväzuje aj časť nasledujúcej kapitoly, ktorá hodnotí augustové udalosti 1968 v meste. V ďalších kapitolách sa publikácia venuje konkrétnym témam, ako hospodárstvo, priemysel, poľnohospodárstvo, školstvo, kultúra, umenie, šport či obchod. Nechýba ani kapitola zaoberajúca sa dejinami cirkví v Nových Zámkoch.

Okrem spomenutého zoznamu presídlencov sa v publikácii nachádza aj zoznam osôb, ktorí sa stali obeťou bombardovania Nových Zámkov počas druhej svetovej vojny. Nemenej zaujímavá je aj časť venujúca sa dejinám novozámockej židovskej komunity po roku 1945. Autor v tomto kontexte spomína násilnosti v roku 1946, keď skupina bývalých partizánov napadla a okradla niekoľkých Židov v Nových Zámkoch. Partizáni sa tiež vlámali do domov občanov židovského pôvodu, pričom zopár obetí ich vyčinenia skončilo s bodnými poraneniami. Ako zaujímavosti sa v publikácii uvádza-

jú miestne skupiny z bigbítovej éry, novozámočné artézské studne, zoznam predsedov a primátorov Nových Zámok z rokov 1945 – 1990, mestá, ktoré majú družbu s Novými Zámkami spolu s krátkym medailónom. Autor pripojil aj svoju bibliografiu.

Publikácia je obohatením pre záujemcov o miestne dejiny, ako aj záujemcov o dejiny Slovenska v bývalom Československu. Veď veľké dejiny sa skladajú z malých príbehov.

Mgr. Igor Balušik

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

BARTALOSOVÁ, Lenka – VRTEL, Ladislav. Pečatidlá v Štátnom archíve v Bratislave. Katalóg. Bratislava: MV SR Štátny archív v Bratislave, 2022, 319 s. ISBN 978-80-974432-1-4.

Typárium (pečatidlo) je nástroj s matricou, nesúcou reliéfne, zrkadlovo a negatívne stvárnené identifikačné znamenie fyzickej alebo právnickej osoby, prostredníctvom ktorého sa znamenie plasticky odtlačí na podklad. Typáriá uložené v štátnych archívoch predstavujú súčasť slovenského archívneho, ale v širšom zmysle slova i historického dedičstva. Štátny archív v Bratislave má už dlhodobo renomé pracoviska zameraného na heraldiku a sfragistiku. O tom svedčia aj publikačné výstupy jeho pracovníkov, reprezentované predovšetkým nespočetným množstvom publikácií Ladislava Vrtela, heraldika par excellence, ale aj riaditeľky archívu Lenky Bartalosovej, ktorá svoju pozornosť upriamila zas na sfragistiku. Prirodzeným vyústením spolupráce oboch autorov bol nedávno vydaný reprezentatívny odborný katalóg pečatidiel (typárií) uložených v Štátnom archíve v Bratislave, ako aj v jeho pracovisku v Modre.

Zbierka pečatidiel Štátneho archívu v Bratislave začala vznikať ešte pred prvou svetovou vojnou v Archíve Bratislavskej župy. Tvorili ju predovšetkým obecné typáriá z územia župy. V druhej etape v súlade so zákonom č. 13/1945 Zb. o národných výboroch do nej pribudli pečiatkovadlá s gumenými matricami, ktoré sú v súčasnosti značne zdegradované a v katalógu nie sú uverejnené.

V katalógu autori publikovali a opísali všetky typáriá zo spomínanej zbierky – spolu 108 pečatidiel zo Štátneho archívu v Bratislave a 38 pečatidiel z jeho pracoviska v Modre. Pečatidlá sú zoradené podľa svojich katalogizačných čísel, teda v poradí, v akom boli spracované v pôvodných archívnych

pomôckach. Keďže v katalógu neprišlo k ich premanipulovaniu, napr. podľa typu vlastníkov, aby sa evidenčný systém pri nových akvizíciách neznehodnotil, potrebný prehľad o štruktúre vlastníkov prináša miestny register.

Publikácia tohto typu je v našich zemepisných šírkach jedinečným počínom, aj vzhľadom na nejednoznačnosť a rozkolísanosť u nás používanej sfragistickej terminológie, preto je obzvlášť prínosný metodologický úvod. Vzhľadom na svoju špecifickosť si opis typárií vyžadoval predovšetkým ukotvenie slovenskej sfragistickej terminológie, definujúcej pojmy na označenie jednotlivých súčastí sfragistických jednotiek, teda typárií a ich odtlačkov, pričom vytvorenie metodiky takeho popisu sa na Slovensku v publikovanom katalógu objavilo po prvýkrát. Autori metodiky čerpajú pritom zo svojich dlhoročných skúseností, rozpracovali a komparovali slovenskú sfragistickú terminológiu s terminológiou a prístupmi používanými zahraničnými kolegami, predovšetkým v sfragistickom slovníku *Vocabularium internationale sigillographicum* z roku 2016. Prínos publikácie preto spočíva aj v jej vklade do vedeckej metodológie sfragistiky v snahe ustáliť používanú terminológiu, ktorá bola dosiaľ až na niektoré základné, ale aj v tomto prípade nejednotne používané pojmy pomerne nová, preto nejednotná.

Ak sa pozrieme na katalógovú časť publikácie, jednotlivé katalogizačné záznamy obsahujú informácie o vlastníkovi typária, datovaní, opisujú materiál, rozmery a tvar typária, zvlášť potom popisujú rukoväť a matricu z hľadiska použitého materiálu, rozmerov a tvaru. Zvláštnu pozornosť autori venovali aj samotnému pečatnému poľu, a to z hľadiska jazyka, textu – legendy či použitých figúr.

Katalóg predstavuje reprezentatívnu a výpravnú publikáciu vo formáte A4, ktorej vizuálnu príťažlivosť podčiarkujú kvalitné fotografie.

PaedDr. Veronika Plesníková, PhD.

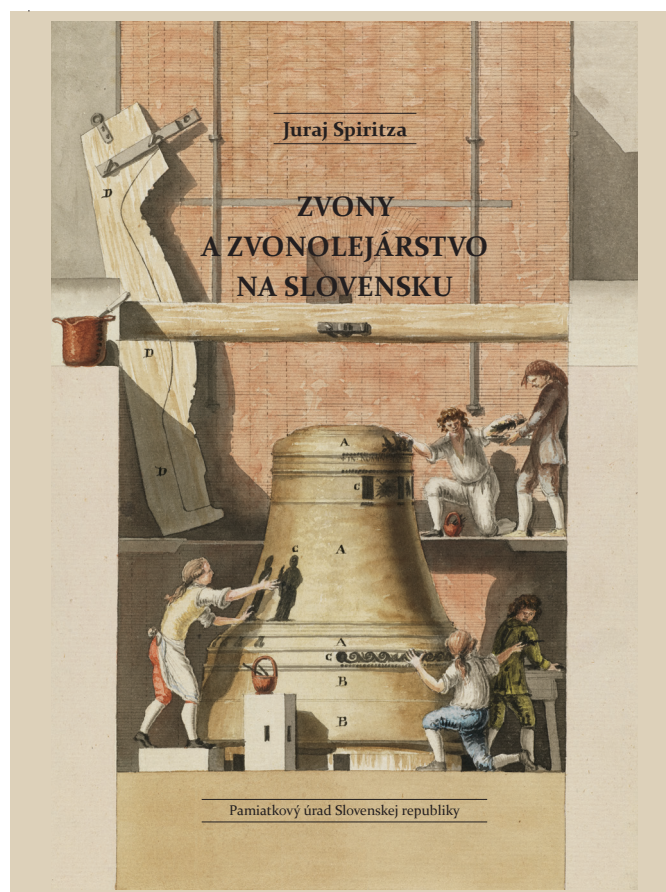
Štátny archív v Bratislave

SPIRITZA, Juraj. *Zvony a zvonolejárstvo na Slovensku*. Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2022, 426 s. ISBN 978-80-89175-96-3.

Publikácia *Zvony a zvonolejárstvo na Slovensku* je dlhoočakávaným zavŕšením celoživotného vedeckého diela najvýznamnejšieho slovenského kampanológa, historika a archivára Juraja Spiritzu (1935). Kniha vznikala dlhé roky a okrem samotného autora sa na jej tvorbe podieľali kampanológovia Radek Lunga a Juraj Gembický a autorovi blízki Sylvia Spiritzová a Martin Spiritza. Čiastkové súpisy zvonov či články o zvonolejárskych dielňach, ich výrobkoch či zvonároch na území Slovenska vznikali od 19. storočia. Samotný autor začínal svoju vedeckú kariéru práve knihou o spišských zvonoch (*Spišské zvony*, 1972). Mladický záujem o zvony a ich výrobu pretavil do celoživotnej vedeckej témy a stal sa európsky uznávaným kampanológom. Jeho najnovšia publikácia zásadne rozširuje a prehľbuje poznatky publikované v jeho *Prehľade zvonolejárrov pôsobiacich v 14. až 20. storočí na Slovensku* (1992) a v *Biografickom slovníku zvonolejárrov činných na Slovensku v druhom tisícročí* (2002).

Výroba a používanie zvonov je fenomén, ktorý je tradičnou súčasťou slovenskej kultúry. Patrí do jej historického dedičstva, no pritom je stále živé a aktívne. Slovensko je prvá krajina na svete, ktorá ručnému zvoneniu priznala hodnotu chráneného prvku v reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva. Vysoká autentická hodnota kampanologického dedičstva etabluje našu krajinu ako rovnocenný článok spoločného európskeho kultúrneho priestoru a nová publikácia je jeho hmatateľným dokladom. Hlavným podkladom pre napísanie textu bol rozsiahly výskum archívnych prameňov a odbornej literatúry, ktorý autorovi umožnil sumarizovať poznanie o historických zvonoch a dejinách zvonolejárskeho remesla od 7. do 21. storočia.

V prvom oddiele *Zvony a zvonolejárstvo v dejinách Slovenska* autor v 14 kapitolách zmapoval pôvod, dejiny a úlohu zvonov a zvonolejárstva v spoločenských a kultúrnych dejinách Slovenska od najstarších čias do súčasnosti. Dokladom o spojení Slovenska so západoeurópskou duchovnou kultúrou sú archeologické nálezy zvonov a ich fragmentov z náleziska Bojná pri Topoľčanoch. Prvými používateľmi zvonov podobne ako inde v Európe boli rehoľníci, predovšetkým benediktíni. U nás prichádza do úvahy najmä Opátstvo sv. Hypolita na

Zobore pri Nitre a Opátstvo sv. Benedikta v Hronskom Beňadiku, u ktorých predpokladáme aj výrobu zvonov. Najstarším písomným prameňom o používaní zvonov je listina z roku 1131 týkajúca sa cisterckého opátstva v Bzovíku, v ktorej sú zároveň uvedené mená troch zvonárov. Ich zvláštne postavenie v skupine poddaných dokladajú viaceré stredoveké a novoveké dokumenty označujúce ich výrazmi *campanarius*, *campanator*, *pulsator*, *glöckner*, *zvonár*, *zvoník*, *brinkač*, *harangozó*. Najstarším medzi viacerými zachovanými „podpismi“ zvonárov je nápis *Janko campanator* na vnútornej strane gotického zvonu v Bijacovciach z roku 1492.

Autor vysvetlil etymológiu slov označujúcich zvon v rôznych jazykoch (*campana*, *signum*, *pulsum*, *tintinnabulum*, *sonus*), pripomenul stopy zvonov v ľudovej slovesnosti a vplyv politických pohybov na epigrafickú výbavu zvonov. Zloženie bronzovej zliatiny na výrobu zvonov (zvonovina) sa postupne ustálilo na pomere 78 % medi a 22 % cínu. Zvonárstvo bolo teda prosperujúcim remeslom aj vďaka rozvinutej ťažbe medi v Banskej Bystrici, dostatku palivového dreva v rozsiahlych lesoch a rozvetveným obchodným cestám spájajúcim slovenské mestá s okolitými krajinami. Spiritza sa osobitne venoval zániku zvonov pri požiaroch, nehodách

a poruchách, ich prelievaní do modernejšej formy, ale najmä ich ničení vo vojnách, keďže materiál na výrobu zvonov bol prakticky rovnaký ako zliatina na výrobu delových hlavní. Slovenský kampanologický fond utrpel v časoch osmanskej okupácie, protihabsburských povstaní, no najmä počas prvej svetovej vojny. Bronzové delá a iné predmety vyrábané liatím kovu (mažiare, kanvice, kotle, potrubia, fontány, pamätne a náhrobné dosky, plastiky, akvamanily, kadidelnice, kandelábre, svietidlá či krstiteľnice) autor popisuje v samostatných kapitolách. Juraj Spiritza je okrem iného priekopníkom slovenskej epigrafiky a svoje poznatky z tejto pomocnej historickej vedy zúročil v kapitole *O dôstojnosti písma na zvonoch*.

Kapitoly syntetizujúce kultúrny fenomén zvonov a ich výroby z historického hľadiska sú úvodom k nosnému oddielu knihy, ktorým je encyklopedický katalóg 306 biografických, abecedne zoradených hesiel slovenských zvonolejárův a zvonolejárskeho firiem, doplnený o 129 mien zahraničných zvonolejárův (Belgicko, Česko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko, Taliansko, Ukrajina), ktorých výrobky sa nachádzajú na Slovensku. História i súčasnosť výroby zvonov zaplnil Juraj Spiritza konkrétnymi postavami zvonolejárův trvale alebo prechodne činných na území Slovenska od 14. do 21. storočia. Biografické heslá zahŕňajú všetky dostupné informácie o zvonolejárůch, ktoré bolo možné zistiť z archívnych prameňův. Obsahujú tiež zoznam najdôležitejších zvonov uliatych jednotlivými zvonolejármi s uvedením roku zhotovenia a miesta, pre ktoré boli určené. Doplnené sú citácie z dôležitých prameňův a niekedy aj prepisy nápisův na zvonoch.

Najstaršia a najvýznamnejšia písomne doložená stredoveká zvonolejárska dielňa pôsobila v Spišskej Novej Vsi v rokoch 1357 – 1527. Rodinný podnik reprezentovali generácie majstrov ako Konrád, Matej, Mikuláš, Pavol či Vincent (v minulosti sa im prisudzovalo priezvisko Gaal). Ich dielňa vynikala nielen kovolejárskou, ale aj hudobnou kvalitou. Dokázali vzájomne zladit' celé súbory reprezentatívnych veľkých zvonův, čím sú unikátne v rámci celej strednej Európy. Autenticita kampanologického kultúrneho dedičstva je umocnená aj skutočnosťou, že stredoveké zvony zo spišskonovoveských i iných dielní sa stále používajú v kresťanskej liturgii.

Publikáciu uzatvárajú podrobné registre (menný a miestny), prostredníctvom ktorých je možné dohľadať všetky zmienky o konkrétnych zvonolejárůch, ale tiež je možné rýchlo vyhľadať obce

a mestá, v ktorých sú zavesené zvony týchto majstrov. Všetky kapitoly sú ilustrované farebnými a čiernobielymi fotografiami zvonův, zvoníc, veží, zvonolejárův i dobových dokumentův. Údaje použité v textoch sú verifikovateľné bohatým poznámkovým aparátom, obsiahlym zoznamom použitej literatúry, archívnych prameňův a iných zdrojův. Autorovi boli pri výskume významne nápomocní archivári a archivárky slovenských i zahraničných archívův, pracovníci knižníc, múzeí a iných inštitúcií, zástupcovia cirkví i samotní zvonári a kampanológovia, ktorých menoslov je uvedený v úvodnom poďakovaní.

Proklamovaný záujem odbornej i laickej verejnosti zaradil knihu už počas jej prípravy medzi žiadané zdroje o kultúrnych dejinách Slovenska. Čoskoro po jej vydaní a mimoriadnej publicite, ktorej sa jej dostalo v médiách, sa kniha stala bestsellerom a prvý náklad 300 kusův bol beznádejne rozobratý behom pár mesiacův. Dúfame, že vydavateľ – Pamiatkový úrad Slovenskej republiky – nájde zdroje na dotlač či druhé vydanie publikácie, ktorá by nemala chýbať v žiadnej knižnici zamierenej na dejiny Slovenska.

Na tomto mieste by zodpovedná redaktorka publikácie a autorka anotácie rada poďakovala všetkým kolegom a kolegyniam zo štátnych, mestských i špecializovaných archívův za pomoc pri kontrole citácií a opätovnom dohľadávaní archívnych prameňův.

Martina Orosová
Archív Pamiatkového úradu SR

NAŠI JUBILANTI

FRANTIŠEK BIELIK 95-ROČNÝ

Dňa 3. októbra 2023 sa historik, archivár, vedec a pedagóg doc. PhDr. František Bielik, CSc., dožil úctyhodných 95 rokov svojho života.

František Bielik sa narodil 3. októbra 1928 v Im-mendorfe, okres Hollabrunn v Rakúsku, kam jeho rodičia odišli na sezónne práce. Ľudovú školu navštevoval v rodisku a pokračoval v Korytnom – Podolí (1935 – 1941) v okrese Nové Mesto nad Váhom. Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Novom Meste nad Váhom (1941 – 1943) a v Trnave, kde v roku 1949 aj zmaturoval. V rokoch 1949 – 1953 študoval na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave pedagogický odbor dejepis – slovenčina. Kvôli svojmu vierovyznaniu nemohol pracovať ako pedagóg a preto v roku 1953 nastúpil do Slovenského ústredného archívu v Bratislave na pozíciu odborného pracovníka. V archíve mal možnosť pracovať s archívnyimi dokumentmi, spracovávať ich a využívať v prospech historickej vedy. Odborne sa venoval najmä dvom okruhom: výskumu štátnej správy a dejinám vystahovalectva. V rámci rigorózneho pokračovania na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1967 dosiahol titul PhDr. Po obhájení kandidátskej dizertačnej práce na tému *Slovenské vystahovalectvo do USA v rokoch 1880 – 1938* v roku 1970 bol zaradený na pracovné miesto vedeckého pracovníka a stal sa aj vedúcim II. oddelenia zodpovedajúceho jeho odbornému zameraniu na najnovšie slovenské dejiny. Počas pôsobenia v archíve publikoval viaceré štúdie v Historickom časopise, Slovenskej archivistike, ale aj v českom Sborníku archívnych prací. Podieľal sa na spracovaní fondov a tvorbe archívnych pomôcok tak syntetických, ako aj analytických. V roku 1970 sa zúčastnil medzinárodnej archívnej stáže v Národnom archíve v Paríži. V Štátnom slovenskom ústrednom archíve pracoval do roku 1975.

V roku 1968 navrhol zriadiť Ústav pre zahraničných Slovákov pri Matici slovenskej a v roku 1975 aj nastúpil do tohto špecializovaného pracoviska, ktorý sídlil v Bratislave. Od roku 1975 až do roku 1995 bola jeho profesionálna činnosť úzko spätá s pôsobením v Matici slovenskej v Ústave, neskôr Odbore pre zahraničných Slovákov. Pôsobil na pozícii vedeckého pracovníka a vedúceho výskumného oddelenia

Jubilant František Bielik. Zdroj: Archív Jána Jančovica z Nitry. Publikované s povolením Imricha Fuhla, redaktora portálu oslovma.hu.

nia ústavu. Aj jeho pričinením začalo vychádzať vedecko-odborné periodikum Slováci v zahraničí a 19 ročníkov uvedeného časopisu osobne alebo v spolu-autorstve zostavoval. Temer v každom z uvedených ročníkov publikoval vedecké štúdie alebo odborné články týkajúce sa problematiky slovenského vystahovalectva, dejín Slovákov v USA alebo nespočetné množstvo spracovaných spomienok, biografických profilov osobností z radov Slovákov zo zahraničia, správ o konaní konferencií a výročných správ o činnosti vedecko-výskumného oddelenia Ústavu zahraničných Slovákov. V roku 1984 obhájil v Matici slovenskej prácu *Príčiny a dôsledky vystahovalectva Slovákov do zámoria do roku 1938* a na základe toho mu atestačná komisia pri Slovenskej akadémii vied udelila pracovné zaradenie vedúci vedecký pracovník. Matica slovenská ocenila jeho prácu pamätnou medailou.

Počas pôsobenia v Matici slovenskej v Ústave pre zahraničných Slovákov bol PhDr. F. Bielik, CSc., vedúcim rezortnej výskumnej úlohy Slováci vo svete. Výsledkom bolo vydanie rovnomennej publikácie, na ktorej participovali viacerí pracovníci ústavu a ktorú vydalo vydavateľstvo Matice slovenskej v roku 1980. PhDr. F. Bielik, CSc., inicioval aj vydanie štyroch zväzkov dokumentov ku slovenskému vystahovalectvu (prvé dva zväzky dokumentov vydal s kolegom archivárom PhDr. Elemírom Rá-

košom, CSc.). Celkovo vydal šesť vedeckých a odborných publikácií, z toho štyri v spoluautorstve, 52 štúdií v domácich a zahraničných periodikách a zborníkoch. Jeho práce a štúdie sú nespočetne mnohokrát citované, keďže temer každý, kto sa venoval alebo venuje problematike slovenského vystáhovalectva a dejín Slovákov v zahraničí a publikuje vedecké štúdie alebo odborné články z danej problematiky, musí nevyhnutne vychádzať z jeho prác ako základných diel pre poznanie a priblíženie uvedenej tematiky. Dr. F. Bielik okrem iného predniesol mnohé referáty na tému slovenského vystáhovalectva a života Slovákov v Spojených štátoch amerických na medzinárodných konferenciách, z ktorých viaceré na pôde Matice slovenskej, ako napríklad *Vystáhovalectvo a život krajanov vo svete* (1980), *Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo* (1983), *Zahraniční Slováci a materinský jazyk* (1988) inicioval, zorganizoval a aj publikoval svoje príspevky v rovnomenných zborníkoch. V roku 1985 sa zúčastnil Slavistického kongresu, ktorý sa konal vo Washingtone, D. C., v USA, kde predniesol referát na tému *Vzťahy a kontakty amerických Slovákov so Slovenskom do 1. svetovej vojny*. V roku 1988 aktívne vystúpil na medzinárodnej konferencii v Novom Sade vo vtedajšej Juhoslávii venovanej Gustávovi Maršallovi-Petrovskému s prednáškou *Slovenská tlač v USA v období pôsobenia G. M. Petrovského*. Okrem uvedených vystúpil aj na konferenciách organizovaných Maďarskou akadémiou vied v Budapešti a Karlovou univerzitou v Prahe. PhDr. Bielika vyzvala na spoluprácu aj štátna univerzita v Brémach, kde participoval na projekte zaoberajúcom sa migráciami a výsledkom ktorého je rozsiahla monografia. Možno uviesť aj jeho spoluprácu s Českým ústavom zahraničným v Prahe, ktorý vydával zborník *Česi v cizině*, kde dr. Bielik rovnako publikoval. Po roku 1989 pomáhal zorganizovať konferenciu o Andrejovi Hlinkovi. Vystúpil na nej s podnetným príspevkom o vzťahu amerických Slovákov k Andrejovi Hlinkovi. Po roku 1989 inicioval príchod krajanov z USA a pri tejto príležitosti mohli Slováci na Slovensku prvý raz po roku 1989 (od roku 1938) vidieť originál Pittsburskej dohody. Dr. Bielik bol takisto jedným z autorov, ktorí spolupracovali na heslách Lexikónu kňazských osobností, do ktorého spracoval biografie kňazov z radov amerických Slovákov.

PhDr. Bielik, CSc., sa ako člen Názvoslovnej komisie pre pomenovanie ulíc v Bratislave presadil označením mnohých ulíc Petržalky po významných osobnostiach z radov Slovákov v USA. Bol členom správnej rady Nadácie pre pomoc krajanom zriade-

nej pri Ministerstve zahraničných vecí SR a Komisie pre záležitosti zahraničných Slovákov Štátneho fondu kultúry Pro Slovakia pôsobiacej pri Ministerstve kultúry SR. PhDr. František Bielik, CSc., sa zaslúžil o predloženie návrhu na zriadenie Rady vlády SR pre zahraničných Slovákov a vládneho zmocnenca pre zahraničných Slovákov. V roku 1994 bol napokon on sám aj menovaný do funkcie prvého Splnomocnenca vlády SR pre zahraničných Slovákov.

Po obnovení Trnavskej univerzity v Trnave v roku 1992 začal od roku 1994 prednášať študentom odboru histórie Fakulty humanistiky (po premenovaní aj Filozofickej fakulty) Trnavskej univerzity novšie a najnovšie slovenské dejiny. Na základe jeho bohatej publikačnej činnosti a po predložení habilitačnej práce *Dejiny Slovákov vo svete ako integrálnej súčasti novších národných dejín* sa v roku 1997 na Fakulte humanistiky Trnavskej univerzity habilitoval a získal titul docent v odbore slovenské dejiny. So svojimi skúsenosťami vedúceho pracovníka sa pričínal o opätovné kreovanie Katedry politológie na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity a ako jej vedúci a garant pôsobil v rokoch 1997 – 2008. Pri 10. výročí obnovenia Trnavskej univerzity v roku 2002 bol ocenený pamätnou medailou Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity.

Vo svojej pedagogickej činnosti sa orientoval na novšie slovenské národné dejiny po roku 1848, ale hlavne na dejiny Slovákov vo svete so zameraním na dejiny a osobnosti Slovákov v USA a na vzťahy a kontakty Matice slovenskej so Slovákami v zahraničí do roku 1939.

Svojím pôsobením v Štátnom slovenskom ústrednom archíve v Bratislave, v Ústave pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej, ale aj na pôde Trnavskej univerzity zanechal doc. PhDr. František Bielik, CSc., hlbokú stopu vo výskume problematiky slovenského vystáhovalectva, Slovákov žijúcich v zahraničí, najmä v USA. Po obnovení Historického odboru Matice slovenskej sa stal jeho členom. V roku 2009 ho výbor Historického odboru Matice slovenskej jednomyseľne navrhol na udelenie Ceny Daniela Rapanta.

V mene archivárov, bývalých spolupracovníkov v Ústave pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej, ale aj kolegov pedagógov Katedry histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity prajeme jubilantovi všetko najlepšie, najmä pevné zdravie!

Dominus eum faveat!

prof. Marta Dobrotková, CSc.
Trnavská univerzita v Trnave

JUBILANT PhDr. JOZEF KLAČKA

V polovici novembra tohto roku si krásne životné jubileum – 85 rokov pripomína archivár a historik PhDr. Jozef Klačka. V archívoch strávil pracovne 56 rokov, z toho 46 rokov kontinuálne v Archíve Slovenskej akadémie vied (SAV), pričom 22 rokov ako jeho riaditeľ. Keďže aj na dôchodku je stále činný, jeho odborné aktivity trvajú do dnešných dní neuveriteľných 64 rokov. Svoju nezmazateľnú stopu zanechal predovšetkým pri budovaní slovenského archívnictva, medzinárodnej spolupráci archívov, Archívu Slovenskej akadémie vied, v štruktúrach a samosprávnych orgánoch Slovenskej akadémie vied, regionálnej histórii, dejinách osídlenia Chorvátov na Slovensku, decíznej sfére v oblasti spolupráce s národnostnými menšinami. Všetky tieto jeho aktivity sú v odborných kruhoch známe a bližšie pripomínané napríklad aj pri jeho predošlých jubileách.

Preto by som tieto riadky rada venovala predovšetkým osobným spomienkam. Prvýkrát som sa s doktorom Klačkom stretla na archívnej exkurzii vo vtedajšom Ústrednom archíve SAV počas štúdia archívnictva. Doktor nám predstavil SAV, genézu jej náročného vzniku, pôsobenie, ale najmä vybudovanie vlastného archívu, na ktorom mal značný podiel. Keď už exkurzia v jednom z depotov končila, v rámci diskusie sme sa dostali k ďalším témam a on nám so zánietením toho, pre koho je práca skutočným poslaním rozprával v uličke medzi regálmi o situácii v archívnictve ešte dlhý čas. Hoci som vtedy, samozrejme, ani netušila, že sa o pár rokov staneme kolegami, táto exkurzia patrila medzi tie nezabudnuteľné.

Kontinuitu vnímal ako veľmi dôležitý faktor v archíve. Preto, keď som v roku 2007 nastúpila ako archivárka do Ústredného archívu SAV, venoval mi tak ako každému novému zamestnancovi počas niekoľkých týždňov maximum svojho času. Okrem vysvetlenia systému práce v archíve, oboznámenia sa so štruktúrou a zložením archívnych fondov venoval veľkú pozornosť tomu, aby som SAV spoznala do hĺbky, pretože vedel, že bez tejto znalosti bude veľmi ťažké hodnotiť archívne dokumenty z jej činnosti. Moje pracovné začiatky tak zahŕňali okrem iného aj príjemné jesenné prechádzky Bratislavou a hlavne po areáli SAV na Patrónke, aby som vedela, kde aký ústav SAV sídli. Popritom, a to doktor praktizoval stále, predstavil ma ako novú kolegyniu každému, s kým sme sa stretli. Mne potom následne podal o daných osobách alebo útvaroch, na ktorom pracovali, dopĺňajúce

Jubilant doktor Klačka vo voľných chvíľach.

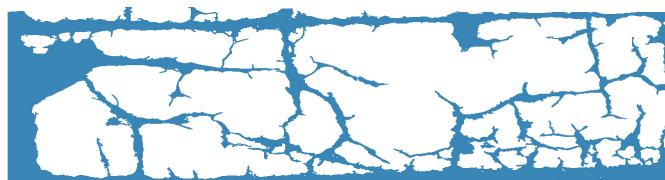
Zdroj: Archív SAV v Bratislave.

informácie dôležité pre budovanie archívnych fondov. Aké funkcie v SAV zastávajú či zastávali, aké dokumenty z ich činností môžeme očakávať, ale aj to, či je s nimi spolupráca bezproblémová, prípadne poradil finty na jej zlepšenie.

Doktor Klačka týmto spôsobom pripravil do praxe väčšinu aktuálnych zamestnancov Archívu SAV a niekoľko ďalších kolegov, ktorí medzitým zmenili svoje pracovisko. Podarilo sa mu tak pred odchodom do dôchodku vychovať novú nastupujúcu generáciu, ktorá vzhľadom na absenciu tej strednej prevzala archív od kolegov, ktorí ho pod vedením doktora Klačku budovali takmer päťdesiat rokov. Za všetko ešte raz veľká vďaka.

Ad multos annos!

*Jana Gubášová Baherníková
Archív Slovenskej akadémie vied*

K JUBILEU MGR. DANICE HLAVÁČOVEJ

Danica Hlaváčová, rod. Thurzová, sa narodila 1. októbra 1948 v Trenčíne v rodine Thurzovcov. Po svojich slávnych dávných predkoch zdedila kultivovanosť a istú vznešenosť. Otec, riaditeľ Makytý Púchov, mal s Dubčekom spoločné obrodenecké ideály, preto bol v čase normalizácie perzekvovaný a jeho dcéra pocítila tiež určitú dávku mocenského politického tlaku. Napriek tomu vyštudovala Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívniectvo a nastúpila do Okresného archívu v Trenčíne, kde po troch rokoch praxe bola poverená vedením archívu. Aj tu sa uplatnil politický vplyv, pretože nebola členkou komunistickej strany, viac rokov bola len poverená vedením, akoby sa čakalo na politicky vhodnejšieho kandidáta. Napokon sa predsa, keďže profesionálne sa osvedčila, od roku 1978 stala riaditeľkou a v tejto funkcii vytrvala až do odchodu do dôchodku v roku 2010.

Poznala dôverne „svoj“ archív a zažila stiesnené a nevyhovujúce prostredie, v ktorom boli archívne dokumenty uložené na rôznych miestach, aj v Trenčianskom múzeu, preto s radosťou prijala správu o stavbe účelovej budovy archívu a spolupracovala pri jeho výstavbe v rokoch 1982 – 1985. Bola to prelomová udalosť v dejinách trenčianskeho archívu. Konečne sa mohol premiestniť archívny materiál do vyhovujúcich priestorov, o vybavenie ktorých sa výborne postarala riaditeľka. Vnútrajšok depotov pôsobil s čierno natretými regálmi dosť pochmúrne, preto neváhala dať natrieť regály na bielo a hneď sa zlepšil vzhľad depotu a podmienky práce v ňom. Aj nábytok a vnútorné zariadenie je jej dielom. Istá bádatelka ju vtedy charakterizovala slovami: „Je mladá, ale šikovná.“ A predstavitelia archívnej správy s uznaním konštatovali: „Vidno, že riaditeľkou je tu žena.“

Potom prišla ďalšia náročná etapa: zhromaždiť archívny materiál dovtedy uložený vo viacerých skladoch a pivniciach. A tak sa musela odložiť práca na usporadúvaní a sprístupňovaní a nastal dlhý čas brigád. Vtedy som s úžasom sledovala, kde sa berie v tomto krehkom a útlom stvorení toľko telesných síl. Brigadovala spolu s ostatnými a prvá bola v pracovnom úbore nachystaná na dohodnutú hodinu. Nebola tam len ako riadiaca sila, ale zároveň s nami jej prešla rukami každá škatuľa a každá kniha. Zaradila sa do radu, keď sme si podávali škatule a tvorili tzv. hada. Ďalej nastalo obdobie triedenia dovtedy rozsypaného materiálu. Z neho po uložení, ba v priebehu prác urobila súpis protokolov a evi-

*Jubilantka na oslave svojich 60. narodenín v roku 2008 so svojím kolektívom, zľava Radka Mináriková, Marta Holúbková, Viera Bernátová, Soňa Michalcová, Mária Ďurčová, Ruth Zigová a Janka Štefaničáková.
Zdroj: Štátny archív v Trenčíne.*

dencií Okresného súdu v Trenčíne, ktorý nám bol veľmi užitočný pri vybavovaní stránok v nasledujúcich rokoch.

Túžila mať zariadenú výstavnú miestnosť v novom archíve, nedala sa odradiť nedostatkom peňazí a napokon sa jej to podarilo. Výstavy, ktoré pripravovala, boli vždy starostlivo nainštalované a popísané. Spomínam si, že keď sa robila výstava k výročiu rímskeho nápisu spolu s trenčianskym múzeom v trenčianskej galérii, prišla tam perfektne pripravená s listinami roztriedenými do jednotlivých vitrín aj s popiskami a s pokojom jej vlastným nainštalovala výstavu, kým iní sa ešte len rozhodovali, čo vyberú a kam uložia.

V neposlednom rade sa zaslúžila o personálne dobudovanie archívu. Získala odbornú knihovnícku silu na evidovanie kníh podľa vtedy odporúčaného programu a tým sa omnoho zvýšilo využívanie knižnice. Podarilo sa jej získať tiež jazykovo zdatnú silu, ktorá mohla začať odborne spracovávať maďarsky písaný materiál.

Zdalo by sa, že popri riadení archívu a predarchívnej starostlivosti jej už nezostane čas na vedec-kú prácu. Prezentovala sa však fundovanými príspevkami na rôznych konferenciách, ktoré boli aj publikované. Jej záujem sa sústredil na pivovarníctvo v Bytči i v Trenčíne, publikovala tiež príspevok *Urbár bytčianskeho panstva z roku 1619* a trvalejšie sa zaoberala otázkou moravských a českých exulantov v Trenčíne, ako aj ich trenčianskej tlačiarne.

Históriu archívu osvetlila vo vlastivednej monografii Trenčín 2 a v Slovenskej archivistike. Samozrejme, zanechala v archíve rukopisy inventárov listín a protokolov Magistrátu mesta Trenčín.

Nesmiem zabudnúť na kultúrno-osvetovú činnosť. Rada a s láskou sa venovala deťom na hodinách dejepisu v archíve. Zaučila ich do tajov regionálnej histórie a do práce v archíve. Mala pripravené ukážky archívnych dokumentov, ktoré žiaci mohli prvýkrát vidieť a poznať.

Dalo by sa veľa napísať o jej práci a o jej osobnej angažovanosti v prospech trenčianskeho archívu. Spomeniem len jednu jej črtu. Ukazovala mi, ako ju ohodnotil nadriadený, vedúci odboru vnútra ONV v Trenčíne, medziiným tam písal, že je skromná. Trochu ju to zaskočilo a pýtala sa ma: „To mám založiť do svojich osobných spisov?“ Naozaj bola skromná, i keď si toho nebola vedomá. Netlačila sa do popredia, zostávala v úzadí a skôr pomáhala druhým prezentovať sa. Nebolo to preto, že by sa nemala čím prezentovať, bola za ňou perfektná práca organizačná, odborná i vedecká. Ako prázdny klas sa dvíha do neba a plný sa skláňa k zemi, aj ona oplývala hlavne ľudskosťou a ochotou pomôcť.

Bola si vedomá kultúrneho dedičstva nášho archívu a s nesmiernou starostlivosťou ho opatrovala. Mala úctu ku každému archívne dokumentu, najmä k stredovekým i novovekým listinám a snažila sa ich zachovať také, ako sme ich dostali, ba lepšie, zreštaurované. Chránila ich pred svetlom, manipulovala s nimi čo najjemnejšie, a tak nám dávala príklad, ako ich odovzdať budúcim generáciám.

Iste, musela žiaľ riešiť aj ťažké, nepríjemné záležitosti a snažila sa ich vyriešiť s pohľadom do budúcnosti a pre lepšie pracovné i rodinné vzťahy, i keď niektorí jej blízki ju v tom nepochopili. Taký je život a musíme sa s tým vyrovnávať.

Dani, už Ti chcem len zaželať mnoho zdravia, pokojný a šťastný dlhý láskyplný život. Nech si vždy taká vyrovnaná a nech Ťa teší, že zostávame s Tebou v spojení osobne, mailami i v myšlienkach. Nech sa to dobré, čo sme zažili, rozmnoží a dá nám dobrý pocit poctivo vykonanej práce.

Vivat, crescat et floreat! Mnoga leta!

Viera Bernátová

ŽIVOTNÉ JUBILEUM PhDr. MIKULÁŠA ČELKA

Čas plyní neuveriteľne rýchlo a v decembri tohto roku oslávi PhDr. Mikuláš Čelko svoje okrúhle životné jubileum – 70 rokov.

PhDr. Mikuláš Čelko sa narodil 6. decembra 1953 v Liptovskom Mikuláši. Základnú školu začal navštevovať v Partizánskej Ľupči, no základnú školskú dochádzku ukončil v Piešťanoch. Tu v rokoch 1969 – 1972 absolvoval aj Strednú všeobecnovzdelávaciu školu a po maturite sa prihlásil na štúdium archívnicka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré ukončil v roku 1977.

V roku 1977 sa zamestnal v Banskej Štiavnici ako archivár pobočky Štátneho okresného archívu v Žiari nad Hronom. V rokoch 1980 – 1996 ho poverili vedením Štátneho okresného archívu v Žiari nad Hronom so sídlom v Kremnici, neskôr bol menovaný za jeho riaditeľa. V rokoch 1996 – 2002 pôsobil vo funkcii riaditeľa Štátneho okresného archívu v Banskej Štiavnici. Od roku 2003 až do odchodu do dôchodku v roku 2018 zastával funkciu vedúceho pobočky, neskôr pracoviska v Banskej Štiavnici Štátneho archívu v Banskej Bystrici. Tento stručný výpočet jeho zamestnaní svedčí o tom, že pre PhDr. Mikuláša Čelka sa archívnicko stalo celoživotným poslaním. Povolaniu archivára zostal verný, aj napriek rôznym peripetiám, viacnásobnému sťahovaniu pracovísk archívu či možnostiam výhodnejšieho uplatnenia v sfére vedeckého výskumu.

V roku 1987 externe vyučoval dejepis na Gymnázium v Banskej Štiavnici, v rokoch 1995 – 1997 pomocné vedy historické na Strednej priemyselnej škole chemickej, odbor reštaurovania a konzervovania papiera, a v roku 1999 na Strednej priemyselnej škole baníckej a hutníckej, odbor reštaurovania kameňa. V rokoch 2003 – 2004 prednášal stredoveké dejiny na Katedre ekomuzeológie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Už počas svojho vysokoškolského štúdia sa postupne pripravoval na budúce odborné zameranie spojené s históriou Banskej Štiavnice. Ťažiskom jeho práce sa stalo sprístupňovanie archívnych fondov. Sprístupnil viaceré archívne fondy z najnovšieho obdobia, ale už po príchode do archívu v roku 1977 si stanovil osobnú úlohu – sprístupniť odbornej verejnosti historické pramene Banskej Štiavnice od 14. storočia aspoň do roku 1526. Toto predsavzatie splnil a výsledkom je 14 zväzkov inventára k najrozsiahlejšiemu fondu Magistrát mesta Banskej Štiavnice a Banskej Belej. Jeho mnoho-

ročná systematická práca tak prispela k zvýšeniu miery poznania života v meste v stredoveku, ale v archívnych pomôckach je zaradených aj niekoľko dokumentov, hlavne úradných a pomocných kníh z obdobia ranného novoveku.

Svoju pozornosť venoval aj publikovaniu odborných štúdií, najmä k problematike správy mesta v stredoveku, baníctva, mincovníctva, produkcie drahých kovov, remesiel, cirkevných a školských dejín. V spolupráci s obecnými samosprávami sa stal propagátorom prípravy monografií jednotlivých obcí regiónu. Prvotinou bola monografia obce *Beluj 1290 – 1990* v roku 1990 a poslednou *Banská Belá v premenách času 1228 – 2018*.

Zúčastnil sa výskumov historických prameňov, týkajúcich sa Slovenska a Banskej Štiavnice v období stredoveku a novoveku v archívoch v zahraničí – Ostrihom, Budapešť, Sibiu, Varšava, Rím, Vatikán. Podieľal sa na príprave viacerých medzinárodných sympózií a výstav archívnych dokumentov, napríklad výročie návštevy cisára Františka Štefana (2001). Posledným podujatím, ktoré spoluorganizoval, bol odborný seminár a výstava *Strieborná Štiavnica – 25 rokov v UNESCO a 780. výročie od udelenia mestských výsad Banskej Štiavnici* (2018). Vypracoval niekoľko súpisov archívnych dokumentov, týkajúcich sa Banskej Štiavnice, ako aj celého regiónu stredoslovenských banských miest.

Jubilanta v roku 1995 ocenilo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky udelením Pamätnej medaily Pavla Križku, vtedajšieho najvyššieho vyznamenania pre archivárov, a v roku 2013 mu Mesto Banská Štiavnica udelilo Cenu za záchranu kultúrneho dedičstva a rozvoj mesta.

PhDr. Mikuláš Čelko sa aj po odchode do dôchodku venuje histórii mesta, hlavne výskumu histórie domov v mestskej pamiatkovej rezervácii a jeho majiteľov. Ako spoluautor sa podieľal na príprave knihy dokumentujúcej históriu mestskej lesov. Publikácia s názvom *História Mestských lesov v Banskej Štiavnici*, ktorej je spoluautorom, bola

Jubilant Mikuláš Čelko. Foto: Mikuláš Čelko ml.

slávnostne prezentovaná v júni 2023. Pri príležitosti návštev archívu sa však živo zaujíma aj o „starosti a radosti“ archívu a neodmietne žiadnu prosbu o radu.

K okrúhlemu výročiu, ale aj do ďalších rokov želáme jubilantovi hlavne pevné zdravie, rodinnú pohodu, životný optimizmus a v neposlednom rade aj veľa elánu a tvorivých síl pri odhaľovaní histórie a prezentovaní regiónu stredoslovenských banských miest.

Janka Schillerová

*Štátny archív v Banskej Bystrici,
pracovisko Archív Banská Štiavnica*

SPOMÍNAME

OPUSTIL NÁS ŠTEFAN PÉCHY

Na 19. august 2023 spomíname neradi a s veľkým zármutkom. Bol to totiž deň, keď svoju životnú púť vo veku 79 rokov ukončil náš dlhoročný kolega Štefan Péchy. Bol neodmysliteľnou súčasťou našej veľkej archívnej rodiny a jeho strata veľmi bolí. Medzi archivármi bol veľmi dobre známy ako uznávaný fotograf, veď v levočskom archíve pracoval viac ako štyridsaťsedem rokov!

Narodil sa v Levoči 19. apríla 1944. Svoj prvý fotoaparát dostal ako jedenásťročný od svojho otca. Fotografovanie, ktoré mu tak veľmi prirástlo k srdcu, nebolo len jeho záľubou, ale aj celoživotnou profesiou. Po absolvovaní základného vzdelania v rodnom meste vyštudoval odbor fotografickej techniky a technológiu polygrafie na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave. Jeho profesionálna kariéra začala najprv vo Východoslovenských tlačiarňach v Košiciach, kde pracoval štyri roky. Po základnej vojenskej službe sa zamestnal v Dome kultúry a vzdelávania ako metodik pre fotografiu, film a výtvarníctvo. V tom čase ešte externe vyštudoval vychovávateľstvo pri Strednej pedagogickej škole v Levoči. Od roku 1972 bol jeho pracovný život už natrvalo spätý s tunajším archívom a pracoval v ňom až do roku 2019, keď odišiel do dôchodku. Stál pri samotnom zrode fotolaboratória, ktoré pomohol vybudovať. Jeho práca zahŕňala systematické mikrofilmovanie archívnych dokumentov, spracúvanie a kopírovanie mikrofilmov, vyhotovovanie reprodukcí archívnych dokumentov pre bádateľov i pre potreby archívu, neskôr aj digitalizáciu. Vďaka svojej odbornosti a vysokej kvalite práce sa ako prvý podieľal na plnení medzinárodnej dohody medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Genealogickou spoločnosťou v Utahu na mikrofilmovaní cirkevných matrik. Za dlhoročnú a kvalitnú prácu, ako aj šírenie dobrého mena slovenského archívnictva bol ocenený rezortnými vyznamenaniami – Križkovou medailou a Sasinkovou medailou.

O fotografických kvalitách Štefana Péchyho svedčí jeho bohatá publikačná činnosť s množstvom reprodukcí archívnych dokumentov a fotografií kultúrno-historických pamiatok zo Spiša uverejnených v renomovaných časopisoch a publikáciách doma i v zahraničí.

*Štefan Péchy (*1944 – †2023).
Foto: Rastislav Sanitrik.*

Živo sa zapájal aj do kultúrneho života v našom meste ako aktívny člen ochotníckeho divadla. Je spoluautorom scenára a kameramanom filmu *Majster Pavol* z Levoče. Spolupracoval tiež s veľikánom československej fotografie a filmu Karolom Plickom.

Spektrum jeho aktivít a záujmov bolo vskutku pestré. Mal rád šport, predovšetkým volejbal a lyžovanie. Niekoľko rokov bol riaditeľom celoslovenských lyžiarskych pretekov v zjazdovom lyžovaní. Volejbalisti na Spiši a predovšetkým v Levoči ho dobre poznali ako hráča, neskôr trénera a funkcionára. Po Nežnej revolúcii v roku 1989 bol aktívnym i v komunálnej politike mesta Levoča ako člen zastupiteľstva i mestskej rady.

Náš Štefan bol nielen špičkovým fotografom, no aj vynikajúcim kolegom a naozaj dobrým a šľachetným človekom. Spomíname na neho s úctou a láskou v srdci... Česť jeho pamiatke!

*Alena Kredatusová
Štátny archív v Prešove,
špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči*

**Krásne vianočné sviatky
plné šťastia a pohody**

Vám prajú

**Spoločnosť slovenských archivárov
a redakcia Fóra archivárov**